

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta Filozofická

Vzdělávání seniorů jako forma socioedukativní intervence

Bc. Lucie Panenková

Diplomová práce

2017





Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Jaroměři dne 25. 06. 2017

Bc. Lucie Panenková

## Poděkování

Děkuji vedoucímu práce prof. PhDr. Pavlu Mühlpachrovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytl při vypracovávání mé diplomové práce. Zároveň děkuji paní Zlatuši Sojkové za povolení, spolupráci a pomoc při uskutečnění dotazníkového šetření, a dále také všem svým respondentům za ochotu podělit se se mnou o své osudy, názory a čas, který mi věnovali. V neposlední řadě děkuji mé rodině za podporu, pomoc a trpělivost při psaní této práce.

## **Anotace**

Diplomová práce nazvaná „Vzdělávání seniorů jako forma socioedukativní intervence“ se zabývá vzděláváním seniorů a jejich motivací ke studiu na U3V. Práce je strukturovaná do dvou částí. V teoretické části jsem definovala základní pojmy týkající se tématu diplomové práce. Ty by měly přispět k uvedení do problematiky a seznámení se s pojmy jako je stáří, celoživotní vzdělávání, univerzity třetího věku. Praktická část diplomové práce je věnována kvantitativnímu výzkumu, který byl realizován mezi seniory, účastníky vzdělávacích aktivit. Výzkum je zaměřen na analýzu sociodemografických charakteristik seniorů, jaká je jejich motivace ke studiu a jaké efekty lze vysledovat u cílové skupiny seniorů.

Klíčová slova: Stáří, celoživotní vzdělávání, vzdělávání seniorů, Univerzity třetího věku

Title

The Education of seniors as a form of socioeducational intervention

## **Annotation**

The diploma thesis called „The Education of seniors as a form of socioeducational intervention“ deals with Education of seniors and their motivation to study at U3V. The work is structured into two parts. In the theoretical part I defined the basic terms related to the topic of the diploma thesis. They should help the representation and introduction of terms like age, lifelong learning, the education of seniors and University of Third Age. The practical part is focused on quantitative research, which was realised between seniors, participants in educational activities. The research is focused on the analysis of sociodemographic characteristics of seniors, their motivation to study and the effects that can be observed to the target group of seniors.

Keywords: Age, lifelong learning, the education of seniors, University of Third Age

# Obsah

Úvod.....	8
1 Vzdělávání jako sociální nutnost .....	10
1.1 Celoživotní učení .....	10
1.2 Vzdělávání dospělých .....	14
1.3 Vzdělávání seniorů.....	19
1.4 Vzdělávací organizace pro seniory v České republice.....	25
2 Charakteristika seniorů .....	31
2.1 Pojem senior a jeho role .....	31
2.2 Stáří a proces stárnutí .....	32
2.3 Změny jedince související se stárnutím .....	34
2.4 Odchod do důchodu .....	38
3 Univerzita třetího věku .....	39
3.1 Historie vzdělávání seniorů.....	40
3.2 Funkce univerzity třetího věku.....	42
3.3 Univerzita třetího věku Pardubice.....	44
4 Metaanalýza.....	49
5 Výzkum .....	59
5.1 Cíl výzkumu .....	59
5.2 Předmět výzkumu.....	59
5.3 Metoda výzkumu.....	59
5.4 Vyhodnocení výzkumu .....	60
5.5 Návrhy a opatření .....	102
Závěr .....	104
Použitá literatura a zdroje .....	106
Seznam Obrázků .....	109
Seznam Tabulek.....	109
Seznam Grafů .....	110
Seznam Příloh .....	111

## Úvod

Již na bakalářském studiu jsem se věnovala seniorům v náročné životní situaci ovdovění. Spolupráce se starými lidmi mě z osobního hlediska velmi oslovila, zejména jejich příjemností a nadšením sdílet své životní příběhy a zkušenosti. Proto jsem se rozhodla pro další projekt, ve kterém bych chtěla se seniory spolupracovat, a to na téma: „Vzdělávání seniorů jako forma socioedukativní intervence“. Vzdelávání a získávání informací je neodlučnou součástí života každého z nás. Je to každodenní aktivita, která nás doprovází celý život. Vzhledem ke stárnutí celé populace, vývoji techniky a společnosti čím dál tím víc nabývá na důležitosti právě vzdělávání seniorů. Vzdelávání seniorů je velmi diskutované téma a myslím si, že je důležité ho vyvíjet, rozšiřovat a zlepšovat. Myslím si, že je pro seniory jako poměrně velkou část populace velmi prospěšné a přínosné, protože i my jednou zestárneme a budeme rádi za to, že se nám bude někdo věnovat, vzdělávat a pomáhat nám pochopit věci, které přinese nová doba. Možnost dalšího vzdělávání seniorů vnímám jako jeden z mnoha způsobů pro znovu začlenění starých lidí do společnosti, pro navázání nových kontaktů, získání nových informací, a hlavně pro zpříjemnění jejich života.

Diplomová práce bude dělena na dvě hlavní části. První část je rozdělena do 4 kapitol a věnuje se teoretickým východiskům, jsou zde vysvětleny základní pojmy a témata, která jsou důležitá k mému následujícímu výzkumu. První kapitola je zaměřena na systém vzdělávání zahrnující celoživotní vzdělávání, vzdělávání dospělých a vzdělávání seniorů. Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na seniorskou část populace, její charakteristiku, stárnutí a změny, které jsou se stářím spojené. Třetí kapitola zahrnuje Univerzity třetího věku, jejich historii, funkce a podkapitolu zaměřenou na Pardubickou Univerzitu třetího věku. Ve čtvrté kapitole je zpracovaná metaanalýza, která posloužila jako příprava na výzkum této diplomové práce.

V praktické části bude popsán výzkum, výzkumná jednotka, metoda výzkumu a cíle výzkumu. Dále budou zpracována data z výzkumu s patřičným komentářem. Pro výzkum diplomové práce byly osloveny dvě Univerzity třetího věku, a to Univerzita třetího věku na Univerzitě v Pardubicích a Univerzita třetího věku na Univerzitě v Hradci Králové. Paní Zlatuše Sojková zástupkyně z Pardubické Univerzity dopravní fakulty Jana Pernera vřele souhlasila s realizací výzkumu mezi účastníky U3V. Avšak zástupce Univerzity třetího věku z Hradce Králové spolupráci odmítl pro velkou zahlcenost účastníků U3V dotazníkovými šetřeními

od bakalářských, magisterských a doktorských prací vlastních studentů i studentů z jiných škol. Proto nebyla spolupráce navázána, ale přesto byl výzkum uskutečněn. Cílem diplomové práce je zjistit, motivaci seniorů ke studiu na Univerzitách třetího věku. Jak jsou s výukou spokojeni. Co jim účast na vzdělávacích kurzech přináší. V závěru práce budou navržena další možná využití dat, získaných informací a opatření.

# 1 Vzdělávání jako sociální nutnost

Žijeme v době, která se neustále vyvíjí. Vznikají nové informační technologie, dochází k vývoji nových lékařských postupů, léků, ekonomika se obměňuje a tím i chod lidského života. Vzdělávání se v dnešní době stává nutností. Nejen že je povinná školní docházka pro děti, ale myslím si, že je skoro povinnost, aby se neustále vzdělávali i dospělí lidé. Je potřeba si rozšiřovat obzory, doplňovat vzdělání, rozvíjet se zájmově i profesně. Tato povinnost vzniká i seniorům, kteří žijí v této uspěchané době, je potřeba, aby měli přehled a rozuměli všem novým technologiím, aby stačili držet krok. Vzdělání je jedním z našich nejcennějších vlastnictví, které můžeme mít. Je třeba, aby ho jedinec zušlechťoval, rozšiřoval a rozvíjel. Je to nástroj, který nám pomáhá rozumět fungování věcí okolo nás, tomu, co představují, jaký je jejich princip a důvod existence. Pomáhá nám rozšiřovat si vědomosti, rozumět nejen technice ale i třeba smyslu života. Je také prostředkem, díky němuž můžeme získat určitou pracovní a osobní prestiž. Můžeme díky němu postupovat v kariérním žebříčku. Je to prostředek, který nám pomáhá v získání majetku a peněz pro obživu sebe a svých blízkých. Pomáhá nám plnit si své kariérní cíle, plnit si sny ať už jde o zajištění rodiny, cestování či drahá auta. Vzdělání je nedocenitelné a je jen na nás, jak se svými znalostmi naložíme. Pro ty, kteří nechtějí zahálet a chtějí na sobě pracovat, je důležitý pojem celoživotní vzdělávání nebo učení, který bude vysvětlen v následující kapitole.

## 1.1 Celoživotní učení

Koncept Celoživotního vzdělávání neboli Lifelong Education byl prvně přijat v roce 1970 na valném shromáždění UNESCO. Tento rok byl současně vyhlášen jako Mezinárodní rok výchovy a vzdělávání. Tento koncept byl dále rozpracován ve zprávě Mezinárodní komise pro rozvoj vzdělávání UNESCO, která byla pojmenována jako *Learning to be: The world of education today and tomorrow*. V 90. letech se mění úhel pohledu a začíná se mluvit o konceptu celoživotního učení. Koncept celoživotního učení je spojen s třemi významnými mezinárodními dokumenty, které vyšly v roce 1996. UNESCO prezentovalo zásadní zprávu od Mezinárodní komise pro vzdělávání UNESCO s názvem *Learning: The treasure within*, přeložitelné jako učení skryté bohatství. Učení je podle této mezinárodní zprávy založeno na čtyřech pilířích, a to učit se vědět, učit se jednat, učit se žít pohromadě s druhými a učit se být. Zdůrazňuje, že učení je individuální aktivitou jedince a že vzdělávání by mělo probíhat

s ohledem na všechny aspekty lidské existence, na způsoby uvažování, psychické a komunikační schopnosti nebo estetické citění. V tomto roce byl také představen koncept od OECD s názvem *Lifelong learning for all* neboli celoživotní učení pro všechny. Tento dokument si klade za hlavní cíl vyšší zaměstnanost, ekonomický rozvoj, prohloubení demokracie a politické soudržnosti. Velký důraz je kladen na kvalifikační dimenzi vzdělávání. Celoživotní učení se stalo součástí světových diskuzí a rok 1996 byl vyhlášen Evropským rokem celoživotního učení. Současně v roce 1996 vznikla také *Bílá kniha o vzdělávání a odborné přípravě* neboli *White Paper on education and training*. Snahy třech výše zmíněných dokumentů mají účast na vzniku *Memoranda o celoživotním učení přijatého roku 2000*, ve kterém je stanoveno šest základních idejí, podle kterých by mělo celoživotní učení probíhat. Jedná se o nové základní dovednosti pro všechny, více investic do lidských zdrojů, inovace ve vyučování a učení, oceňování učení, přehodnocení poradenství a přiblížení učení domovu. Dále v souvislosti s celoživotním vzděláváním spojována *Strategie celoživotního učení ČR, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015–2020* a další dříve vzniklé dokumenty, které se snaží nějakým způsobem reagovat na problémy vzdělávání jako *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Operační program Rozvoj lidských zdrojů, Strategie rozvoje lidských zdrojů, Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy v ČR*.<sup>1</sup>

Celoživotní učení zahrnuje všechny učební aktivity, které člověk v průběhu života absolvuje, a to od povinné školní docházky, přes střední školy, vysoké školy až po různé druhy vzdělávání dospělých a vzdělávání seniorů. Cílem těchto aktivit je různorodý rozvoj znalostí, dovedností a kompetencí, které umožňují osobní růst a občanské, sociální a profesní uplatnění.<sup>2</sup>

Celoživotní učení je strukturováno do tří základních kategorií. Jedná se takzvané záměrné učební činnosti. Mezi něž patří formální vzdělávání, neformální vzdělávání a informální učení.

- Formální vzdělávání se uskutečňuje ve vzdělávacích institucích a vede k získání uznávaných diplomů a kvalifikací.
- Neformální vzdělávání probíhá mimo hlavní vzdělávací systém a obvykle jeho výstupem není formalizované osvědčení. Tento typ učební činnosti je poskytován například na pracovišti a prostřednictvím činností organizací a skupin ve společnosti. Dále může být realizováno organizacemi nebo službami, které mají doplňovat formální

---

<sup>1</sup> ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Str. 14-18.

<sup>2</sup> PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Str. 29.

systemy. Většinou se jedná o výtvarné, hudební a sportovní kroužky nebo soukromé vyučování s přípravou na zkoušky.

- Informální učení není úmyslným učením, ale je to doprovodný znak každodenního života.<sup>3</sup>

Strategie celoživotního učení člení celoživotní učení do dvou základních etap, které jsou označovány jako počáteční a další vzdělávání.

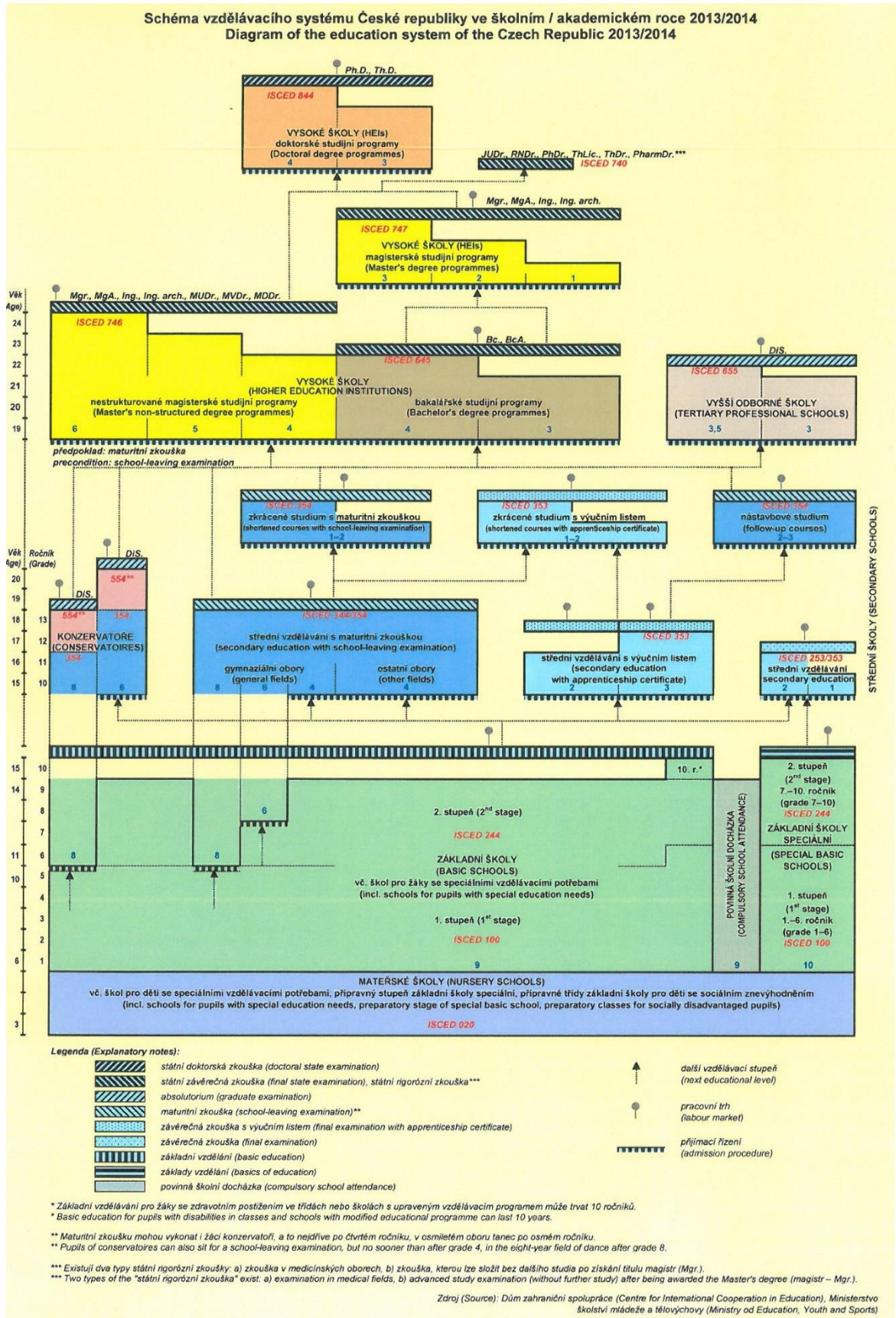
- Počáteční vzdělávání probíhá v mladém věku. Je ukončeno kdykoli po dokončení povinné školní docházky a vstupem na trh práce. Počáteční vzdělávání zahrnuje základní vzdělávání, které obsahuje primární a nižší sekundární stupeň (ISCED 1, 2). Dále pak navazuje střední vzdělávání (ISCED 3), které může mít všeobecné nebo odborné zaměření. Většinou je ukončeno maturitní zkouškou (ISCED 3A), výučním listem (ISCED 3B) nebo závěrečnou zkouškou (ISCED 3C). Součástí středního vzdělávání je i nástavbové studium pro absolventy středního vzdělávání s výučním listem (ISCED 4), které je ukončeno maturitní zkouškou. Jako poslední do počátečního vzdělávání patří terciální vzdělávání (ISCED 5, 6), které zahrnuje široký sektor vzdělávacích nabídek, které navazují na maturitní zkoušku. Jedná se o specializované vzdělávání odborné nebo umělecké. Patří k němu vysokoškolské vzdělávání uskutečněné vysokými školami, vyšší odbornými školami i vyšším odborným vzděláváním v konzervatořích.
- Další vzdělávání navazuje na ucelené vzdělávání ve školních institucích a případně na kariérní praxi. Další vzdělávání je ve své podstatě zaměřeno na různorodé spektrum vědomostí, dovedností a kompetencí, které jsou důležité pro uplatnění jedince v pracovním, občanském i osobním životě.<sup>4</sup> Další vzdělávání je členěno na profesní vzdělávání, občanské vzdělávání a zájmové vzdělávání. Všechny tyto kategorie budou vysvětleny v navazující kapitole věnující se vzdělávání dospělých.

---

<sup>3</sup> Memorandum o celoživotním učení, 2000. Zpravodaj, 2001, příloha II/2001, str. 6-7. [online] Praha, 2001, [cit. 2017-02-10] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>.

<sup>4</sup> *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, Str.8-9.

Obrázek č.1 Schéma vzdělávací soustavy<sup>5</sup>



<sup>5</sup> Schéma vzdělávacího systému ČR. Vzdělávací soustava. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/vzdelavaci-soustava>.

## 1.2 Vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých obsahuje všechny formy vzdělávacích aktivit pro dospělého člověka, jak už prostřednictvím školských institucí, tak i různých zájmových kurzů, doplnění vzdělání, získávání kvalifikací a podobně. Vzděláváním dospělých se zabývá vědní obor Andragogika. Termín Andragogika vznikl jako obdoba pojmu Pedagogika. Pedagog latinsky paidagogós byl původně v antickém Řecku, osobou, která doprovázela chlapce do školy. Slovo vzniklo z latinského pais, genitiv paidos a agein, které znamená vedení chlapců. V té době se nejednalo přímo o doprovázení vychovatelem či učitelem, ale spíše o služebné či otroka. Pojem Andragogika můžeme považovat v přeneseném slova smyslu z původního významu pedagogika za doprovázení mužů. Původ můžeme hledat v latinském anér, genitiv andros, jehož významem je muž nebo dospělý. Pojem Andragogika bylo později rozšířeno ze zaměření jen na muže na způsob „*doprovázení člověka při jeho cestě za vzděláním, poznáním a pochopením světa*“.<sup>6</sup>

Pojem Andragogika byl poprvé použit v 19. století německým učitelem Alexandrem Knappem. Alexander Knapp hovořil o Andragogice jako o vzdělávání v dospělém věku. Dalším, kdo se zabýval andragogikou byl Rosenstock, který tento termín použil po sto letech. O andragogice mluví jako o všech formách vzdělávání dospělých. Svou teorií se snažil o oddělení vzdělávání dospělých od vzdělávání mládeže. Další rozvoj Andragogiky je spojován v 50. letech 20. století se jménem Henricha Hanselmana a Franz Pöggelera. Oba vnímali andragogiku ve spojení s náboženstvím. Henrich Hanselmann byl švýcarský teoretik výchovy dospělých, který vysvětloval andragogiku jako disciplínu, která je zaměřena výrazně terapeuticky, s cílem pomoci dospělým. Jako disciplínu se silným až militantním evangelickým charakterem. Pro práci s dospělým vyžadoval použití metod odlišných od metod výchovně vzdělávacích vhodných pro mládež. Vyžadoval upuštění od školských forem vzdělávání. Zdůrazňoval individuální výchovu, která by měla základ v dobrovolnosti a vzájemném interakčním působení obou stran pedagogického vztahu. S tím souvisí jeho odmítavý postoj k dominantní roli učitele. Franz Pöggeler německý klasik měl podobné smýšlení o Andragogice. Jeho náboženský postoj byl silně katolického rázu. Velký důraz kladl na stanovení specifických forem výuky pro dospělé. Rozdíl mezi andragogikou a pedagogikou viděl v pedagogické péči a formování charakteru, které se podle něho týká jen dětí a mládeže. Oba se shodují v odmítání

---

<sup>6</sup> BENEŠ, M. Andragogika Str. 11.

dominantně-výchovného působení na dospělého člověka. Domnívali se, že dospělý člověk je nepřevychovatelný.

Andragogika a její chápání se léta vyvíjelo. Až etapa vědecko-technologické revoluce v druhé polovině 20.století přispěla k výraznému rozvoji andragogiky. V této době došlo k rozvoji vzdělávání dospělých, koncepce permanentního vzdělávání, celoživotního vzdělávání a také ke vzniku krize v postavení člověka a péče o něj.<sup>7</sup>

V současné době je mnoho definic vzdělávání dospělých či přímo pojmu andragogika. Níže uvádím například některé z nich.

V. Bočková podle O. Pavlika a M. Beneše uvádí: „*Vzdělávání dospělých je definováno jako soubor institucionálně organizovaných a individuálních vzdělávacích aktivit, které nahrazují, doplňují, inovují nebo jinak obohacují počáteční vzdělávání dospělých osob a jež rozvíjejí znalosti a dovednosti, hodnotové postoje, zájmy i jiné osobní kvality, potřebné pro plnohodnotnou práci i mimopracovní život.*“<sup>8</sup>

Podle Andragogického slovníku Zdeňka Palána je andragogika „*Věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranně zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a enkulturací. V oblasti výchovy a vzdělávání se zabývá zvláštnostmi působení pedagogických zákonitostí na dospělé populaci, definuje osobnost dospělého ve výchovném a vzdělávacím procesu, definuje systém výchovy vzdělávání dospělé populace, jakož i zvláštnosti ve vztahu k ostatním pedagogickým a společenským vědám. Na obsah pojmu i obsah andragogiky jako vědecké disciplíny, nejsou dosud názory sjednoceny...*“<sup>9</sup>

M. Beneš definuje tento pojem Andragogiky jako „*vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. Existují rozdílné koncepce andragogiky. V našem pojetí je andragogika součástí věd o výchově, vzdělávání a vyučování*“.<sup>10</sup>

---

<sup>7</sup> MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Str. 127-129.

<sup>8</sup> MÜLLEROVÁ, Lenka. *Vzdělávání dospělých*. Str.38.

<sup>9</sup> PALÁN, Z. Andragogický slovník. [online]. [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/andragogika>.

<sup>10</sup> BENEŠ, M. *Andragogika*. Str. 11.

Podle I. Bednaříkové je Andragogika „*věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranné zvláštnosti dospělé populace a zabývající se jejich personalizací, socializací a akulturací. Jde také o studijní obor připravující odborníky pro koncepční, realizační a řídicí práci v oblasti výchovy, péče a vzdělávání dospělých.*“<sup>11</sup>

Vzdělávání dospělých má svůj účel, funkce a dělení. V prvé řadě je možné vzdělávání dospělých rozdělit na vzdělávání v produktivním věku a postproduktivním věku. Vzdělávání v produktivním věku se týká dospělých osob, které jsou výdělečně činné a měly by se neustále snažit být atraktivní pro trh práce. Tyto osoby, by se měly neustále rozvíjet, rozšiřovat si své obzory, odbornosti, dovednosti a kompetence. Vzdělávání dospělých probíhá ve školním i mimoškolním prostředí. Jedná se o různé kvalifikační kurzy, rekvalifikační kurzy, zájmové kurzy a specializační kurzy. Mohou probíhat přímo v zaměstnání, či prostřednictvím Úřadu práce, či v případě zájmového vzdělávání například prostřednictvím nějakého kroužku, uměleckého kurzu a podobně. Postproduktivní věk se týká vzdělávání seniorů, kterému se bude věnována další kapitola.

Jak už bylo zmíněno výše, vzdělávání dospělých má i své specifické účely, mezi něž patří:

- Druhá vzdělávací šance, která znamená možnost doplnit si vzdělání, které jedinec nemohl získat v určitém úseku života. Většinou se jedná o doplnění středoškolského nebo vysokoškolského vzdělání.
- Odborné vzdělávání a zvyšování kvalifikací a kompetencí
- Rozvoj schopností naplňovat sociální role v rodině či společnosti
- Získávání informací z oblasti zdravotní výchovy (prevence, životní styl, první pomoc)
- Individuální rozvoj - Jedná se především o rozvoj kulturních a všeobecných znalostí
- Podpora v rozvoji sociálního citění, solidarity, sociální soudržnosti, výchovy k občanství.<sup>12</sup>

---

<sup>11</sup> MÜLLEROVÁ, Lenka. *Vzdělávání dospělých*. Str.39.

<sup>12</sup> BENEŠ, M. *Andragogika*. Str. 37.

Vedle účelu vzdělávání dospělých je také důležité zmínit funkce vzdělávání dospělých osob, které doprovázejí dospělého během vzdělávání. Tyto funkce pomáhají člověku nejen v profesním rozvoji, ale i v osobním životě. Mezi tyto funkce patří:

- Kompenzační funkce – Jedná se o doplnění vyššího či vysokoškolského vzdělání pro postup ve společnosti či získání lepší pracovní pozice.
- Funkce sociálně-integrativní – umožňuje rozvoj osobnosti jako součást společnosti.
- Funkce demokratizační – vzdělávání dospělých jako rozvoj demokratizace a občanských kvalit.
- Emancipační funkce – slouží k rozvoji nových forem společenského soužití a pro zvyšování participace a sebeurčení v politickém a ekonomickém procesu.
- Funkce rozvojová a identifikační – přínos pro rozvoj a tvorbu identity.
- Kvalifikační funkce – je spojená s odborným vzděláváním dospělých, sociální mobilitou, rovností šancí, konkurenceschopností jednotlivců, organizací atd.<sup>13</sup>

Aby se člověk dokázal stále orientovat v požadavcích dnešní doby a zaměstnavatelů, musí získávat další vzdělání, kvalifikace, certifikáty, osvědčení. Musí se účastnit různých školení, meetingů, workshopů, aby byl stále atraktivní a našel uplatnění na trhu práce a mohl postupovat ve své kariéře dráze. V současné době existuje několik forem vzdělávání dospělých.

Vzdělávání dospělých můžeme rozdělit do tří základních typů:

- Další profesní vzdělávání, podnikové vzdělávání
- Zájmové vzdělávání
- Občanské vzdělávání

Další profesní vzdělávání a podnikové vzdělávání probíhá po skončení odborného vzdělávání a přípravy na povolání prostřednictvím školského systému. Mezi další profesní a podnikové vzdělávání patří všechny formy odborného a profesního vzdělávání, které se uskuteční během aktivního pracovního života. Nejčastěji dochází k doplňování maturity či vyučení.

Podnikové vzdělávání se týká především pravidelného povinného školení, udržování odborné způsobilosti, prohlubování kvalifikace. Patří sem také vzdělávání a seznamování v rámci

---

<sup>13</sup> MÜLLEROVÁ, Lenka. *Vzdělávání dospělých*. Str.41.

adaptačního procesu a příprava pracovníků na podnik, pracoviště i pracovní činnost. Do podnikového zaměstnávání jsou zapojováni nejen stálí zaměstnanci, ale i například ženy na mateřské dovolené, které se v blízké době budou vracet do pracovního procesu. V rámci tohoto typu vzdělávání dochází také k rekvalifikaci dlouhodobě nezaměstnaných osob, která jim pomůže se opět zapojit na trh práce.<sup>14</sup>

Zájmové vzdělávání je pravděpodobně nejširší a nejpestřejí zaměřenou oblastí z forem vzdělávání dospělých. Jedná se o volnočasové aktivity, které mohou mít formu edukační, rekreační, poznávací či tvůrčí. Hlavním znakem zájmového vzdělávání je dobrovolnost ve výběru, individualita zájmů. Jedná se o krátkodobé nebo dlouhodobé kurzy. Nejčastějšími oblastmi zájmu účastníků zájmového vzdělávání je kultura, estetická a výtvarná výchova, pohyb a sportovní aktivity, cestování a turistika, zdravotní výchova, informace z oblasti životního prostředí, vědeckotechnické zaměření, jazyky a duchovní či náboženská výchova.<sup>15</sup>

Cílem zájmového vzdělávání *„není primárně příprava na profesní využití nabytých znalostí a dovedností, ale spíše rozšiřování horizontu nabízených možností. V tomto ideálním pojetí má za úkol především vytvářet širší předpoklady pro kultivaci osobnosti, dotvářet její hodnotovou orientaci a umožňovat seberealizaci.“*<sup>16</sup>

Občanské vzdělávání je zaměřeno na formování člověka jako občana, výchova k aktivnímu občanství, získání občanských kompetencí, či získání politické gramotnosti. Dále občanské vzdělávání spočívá v adaptaci na měnící se společnost, ekonomiku a politické podmínky a schopnost reagovat na ně. Občanské vzdělávání probíhá prostřednictvím zájmových sdružení a neziskových organizací.<sup>17</sup>

---

<sup>14</sup> MÜLLEROVÁ, Lenka. *Vzdělávání dospělých*. Str.50-56.

<sup>15</sup> ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Str. 50-54, a 137-138.

<sup>16</sup> PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Str.503.

<sup>17</sup> MÜLLEROVÁ, Lenka. *Vzdělávání dospělých*. Str.59-60.

### 1.3 Vzdělávání seniorů

Vzdělávání seniorů neboli vzdělávání v postproduktivním věku, je pedagogický proces, který je zaměřený na edukaci ve stáří a na edukační působení na seniory. Toto vzdělávání zahrnuje výchovu a vzdělávání, které respektuje všestranné odlišnosti populace seniorů.

I vzdělávání seniorů má svoji vlastní disciplínu a tou je gerontopedagogika. Gerontopedagogika je samostatná věda, která se profilovala od poloviny 20.století. V současné době jsou používány různé obdoby názvu jako geragogika, gerontogogika nebo gerontagogika. Je to věda, která zahrnuje veškeré edukační aktivity spojené se seniorskou částí populace.<sup>18</sup>

P. Mühlpachr uvádí ve své práci, že pojem gerontopedagogika může mít více možných definic.

1. Její význam je spojen s výchovou metodiků zaměřených na problematiku volného času seniorů, jejich seberealizaci, pro činnost seniorských center, klubů aktivního stáří, akademií třetího věku. Dále slouží také pro aktivaci a aktivizaci geriatrických pacientů a klientů v dlouhodobé ústavní péči, včetně tréninků paměti. S tímto významem je spojena odbornost pedagog volného času, který si rozšíří specializaci o zaměření na seniorskou problematiku.
2. Může být význam vysvětlen jako výchova terapeutů především pro práci s handicapovanými geriatrickými pacienty, často s demencí či kombinovaným postižením zraku a sluchu. V tomto případě jde o odbornost navazující na speciální pedagogiku.
3. Jako větev andragogiky, která se zabývá osobnostním rozvojem seniorů, práci na rozvoji a ukotvení celoživotního vzdělávání ve formalizované podobě, vývojem komunikace, pozitivního myšlení a adaptace na stáří.<sup>19</sup>

Vzdělávání seniorů a zájem o něj je založeno na motivaci seniora se vzdělávat. Motivace pro další vzdělávání může být u seniorů různorodého původu. Důvodem může být například potřeba se udržet psychicky a sociálně aktivní, jako prostředek pro snížení pocitu osamocení, potřeba sociálního kontaktu, integrace, možnost komunikovat s lidmi stejného věku, zájmů či pro sdílení zkušeností, názorů, dále naplnění osobních zájmů, na které dříve nebyl čas, nebo účastnit se aktivit na které během pracovního procesu nebyl čas a další.

---

<sup>18</sup> KRYSTOŇ, Miroslav, ed., ŠERÁK, Michal a TOMCZYK, Łukasz. Nové trendy ve vzdělávání seniorů: [česko-polsko-slovenské studie z andragogiky a sociální gerontologie]. Str. 74.

<sup>19</sup> MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika* Str. 143.

Během edukačního procesu se seniory jde hlavně o saturaci potřeb:

- nezávislost – v tomto případě o přístup ke vzdělání a ke službám;
- participaci – zapojení se do procesů rozhodování, předávání vlastních poznatků, zakládání spolků a sdružení;
- seberealizace – možnost rozvoje vlastního potenciálu, mít přístup ke vzdělávacím, kulturním, duchovním a rekreačním aktivitám;
- důstojnost – slušné zacházení, zabránit vykořisťování a zneužívání;
- dostupnost péče – mít přístup ke zdravotnickým, sociálním a právním službám.<sup>20</sup>

M. Šerák výstižně popisuje význam vzdělávání seniorů takto: „*Edukační aktivity jsou často zaměřeny na prevenci hrozících deficitů, příp. na jejich odstranění a kompenzaci; hlavním cílem tohoto působení je udržení tělesných a intelektuálních sil. Významnou roli hraje i snaha o zajištění kvalitnějšího a důstojnějšího života. Podpora relevantní nabídky vzdělávání pro seniory by měla být integrální součástí přístupu vyspělé společnosti, od níž očekáváme, že svým členům zajistí bezpečné a důstojné stárnutí a umožní jim plnoprávně se zapojit do všech občanských aktivit.*“<sup>21</sup>

R. Čornaničová dělí vzdělávací aktivity seniorů generačně z pohledu cílové orientace do třech základních kategorií a to:

- Vlastní vzdělávání seniorů – je zaměřené na udržování, znovuschopnění a rozvíjení somatické, psychické, sociálně-afektivní, emocionální a duchovní stránky osobnosti seniora. Hlavním cílem je naučit seniory aktivnímu stárnutí a využívání svého potenciálu i v důchodu.
- Preseniorské vzdělávání – hlavním záměrem preseniorského vzdělávání je připravit seniora na stárnutí, stáří a na všechny změny s ním spojené. Je zaměřeno na prevenci a schopnost předcházet a eliminovat možné změny osobnosti a organismu, které stárnutí provázejí.
- Proseniorské vzdělávání – jde o celoživotní formování pozitivního vztahu ke stáří, stárnutí a ke starším lidem. Je určeno všem věkovým kategoriím, jejím hlavním úkolem je ukázat a pomoci řešit problémy lidí v postproduktivním věku.<sup>22</sup>

---

<sup>20</sup> ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Str. 193-194.

<sup>21</sup> Tamtéž. Str. 189.

<sup>22</sup> HATÁR, Ctibor. *Seniory v systému rezidenční sociálně-edukační starostlivosti*. Str. 64.

Čornaničová dále konstatuje, že vlastní seniorské vzdělávání má svoje významné poslání, společenské postavení, celkové směřování, jako je sociální a individuální začlenění. Její význam a poslání můžeme pozorovat ve dvou základních rovinách a to:

1) Ve vztahu k jednotlivci – pro seniora mohou edukační aktivity představovat:

- Rozšíření možností uspokojovat vzdělávací a zájmové, kulturní a zážitkové potřeby seniora;
- Jednou z možností, jak stimulovat, udržovat rozvoj potenciálu člověka v seniorském věku;
- Prostředek korekce změn osobnosti seniora;
- Prostředek záměrného ovlivňování vývojové dynamiky individuálních osobnostních charakteristik, vzorců chování, hodnotové orientace a postojů;
- Podporu možnosti svobodné volby seniora v mezích životní cesty, i v sociálních a ekonomických podmínkách života;
- Podporu plnění úloh staršího věkového období;
- Zdroj pocitu životního optimizmu;
- Prostředek obohacování života seniorů;

2) Ve vztahu ke společnosti edukace seniorů představuje:

- Jednu z možností společenské podpory ve stáří;
- Pozitivní prvek společenské atmosféry a sociálních názorů na stáří;
- Příspěvek k společenské akceptaci modelu plnohodnotného životního stylu ve stáří;
- Obohacení pozitivního modelu plnohodnotného života člověka v každé jeho etapě;
- Integrovaný prvek mezigeneračního pochopení, mezigenerační solidarity, postoj úcty k životu;
- Součást základních sociálních programů týkajících se stáří, i když nemůžeme nahradit potřebné sociální a ekonomické zabezpečení ve stáří.<sup>23</sup>

Orzechowska se ve svém díle věnuje sociální marginalizaci seniorů a konstatuje, že se jedná o mnohodimenzionální jev, na který je možné pohlížet z různých úhlů pohledu. Z pohledu charakteristiky seniorské populace, z pohledu participace seniorů na aktivitách v místě bydliště, z pohledu sociální politiky, ale i z pohledu vzdělávání. Vzdělávání považuje autorka

---

<sup>23</sup> HATÁR, Ctibor. Seniori v systéme rezidenčialnej sociálno-edukačnej starostlivosti. Str. 65.

za významné obohacení života seniorů a za aktivitu, která odstraňuje sociální bariéry této věkové skupiny.<sup>24</sup>

Vzdělávání seniorů má také jako v jakékoliv jiné oblasti vzdělávání své překážky a omezení. Tyto překážky by se daly rozdělit do dvou částí a to části, která se týká seniorů a druhá, která se týká procesu vzdělávání. Do části, která se týká seniorů můžeme zařadit zdravotní stav seniora, podmínky vzdělávání, doprava a dostupnost vzdělávání, nabízená témata a podobně.

Mezi překážky a omezení procesu vzdělávání patří:

- fakt, že na osvojování nových poznatků potřebují starší osoby více času;
- senioři si hůře dokáží logicky osvojit nestrukturované informace;
- problém představují i strategie učení;
- pokud je látka přednášení s větší rychlostí, je omezována kvalita i kvantita toho, co člověk může zachytit a naučit se, více než u mladších osob;
- zatímco u mladých lidí slouží přestávky ke zlepšení jejich pracovního výkonu u seniorů je tomu naopak;
- hlavní roli v celém procesu vzdělávání seniorů hraje fyzický a psychický stav jedince a také případná zdravotní omezení;
- významná je také míra aktivity a síla motivace;
- přednášená látka by měla mít intencionální charakter.<sup>25</sup>

Mezi největší překážky ve vzdělávání seniorů také patří mýty a předsudky spojené s věkovou kategorií seniorů. Špatenková ve své publikaci zmiňuje několik možných mýtů a námitek proti vzdělávání seniorů, které mohou mít jak mladší lidé, tak i samotní organizátoři a realizátoři vzdělávacích aktivit pro seniory. Některé myšlenky, které jsou spojené s negativním názorem na vzdělávání seniorů zní takto:

- Vzdělávat seniory je zbytečné.
- Staří lidé se nemohou ničemu novému naučit.
- Senioři si nic nezapamatují.
- Senioři nechtějí mít nic společného s moderními technologiemi.
- Staří lidé jen zabírají místo ve škole mladým.

---

<sup>24</sup> ORZECHOWSKA G., Seniorzy wobec marginalności i marginalizacji społecznej, Str. 486., w: K. Biało-brzecka i S. Kawula (red.), Człowiek w obliczu wykluczenia i marginalizacji społecznej. Wokół zagadnień teoretycznych. Toruń: Wyd. Edukacyjne „Akapit“, 2006.

<sup>25</sup> ONDRAKOVÁ, Jana et al. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Str. 37-38.

- Senioři se nemohou vzdělávat, protože jsou hendikepovaní.
- Senioři se nechtějí vzdělávat, nejsou ochotni měnit svůj životní styl.
- Staří lidé potřebují zdravotní a sociální péči, ne vzdělávání.
- Senioři mají úplně jiné problémy než se vzdělávat.
- Rehabilitace a prevence je záležitost zdravotníků, ne vzdělavatelů.<sup>26</sup>

Každý máme své názory a předsudky k jakékoliv skupině lidí. A proto je pochopitelné, že jsou i lidé, kteří nejsou pozitivní právě ke vzdělávacím aktivitám seniorů. Domnívám se, že je to způsobeno jen nedostatečnou informovaností nebo nezájmem. Jako osoba, která měla tu možnost nahlédnout do několika kurzů U3V, jsem jiného názoru. Musíme myslet na to, že i my jednou zestárneme a změní se naše způsoby trávení volného času, životní priority a podmínky jak finanční, tak sociální. Staří lidé většinou využívají vzdělávací aktivity pro smysluplné trávení volného času, pro získání nových informací pro svoji osobní potřebu nebo pro užitečnost svým blízkým. Pokud jsou senioři ve zdravotní a psychické pohodě jsou stále schopní se učit. Nové technologie sice přinášejí mnoho obtíží, ale stále jsou tu ti aktivní senioři, kteří to nevzdávají a snaží se naučit používat možnosti internetu, mobilních telefonů pro komunikaci s blízkými či přáteli. Myšlenka, že zabírají místo mladým, je snadno vyvrátitelná. Vzdělávací aktivity seniorů a mladých lidí se žádným způsobem nekříží a tím pádem, mladí lidé nepřicházejí o studijní místo. V dnešní době jsou senioři v mnohem lepším zdravotním stavu a nechtějí být někomu na obtíž. Nechtějí jen péči přijímat, ale chtějí důstojně žít, a hlavně co nejvíc soběstačně.

### **Osoba lektora při vzdělávání seniorů**

Při procesu vzdělávání seniorů hraje také důležitou roli lektor. Výše zmíněné může být ovlivněno právě jeho osobou. Lektor na U3V musí mít určité kompetence, protože senioři patří mezi nejnáročnější posluchače právě proto, že mohou jeho odborné dovednosti, schopnost vyjadřování, praktické zkušenosti, didaktické dovednosti posoudit a ohodnotit. Nejčastěji se jedná o osobnostní kompetence, odborné kompetence, andragogicko-geriatrické kompetence, lektorské kompetence.

Mezi osobnostní kompetence patří etická = schopnost vyjadřovat respekt, úctu, toleranci, mít trpělivost, odpovědnost; intersubjektívni = být schopen sdílení, porozumění, empatii, chtít a mít ochotu pomáhat; empirická = důraz na široký zkušenostní základ vzdělavatele, aby měl rozhled

---

<sup>26</sup> ŠPATENKOVÁ, Naděžda a SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Str. 84-85.

a byl schopen akceptovat ponaučení; sebereflektivní = umožňuje lektorovi posoudit své chování a vyhodnotit z něj patřičné závěry, zahrnuje i ochotu celoživotně se vzdělávat, zahrnuje také psychohygienu lektora.

Odborná kompetence má dvě části a to oborovou, která zahrnuje odborné zkušenosti a vědomosti z oboru, pozorování vývoje oboru a mezioborovou, která zachycuje oborový přesah znalostí do podobných disciplín. Andragogicko-geragogická kompetence obsahuje soubor vědomostí a dovedností z teorie a metodologie andragogiky a specifické znalosti a dovednosti z geragogiky. Lektorská kompetence je jednou z nejdůležitějších, protože obsahuje lektorovo umění spojit dohromady všechny své dovednosti a využít je v určité situaci a s danou skupinou. Zahrnuje didaktickou kompetenci, psychodidaktickou, psychosociální, interpersonální, rétorickou a manažerskou kompetenci. Lektorská kompetence je chápána jako komunikativní kompetence, protože je ideálním souborem pro specifickou komunikaci se seniory. Lektorská manažerská kompetence slouží k projektování, řízení a evaluaci procesu vzdělávání seniorů. Psychosociální kompetence pomáhá lektorovi vytvářet optimální psychosociální klima, vytvářet prostor pro poradenství a mimo jiné zprostředkovává psychosociální a duchovní oporu vzdělávaným seniorům. Psychodidaktická kompetence znamená schopnost lektora užívat zpětné vazby, umět naslouchat a pečlivě vnímat projevy účastníků, umět ve správnou chvíli použít i humor, schopnost prokládat učivo zajímavostmi a zkušenostmi ze života. Interpersonální kompetence se vyznačuje schopností vnímat skupinovou dynamiku, dovednost diagnostikovat, podporovat komunikaci, interaktivitu a kooperaci ve skupině. Nezbytnou kompetencí lektora je kompetence rétorická. Jde o schopnost efektivně komunikovat, používat verbální, neverbální i paralingvistické formy komunikace a součástí je také schopnost zaujmout. Poslední lektorskou kompetencí je didaktická, která zahrnuje dovednost aplikovat adekvátní didaktické metody a formy, schopnost dodržovat didaktické zásady a v neposlední řadě je potřeba, aby lektor měl informační a počítačovou gramotnost.<sup>27</sup>

Kompetence lektora, a nejen to slouží k zajištění dobrého edukačního prostředí, kam se budou chtít senioři vracet.

---

<sup>27</sup> ŠPATENKOVÁ, Naděžda a SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Str. 187-188.

## 1.4 Vzdělávací organizace pro seniory v České republice

Senioři, kteří mají zájem o další vzdělávání mají mnoho možností, které mohou využít pro získání nových informací. Mezi organizace, které poskytují seniorům další vzdělání, patří Univerzity třetího věku, Akademie třetího věku, Univerzity volného času, experimentální univerzity pro prarodiče a vnoučata, virtuální univerzita třetího věku, kluby seniorů a další.

Autoři v příspěvku nazvaném „Univerzita třetího věku jako forma permanentního (celoživotního) vzdělávání“ řadí mezi nejvyšší priority, které stojí před vysokým školstvím na počátku 21. století, globalizaci vzdělávacích služeb a nutnost připravit vzdělávací nabídky pro různé sociální skupiny obyvatelstva s cílem připravit se na měnící se potřeby současné společnosti. Mezi změny probíhající v těchto společnostech patří i stárnutí populace, rychlý technologický rozvoj a rozvoj globalizované ekonomiky. Tyto změny obtížně vnímají právě senioři, neboť většinu svého života prožili jiným stereotypem a v postproduktivním věku se s těmito změnami obtížně vyrovnávají. Tato věková skupina se označuje jako takzvaný třetí věk a vyžaduje stálou sociální podporu. Významnou roli v tom hrají právě Univerzity třetího věku.<sup>28</sup>

### Univerzita třetího věku

Název univerzita třetího věku bylo poprvé použito Pierrem Vellasem v roce 1973, který působil na Univerzitě sociálních věd v Toulouse. V České republice tedy původně v Československu se počátky univerzit třetího věku spojují s rokem 1986. Jako první univerzita v České republice, která začala pořádat vzdělávání pro seniory byla Univerzita Palackého v Olomouci. V roce 1993 byla v České republice založena Asociace univerzit třetího věku, která zaštituje všechny univerzity třetího věku v naší zemi. V současné době má asociace 31 aktivních členů. Další rozšiřující informace, které se týkají Univerzity třetího věku, budou uvedeny v samostatné 3. kapitole.<sup>29</sup>

---

<sup>28</sup> Walancik M. i Radojewska M., Uniwersytet trzeciego wieku jako forma kształcenia ustawicznego – dobře praktyki. Str. 413-414. in: ZYCH, A. Starość darem, zadaniem i wyzwaniem. Wydawnictwo: Sosnowiec-Dabrowa Górnicza. 2014. 517 s. ISBN 978-83-939715-0-3.

<sup>29</sup> ONDRÁKOVÁ, Jana et al. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Str. 45-46.

## **Akademie třetího věku**

Akademie třetího věku jsou starší vzdělávací instituce než Univerzity třetího věku. Vznikly o deset let dříve než univerzity třetího věku. Jejich vznik se datuje do osmdesátých let 20. století. Tato doba byla zaměřena na pořádání akcí pro starší občany. Akce byly pořádány především za pomoci Československého červeného kříže. V roce 1983 byl uskutečněn první kurz akademie třetího věku, který proběhl v městě Přerov. Náplň tohoto kurzu byla velice pestrá. Probírala se různá témata, která měla široký záběr od medicínských poznatků po historické události, právo a podobně. Tento první kurz měl tak velký úspěch, že dal důvod k rozšíření akademií třetího věku i do dalších měst. Účastníkem akademie třetího věku se může stát každý, protože nestanovuje žádné podmínky pro účast. Není zapotřebí určitá úroveň dosaženého vzdělání, věk a neprobíhají zde ani zkoušky ověřující získané znalosti a dovednosti z absolvovaných kurzů. Tyto vzdělávací instituce by se měly vyskytovat a být dostupné tam, kde se nenachází vysoká škola. Jedná se o instituce, které jsou považovány za středně náročný způsob vzdělávání seniorů. Většinou jsou zřizovány a organizovány různými institucemi. Zastitující organizací může být i mimo vysoké školy například město, kraj, střední škola, knihovna, kulturní dům a další instituce. Výuka na těchto kurzech probíhá jak v krátkodobých, tak dlouhodobých časových intervalech. Velmi často se jedná jen o jednorázové akce, kde se probírají témata z aktuálního dění. Témata, která jsou na kurzech přednášena, jsou upravována podle místních potřeb či podmínek, ve kterých se akademie třetího věku nacházejí. Obsah kurzů není zaměřen jen na výuku a zprostředkování informací. Akademie třetího věku nabízejí i doplňující aktivity například zájmové či pohybové jako je turistika, různé exkurze za kulturou a umění. To umožňuje vzdělávání na všeobecně přístupné úrovni, které zaujme určitě každého.<sup>30</sup>

## **Rozhlasová akademie třetího věku**

O neobvyklý způsob vzdělávání seniorů se jedná v případě Rozhlasové akademie třetího věku. Jde o rozhlasový pořad, který je vysílán už od roku 1997 na vlnách Českého rozhlasu 2 – Praha. Posluchači mají možnost zúčastnit se různých vzdělávacích kurzů například se zaměřením na historii, literaturu, psychologii, botaniku, sociální komunikaci a další. V průběhu každého cyklu musejí zpracovávat písemné práce. Úspěšní posluchači obdrží na konci vzdělávacího

---

<sup>30</sup> ŠPATENKOVÁ, Naděžda a SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Str. 94.

cyklu diplom. Se vzdělávacími kurzy jsou také spojeny další aktivity jako jsou různé zájezdy, studijně rehabilitační pobyty nebo osobní setkávání s lektory.<sup>31</sup>

### **Univerzity volného času**

Mezi další typ vzdělávání seniorů můžeme zařadit i univerzity volného času, které prezentují mezigenerační vzdělávání systematickou formou. První univerzita tohoto typu zahájila svou aktivitu v Praze v roce 1993. Univerzity volného času jsou organizovány nebo garantovány vysokou školou. Účast na univerzitě volného času není nijak omezena. Mohou tam docházet posluchači různého věku. Posluchačem se může stát kdokoliv komu je nad 18 let. Není zde ani stanovena podmínka určitého předchozího vzdělání ani zde nejsou vstupní a výstupní testy. Často nejsou ani vydávány certifikáty o absolvování. Hlavní motivací pro vzdělávání tímto stylem je zájem o zvolený obor. Pozitivem této formy vzdělávání může být to, že může pomoci vést dialogy mezi různými generacemi s různými názory. Může účastníkům umožnit sdílet navzájem zkušenosti, názory a informace ze svého života. Samozřejmě se může tento mezigenerační způsob vzdělávání projevit i negativně.<sup>32</sup>

### **Experimentální univerzity pro prarodiče a vnoučata**

Experimentální univerzity jsou specifickou formou mezigeneračního vzdělávání. Umožňují dětem od 6 do 12 let a jejich prarodičům společné studium na akademické půdě. První pokus o tento způsob vzdělávání byl uskutečněn v roce 2004/2005 Centrem celoživotního vzdělávání a Matematicko-fyzikální fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Tento způsob vzdělávání je zaměřen, jak na výuku seniorů, rozšíření jejich znalostí, dovedností, tak i na umožnění posílení vztahu mezi vnoučaty a prarodiči. Jedná se o jakýsi zábavný druh vzdělávání, který vede k prohloubení vztahů. Tak se mohou prarodiče více přiblížit aspoň zájmově blíže ke svým vnoučatům. Mohou jim například pomoci v nalezení nějakého koníčku, který by je bavil či v rozhodování o jejich budoucím zaměstnání. A senior má možnost při tomto hledání se cítit užitečný a nápomocný. Podobné formy vzdělávání jsou realizovány i na Univerzitě třetího věku na Univerzitě Palackého v Olomouci. Zde se tento program jmenuje „Přiveďte si svého vnuka“.<sup>33</sup>

---

<sup>31</sup> ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Str. 198-199.

<sup>32</sup> ŠPATENKOVÁ, Naděžda a SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Str. 94-95.

<sup>33</sup> Tamtéž Str. 95

## **Virtuální univerzita třetího věku**

Virtuální univerzita třetího věku je unikátní projekt, který vznikl v roce 2007 díky Asociaci univerzit třetího věku v České republice. Umožňuje rozšířit výuku pro seniory i do regionů, kde se nenacházejí vysoké školy. Realizátory tohoto projektu byli zástupci Provozovny ekonomické fakulty České zemědělské univerzity v Praze a Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Výhodou tohoto projektu jsou přednášky, které jsou pro posluchače dostupné kdekoli skrze internet. Přes internet probíhají nejen přednášky, ale také procvičování poznatků, komunikace s lektorem a také vzájemný kontakt mezi spolužáky z různých míst. Hlavní důležitou podmínkou pro studium na virtuální univerzitě třetího věku je aktivní využívání a práce na počítači a zkušenost a orientace na internetu. Virtuální univerzita třetího věku se odehrává na místech, která jsou označována jako konzultační střediska. Tato konzultační střediska mohou být pobočky vysokých škol, školící, kulturní a informační střediska, knihovny a další instituce i samotné vysoké školy. V těchto střediscích musí být zajištěna přednášková místnost s přístupem na internet a projektorem s dostatečně velkou projekční plochou. Důležité také je, aby technika byla příjemně vnímatelná a aby bylo vhodné a pohodlně uskupené sezení pro studenty vyššího věku. Dále musí středisko mít k dispozici místnost, která bude vybavena počítači, internetem, kde si senioři budou moci prohlížet opakovaně přednášky, procvičovat se na testy a tisknout studijní materiály. Výuka by měla probíhat především prezenčně, kde jsou spouštěny virtuální přednášky, které jsou doplněné dalšími obrázky a diskuzemi. Výjimečně se účastník tohoto typu univerzity třetího věku může vzdělávat z domu. To má úspěch hlavně u postižených posluchačů, pro které může být studium ve středisku jinak nemožné. Veškerá výuka pro jednotlivá střediska probíhá za spolupráce s [www.e-senior.cz](http://www.e-senior.cz). Díky tomuto portálu získávají střediska přístup k virtuálním přednáškám. V rámci virtuální výuky jsou pro posluchače k dispozici i konzultace s lektory z přednášek, které probíhají také přes internet. Ti nezdárnější, nejaktivnější a nejvytrvalejší posluchači, kteří absolvují šest semestrů, získají na slavnostní promoci Osvědčení o absolvování tříletého programu U3V zvaného „Svět kolem nás“.<sup>34</sup>

---

<sup>34</sup> ADAMEC, Petr, ed. a KRYŠTOF, David, ed. *Univerzity třetího věku na vysokých školách*. Str. 112-114.

## **Kluby seniorů**

Kluby seniorů jsou institucí, která má v první řadě vzdělávací a informační charakter. Na druhou stranu také hlavně umožňuje kontakt a komunikaci lidí podobného věku, názorů a zájmů. Kluby seniorů svou aktivitou pomáhají smysluplně a aktivně vyplnit čas seniorů. Většinou se jedná o jednorázové akce jako například společné návštěvy kulturních akcí, nacvičování a hraní různých scének, besedy s lékaři, s odborníky, s cestovateli a dalšími zajímavými osobnostmi, naučné zájezdy a exkurze, vycházky, sportovní aktivity, relaxační cvičení a mnoho dalších aktivit. Kluby seniorů jsou zřizovány domovy důchodců, charitativními organizacemi nebo i orgány státní správy.<sup>35</sup>

## **Centrum celoživotního vzdělávání**

Jedná se o zcela ojedinělý druh organizace, který od roku 2005 sídlí v Kulturním domě Vltavská v Praze. Centrum je specifické, protože sdružuje různé typy institucí, které dříve existovaly samostatně. Sdružuje Univerzity volného času, které spolupracují s pražskými vysokými školami. Dále tam patří Nabídkový kurz oborů U3V, Centrum zdravého stárnutí a Klub vzájemného porozumění. Toto centrum má k dispozici celkem 6500 míst. Účastníci na konci vzdělávacích aktivit neskládají žádnou zkoušku ani nedostávají diplom či certifikát. Jde o ojedinělý a mimořádný projekt vzdělávacích aktivit, které nabízí široké možnosti zájmového vzdělávání pro všechny věkové kategorie. Je odlišné právě pro širokou a různorodou nabídku aktivit a tím se liší od regionálních či vysokoškolských nabídek vzdělávání.<sup>36</sup>

## **Další možnosti edukace seniorů**

Vzdělávací aktivity seniorů zprostředkovává mimo jiné také organizace Rada seniorů České republiky. Jedná se o občanské sdružení založené v roce 2005. Toto sdružení bylo založeno dvanácti členskými organizacemi důchodcovského hnutí, kam patří například Svaz důchodců ČR, Český svaz bojovníků za svobodu, Svaz diabetiků ČR a Český svaz žen. Rada seniorů České republiky organizuje různé aktivity v sociální oblasti. Podporuje bezplatná poradenská a konzultační centra v Praze, Hradci Králové, Brně, Ostravě a další. Poradenství zprostředkovává skrze webové stránky [www.rscr.cz](http://www.rscr.cz) a v rámci vycházejících periodik *Doba seniorů*. Tato instituce nabízí vedle poradenských služeb i řadu volnočasových vzdělávacích

---

<sup>35</sup> ŠPATENKOVÁ, Naděžda a SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Str. 99.

<sup>36</sup> ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Str. 200-201.

aktivit jako jsou kurzy počítačové gramotnosti pro seniorskou populaci a dále rekvalifikační a resocializační kurzy.<sup>37</sup>

Senioři se mají možnost vzdělávat i jinak než prostřednictvím oficiálních institucí ve školství. Vzdělávání seniorům mohou poskytnout i soukromé vzdělávací agentury, knihovny, kulturní domy a střediska či domy dětí a mládeže.

Jednou ze specifických aktivit, které jsou se seniory v těchto institucích realizovány, je trénování paměti seniorů. Trénování paměti je nejčastěji realizováno jako součást aktivizačních nebo edukačních aktivit v institucích sociálních služeb pro seniory. Jedná se o komplexní proces specializované geragogické intervence, jejíž hlavní snahou je, zlepšení v oblasti mentálního výkonu i komunikace. Trénování paměti seniorů je prostředek k odvrácení, či oddálení zhoršování kognitivních funkcí, které bez snahy proti tomu bojující, způsobuje zhoršování paměti, ztrátu vlastní soběstačnosti a z toho plynoucí nárůst závislosti seniora na blízkých. Tento stav je pro seniory velmi nepříjemný až obtěžující. Základní metodou trénování paměti je takzvaný kognitivní trénink. Jde o systematický program cvičení, která jsou specificky zaměřená na jednotlivé kognitivní funkce a slouží k jejich rozvíjení a aktivizaci. Aby bylo dosaženo nejvýraznějšího efektu, je potřeba paměť trénovat pravidelně a cíleně. Toto trénování může probíhat individuálně ale i skupinově.

Jednotlivé kognitivní funkce mají i svá cvičení. K trénování senzomotorické paměti a koncentrace je možné použít pozorování detailů na podobných obrázcích, korekce ve čtení textu, sledování cesty v bludišti, cvičení s rozeznáváním zvuku, hudebních nástrojů a melodií. Na procvičení krátkodobé paměti slouží hledání českých výrazů pro cizojazyčné termíny, vysvětlování významu překládaných pojmů, hledání nadřazených a podřazených slov, hledání vhodných synonym, homonym, antonym, tvorba anagramů, hledání víceznačných slov, hledání asociací a podobně. Pro trénování dlouhodobé paměti může být využito stejných metod jako pro trénování krátkodobé paměti. Jsou však i speciální metody i pro dlouhodobou paměť, a to metody zjišťování znalostí a vědomostí různého druhu a práce se životopisem. Trénování paměti má své cíle. Jako hlavní cíl je úspěšnost tréninku, dále motivace tréninku a nedílnou součástí je podpora sociálních kontaktů, o kterou jde ve všech způsobem vzdělávání seniorů.<sup>38</sup>

---

<sup>37</sup> ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Str. 201.

<sup>38</sup> ŠPATENKOVÁ, Naděžda a SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Str.101-104.

## 2 Charakteristika seniorů

Lidský život se značně prodlužuje a současná generace seniorů žije déle než jejich předkové. Na počátku 21. století nastupuje takzvaná druhá demografická změna, kdy z jedné strany se snižuje úmrtnost a prodlužuje se lidský život a z druhé strany dochází k přehodnocení charakteru a funkcí současné rodiny, kde charakteristickým znakem je snížení počtu dětí v těchto rodinách. V důsledku těchto procesů narůstá v Evropě počet obyvatel starších 60 let. Světové statistiky říkají, že ve světě je každý 10 člověk starší 60 let a v Evropě je to každý 5. obyvatel, který náleží do této skupiny 60+. <sup>39</sup>

Část populace označovaná jako senioři, staří lidé, lidé v postproduktivním věku, důchodci a další možná označení, mají svojí specifickou vědu, charakteristiku, dělení, životní náplň, zájmy, problémy a různé další specifické vlastnosti, které úzce souvisí právě s touto věkovou skupinou.

Pro seniory můžeme použít i označení geront, který pochází z řeckého slova *gerón*, jehož překladem získáme slovo muž. Od tohoto slova je také odvozena věda *Gerontologie*, která se zabývá stářím. Dále můžeme s touto věkovou skupinou spojit pojem *Geriatricie*, což je věda, která je lékařským oborem zaměřeným na stáří. <sup>40</sup>

### 2.1 Pojem senior a jeho role

Pojem senior je jedním z několika možných označení starého člověka. Jedinec během svého života zastává mnoho různých rolí, od role dítěte, žáka, partnera, zaměstnance či zaměstnavatele, rodiče až prarodiče. Během stáří a odchodu do důchodu dochází k redukci rolí. Především ke ztrátě profesní role a postavení ve společnosti. Starý člověk začne zaujímat role nové. Mezi ně patří role prarodiče, kdy starý člověk ve většině případů pomáhá s výchovou, s hlídáním a podobně. Odchodem do důchodu začne starý člověk zaujímat roli důchodce. Začne mít jiné zájmy, jinou náplň dne. Co se týče společenských vztahů, přičiněním stáří či nemocí se může senior dostat do role vdovy či vdovce. Co se týče zdraví, může se člověk dostat do role nemocného nebo se stát závislou osobou. A v případě, že se o seniora nemůže postarat rodina,

---

<sup>39</sup> ZYCH, A. *Starość darem, zadaniem i wyzwaniem*. Wydawnictwo: Sosnowiec-Dabrowa Górnicza. Str. 18.

<sup>40</sup> ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Str. 332.

jsou jedinci přestěhováni do domova důchodců a začnou tak zastávat roli obyvatele domova důchodců.<sup>41</sup>

## 2.2 Stáří a proces stárnutí

*„Stárnutí a stáří je specifický biologický proces, který je charakterizován tím, že je dlouhodobě nakódovaný, je nevratný, neopakuje se, jeho povaha je různá a zanechává trvalé stopy. Jeho rozvoj se řídí druhově specifickým zákonem. Podléhá formativním vlivům prostředí.“<sup>42</sup>*

*„Stáří je obdobím bilancování uplynulého života a jeho přijetí se vším pozitivním i negativním.“<sup>43</sup>*

Jaro Křivohlavý rozlišuje stáří a stárnutí pomocí přirovnání k tekoucí vodě. Stáří je stav, kdy lidé staršího věku jsou jako stav vody v určitém věku. To znamená stav člověka v určitém věku. Stárnutí je děj nebo proces jako plynutí vody od pramene k moři. Vysvětlit si to můžeme tak, že už od narození vlastně stárneme.<sup>44</sup>

Stáří člověka je možné určit různým způsobem například Paul P. Baltes při určování věku, kdy začíná u jedince období stáří, využívá celé řady měřítek a kritérií. Bere v úvahu chronologickou délku života, to znamená počet let, biologický stav organismu, mentální zdraví, myšlenkovou výkonnost, sociální kompetence a produktivitu, kvalitu sebeovládání a spokojenost se životem.<sup>45</sup>

Podobné určení věku je možné dle biologického stáří, kalendářního stáří a sociálního stáří.

Biologické stáří je obtížně definovatelné, protože u každého člověka se stáří může projevat jiným způsobem, jinak probíhat a nastat v odlišné době. Komplikace v přesném a úplném určení souvisejí především s procesem stárnutí a s obtížnostmi změn, které vyplývají ze samotného stárnutí a od změn vzniklých například vlivem prostředí, a především vlivem nemocí. Stav organismu starého člověka ovlivňují nejvíce onemocnění a jejich zvýšený výskyt. S. Ďoubal ve své knize předkládá dvě pojetí definice biologického stáří. Širší definici, podle níž je biologický věk charakteristikou obecného stavu jedince v určitém okamžiku jeho

---

<sup>41</sup> VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Str. 354-355 a 417.

<sup>42</sup> PACOVSKÝ, V., HEŘMANOVÁ, H. *Gerontologie*. Str. 57.

<sup>43</sup> DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Str. 7.

<sup>44</sup> KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají*. Str. 19.

<sup>45</sup> Tamtéž Str. 20.

chronologického věku, který je určen fyzickými, psychickými a sociálními charakteristikami. Jednodušší definice vysvětluje biologický věk jako objektivní hodnocení osobního zdravotního stavu. V tomto případě může být zdravotní stav sporným pojmem, protože může být ovlivněn prostředím či nemocí, a to i způsobem, který stupeň zestárnutí neovlivní. Podle autora by bylo vhodnější mluvit o funkčním stavu organismu či o stavu hlavních fyziologických systémů.<sup>46</sup> Sociální stáří je období, které je vymezené kombinací několika sociálních změn či vstupem do určité životní etapy například penzionování tedy dosažení věku, v němž vniká nárok na odchod do starobního důchodu. Sociální stáří je specifikováno změnou rolí, životního způsobu trávení volného času a ekonomického zajištění.<sup>47</sup>

Kalendářní stáří je specifikovatelné dosažením určitého věku, od něhož se nápadněji projevují involuční změny. Jednou z výhod kalendářního stáří je jednoznačnost, jednoduchost a snadná komparace.<sup>48</sup>

Určení věku jedince podle kalendářního věku využívá také Světová zdravotnická organizace (WHO), která na svých oficiálních stránkách upozorňuje, že neexistuje ucelená metodika či závazná pravidla, a zdůrazňuje skutečnost, že je přirozený rozdíl mezi věkovou hranicí ve vyspělých státech a státech jako je Afrika.<sup>49</sup>

Věkovou hranicí stáří se zabývá mnoho autorů, kteří dělí život jedince vlastním způsobem. Je vhodné zmínit několik z nich a jejich způsob dělení období stáří.

Například František Tvaroh kategorizoval stáří už v druhé polovině 20.století a to následovně:

- Od 50 do 60 let – toto období pojmenoval jako přípravu na stáří
- Od 60 do 73let – ranné stáří
- Od 75 do 85-90 let – ustálené stáří
- Období od 90 let označuje jako období kmetské neboli období gerontů.<sup>50</sup>

Zdeněk Kalvach člení lidský život ve své knize na čtyři části, z nichž stáří se týkají poslední dvě:

---

<sup>46</sup>ĎOUBAL, Stanislav et al. *Teoretická gerontologie*. Str. 36.

<sup>47</sup> KALVACH, Zdeněk a kol. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. I. díl, Gerontologie obecná a aplikovaná*. Str. 20.

<sup>48</sup> MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Str. 19-21.

<sup>49</sup> Srovnej s <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>.

<sup>50</sup> ŠPATENKOVÁ, Naděžda a SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Str. 48.

- První věk je označením předproduktivního věku. Je to období dětství a mládí, které je charakterizováno růstem, vývojem, vzděláváním, profesní přípravou, získáváním zkušeností a znalostí.
- Druhý věk je produktivním obdobím. Jedná se o období dospělosti, životní produktivity biologické tedy založení rodiny, sociální a především pracovní.
- Třetí věk je věkem postproduktivním, který představuje stáří jako období poklesu zdatnosti a odpočinku bez produktivní přínosnosti.
- Čtvrtý věk je někdy označován jako fáze závislosti. Toto označení však odporuje konceptu úspěšného stárnutí a představě, že zdraví a staří jedinci zůstávají soběstační až do nejpokročilejšího věku.<sup>51</sup>

Marie Vágnerová ve své knize dělí období stáří na období raného stáří a období pravého stáří. Ranné stáří je označováno jako třetí věk a je vymezeno věkem od 60 let do 75let. Období pravého stáří je od 75 let a více.

Dana Sýkorová ve své knize rozlišuje seniory podle věku na tři skupiny:

- 60(65) -74 let – mladí senioři (young old)
- 75–84 let - staří senioři (old old)
- 85 a více let – velmi staří senioři (oldest old).<sup>52</sup>

Helena Haškovcová pro druhou polovinu lidského života používá toto dělení:

- Období 45–59 let označuje jako střední, nebo též zralý věk;
- Období 60–74 let jako vyšší věk, nebo ranné stáří;
- Období 75–89 let jako stařecký věk neboli sénium, vlastní stáří;
- Období 90 let a výše nazývá dlouhověkostí.<sup>53</sup>

Jedná se o jedno z nejčastějších dělení věku ve stáří, které se v literatuře objevuje.

Světová zdravotnická organizace WHO a mnoho dalších autorů určení stáří podle věku se shoduje na věkové hranici pro stáří a to 65 let.

## 2.3 Změny jedince související se stárnutím

<sup>51</sup> KALVACH, Zdeněk a kol. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. I. díl, Gerontologie obecná a aplikovaná*. Str. 20-21.

<sup>52</sup> SÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie*. Str. 47.

<sup>53</sup> HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Str. 20.

Stárnutí člověka obnáší různé změny, kterými jedinec postupně prochází. Jedná se o změny viditelné i neviditelné. Každý stárneme svým způsobem. Na některých lidech je přibývání roků vidět více na některých méně. Každý má svoje tempo a svoje vlastní projevy. Jedno je jasné, stáří a stárnutí nikdo neuteče. Člověk se mění tělesně, psychicky, emocionálně, mění se i sociální stav a vazby.

### **Tělesné změny**

Tělesné změny jsou závislé na čase a projevu nemocí, které spolu se stářím přicházejí. Závislost lze také hledat v dědičnosti a dosavadním stylu života jedince. Stáří nerovná se nemoci, ale jedná se o dobu, kdy se četnost nemocí zvyšuje. Jedním ze základních znaků stáří je polymorbidita neboli více nemocí, kterými jedinec trpí. Mezi znaky, které jsou viditelné na vzhledu starší osoby můžeme pozorovat typické přibývajících vrásky. Dále může člověk ztloustnout, zhubnout, shrbit se, zešediví mu vlasy a tak dále. S postupně přibývajících roky dochází ke zhoršování zdravotního stavu, objevují se chronická onemocnění oběhové soustavy, nemoci pohybového ústrojí, zhoršují se motorické dovednosti, dochází k cévním mozkovým příhodám a k výskytu mnoha dalších obtíží a nemocí. Kumulace obtíží spojených s přibývajících chorobami přináší i snížení soběstačnosti. Staří lidé postupně ztrácí schopnost vykonávat běžné denní činnosti, snižuje se u nich schopnost postarat se o sebe i o svou domácnost. Velkým problémem ve stáří je demence. Mezi hlavní signály demence patří zhoršování paměti. Člověk si nedokáže vybavit určité informace. Může dojít i k dezorientaci, nepoznávání blízkých osob, člověk ztrácí přehled o dění, které se týká přímo jeho. Nepamatuje si, co dělal, co jedl, koho potkal. Dalším typickým projevem demence je bradypsychismus, to znamená, že člověk ztrácí schopnost logicky uvažovat, je těžké se s takovou osobou domluvit, nechápe logické argumenty. A často si některá sdělení nepamatuje. Poměrně často dochází ke zhoršení kontroly emocí a sociálního chování. Nemocní demencí se mohou stát sobeckými, neempatickými, bezohlednými. Jedinec s demencí není schopen respektovat normy, ztrácí své původní sociální návyky.<sup>54</sup>

Se stárnutím souvisí také zhoršení smyslových orgánů, ke kterému dochází samozřejmě už mnohem dříve. Zhoršování začíná už během rané dospělosti. K nejvýraznějším změnám dochází u zraku a sluchu. U zraku dochází ke snižování schopnosti zaostřovat na různé vzdálenosti, nejčastěji na blízko (akomodace). To vede k presbyopii, což je takzvaná stařecká dalekozrakost. Ta je způsobena stárnutím oční čočky, která postupně ztrácí pružnost,

---

<sup>54</sup> VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 311-314 a 402-405.

to postihuje většinu starých lidí. Dále pak dochází ke ztrátě zrakové ostrosti, která je považována za nejčastější zrakovou vadu, ke zhoršení metabolismu receptorových buněk, k posunu vnímání barev, ke zhoršení schopnosti adaptace oka, periferní vidění. Mezi nejčastější zrakové vady patří šedý zákal, zelený zákal, žlutá skvrna, které mohou způsobit až nevidomost. Sluch slábne také už během dospělosti. Zvětšují se ušní boltce, zhoršuje se vnímání zvuků o vysoké frekvenci, zhoršuje se přenos zvuku skrze ucho do mozku. Dochází k nedoslýchavosti, k oslabení sluchového vnímání, snižuje se schopnost udávat polohu zdroje zvuku a nejčastější z nepříjemných znaků zhoršení sluchu je zvonění v uších.

U ostatních smyslů nedochází zas až k takovým změnám. Dochází spíše k posilování vnímání. U chuti dochází ke zvýšení citlivosti na hořké a slané. Co se týče čichu, u zdravých lidí se čich s věkem nezhoršuje, pouze u nemocných lidí může dojít ke zhoršení. Hmat je ovlivněn tak, že je zvýšen práh citlivosti hmatu a klesá citlivost k teplotě předmětů. V souvislosti se smysly souvisí i zvýšení citlivosti na bolest. Senioři získávají schopnost snášet intenzivní podněty snáz než mladší jedinci.<sup>55</sup>

### **Psychické změny**

Ve stáří se určitým způsobem obměňují i psychické funkce člověka. Opět můžeme mluvit o různém časovém a typovém průběhu změn u každého jedince. Psychické změny jsou ovlivněny biologicky a psychosociálními vlivy. Biologicky jsou podmíněny změny jako je prožívání, uvažování a chování starších lidí. Stáří je typické celkovým zpomalením, vyskytují se obtíže v zapamatování, vybavování, a podobně. Tyto změny lze považovat za normální, ale mohou být také i náznakem různých chorobných procesů, které se dají rozlišit až v pokročilé fázi choroby. Mezi typické projevy stárnutí patří různé obměny mozku. Dochází k úbytku mozkové tkáně, ke zmenšování neuronů, úbytku neuronů, klesá hmotnost mozku, ke zhoršení přenosu impulzů. Těmto změnám a dalším se říká atrofie, díky níž dochází ke zhoršování pozornosti, paměti, plánování, selekce informací, zpracovávání informací apod. Některé oblasti mozku jsou citlivější ke změnám ve stáří a jiné méně. V souvislosti se zhoršováním stavu mozku dochází k zpomalení poznávacích procesů, k poklesu rychlosti zpracování informací, ke zhoršování zrakových a sluchových funkcí, ke zhoršení schopnosti se soustředit, klesá koncentrace pozornosti, zhoršují se paměťové funkce a snižují se rozumové schopnosti.<sup>56</sup>

---

<sup>55</sup> STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. Str. 27-34.

<sup>56</sup> VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 315-316 a 407-409.

## Emocionální změny

V rámci emocionálních změn dochází ke dvěma protikladným projevům stáří. Na jedné straně dochází ke zklidnění, zmírnění a zpomalení nejen v emocionálním prožívání. Důvodem může být unavenost mozku. Na druhé straně může dojít ke zvýšení dráždivosti, citlivosti, narůstá citová labilita, snižuje se odolnost k zátěži. Někteří senioři, aby si udrželi duševní pohodu, zlehčují některé náročné situace.

Během období pozdního stáří začíná klesat intenzita a frekvence emočních prožitků. Kvalita se mění jen málo a když už tak v plynulém tempu. Emoce jsou méně intenzivní. Životní radosti se redukuje jen na požitky z maličkostí, které jsou pro mladého člověka mnohdy nedůležité. Pro staré lidi je důležitý pocit životní pohody, ten je závislý na zdravotním stavu a soběstačnosti. Pokud je člověk nemocný a nesoběstačný jeho pocity jsou velmi negativní a připadá si na obtíž. Staří lidé pocítují ve stáří určité potřeby, které odrážejí jejich psychický a fyzický stav. Jedná se o:

- Potřebu stimulace
- Potřebu bezpečí
- Potřebu sociálního kontaktu a citové vazby
- Potřebu autonomie
- Potřebu akceptace a uznání.<sup>57</sup>

Ve výzkumu, který byl popsán v knize Dany Sýkorové se nejčastěji senioři vyjadřovali o autonomii „jako samostatné zvládnání běžných každodenních činností, tedy jako fyzickou soběstačnost, výrazně podmiňovanou zdravím. Především ji spojovali se zabezpečením základních potřeb, jako je jídlo, hygiena, a s obstaráním vlastní domácnosti.“<sup>58</sup>

## Změny v sociální sféře

Spojovány s odchodem do důchodu, ztrátou životního partnera, orientací na rodinu, na vnoučata. Život jedince se po odchodu do důchodu velice změní i co se týče společenských vztahů. Senior začne postupně přicházet o kontakty z profesního života a začne být orientovaný mnohem více na vlastní rodinu. Staří lidé jsou nejvíce v kontaktu s rodinou, přáteli a známými ze sousedství a lidmi, kteří jsou v určitém společenství či prostředí, kde senior pobývá například nemocnice, pečovatelská služba, domov důchodců, čekárna u lékaře a podobně. Důležitou

---

<sup>57</sup> VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. 335 a 410-414.

<sup>58</sup> SÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie*. Str. 85.

součástí sociálního kontaktu je komunikace, která bývá často ovlivněna různými fyzickými změnami, které se stářím souvisí. Mezi ně patří například nedoslýchavost, která způsobuje seniorovi různé obtíže. Při hovoru vyžaduje větší soustředěnost, a to vyžaduje mnohem větší úsilí, které seniory mnohdy unavuje. Komunikaci dále ovlivňuje pomalost, paměťové problémy, vznikají také změny v jazykových kompetencích. Někteří senioři mohou začít mít problémy s porozuměním textu, protože pro ně může být obtížné pochopit podstatu a smysl.

## 2.4 Odchod do důchodu

Odchod do důchodu je jednou z nejtěžších životních etap, které senior ve svém životě prožívá. V souvislosti s odchodem do důchodu nejde jen o ztrátu zaměstnání, své profesní často i životní role, ale také o ztrátu kontaktů, přátel, časové výplně dne, jistot, prestiže, stálého příjmu a tím ekonomické nezávislosti. Jedinec se najednou stává důchodcem, který má horší sociální status a omezená privilegia. Důchod je potvrzením životního přechodu ze středního věku do stáří. Je také současně ztrátou výkonnosti a společenské užitečnosti. S odchodem do důchodu souvisí i naplňování psychických potřeb, které prostřednictvím této životní změny nastanou. Jedná se o potřebu stimulace, potřebu orientace a adaptace, potřebu aktivity, potřebu sociálního kontaktu, potřeby citové jistoty a bezpečí a potřebu seberealizace.

- Potřeba stimulace souvisí se ztrátou pracovního denního režimu a získáním volného času. Senioři v tomto období potřebují dostatečný přísun smysluplných podnětů k tomu, aby si našli pro sebe přijatelnou činnost a výplň času, aby je nezatěžovala nuda, pocit zbytečnosti a chybění životního smyslu.
- Potřeba orientace a adaptace zahrnuje přizpůsobení se volnému času a další části života.
- Potřeba aktivity. Po opuštění zaměstnání bývá pro seniory těžší najít aktivity, které by pro starého člověka mohly mít smysl. Velkou roli v hledání nových aktivit hraje větší sklon k únavě, úbytek tělesných sil, pohodlnost a zdravotní stav. Starší lidé zůstávají většinou aktivní ve své domácnosti, pomáhají dospělým dětem, pracují na zahradě a podobně.
- Potřeba sociálního kontaktu souvisí se ztrátou komunikace a sounáležitosti s profesní skupinou lidí. Odchod do důchodu je rizikem vzniku sociální izolace, a to hlavně u lidí, kteří žijí sami v domácnosti. Senioři se postupně odtrhávají od kolegů a stýkají se s menším počtem lidí. Nejvíce kontaktovanou skupinou se stává rodina

a nejbližší přátelé. Riziko úbytku přátel přináší i věk, díky kterému postupně řídne řada vrstevníků života seniora.

- Potřeba citové jistoty a bezpečí. Tato potřeba vzniká ztrátou sociální role a ekonomické jistoty. Citovou jistotu seniorům zajišťuje už jen nejbližší okolí. A velkou hrozbou v důchodovém věku je omezený přísun peněz a strach z nečekaných výdajů. Staří lidé musí více šetřit a omezovat se.
- Potřeba seberealizace je součástí identity jednotlivce. Senior musí začít hledat nový způsob seberealizace. Je potřeba, aby se senior zaměřil na jiné cíle, než je výkon, pracovní úspěch a prezentace svých úspěchů.<sup>59</sup>

Období odchodu do důchodu znamená pro staré lidi období bilancování nad svým životem. Staří lidé se musí na jednu stranu vyrovnat s nastávající situací, hledáním vhodného a smysluplného vyplnění nabytého volného času a na druhou stranu hodnotí svůj dosavadní život. Obě části jsou velmi důležité. Bilancování nad životem se rozumí hodnocení pracovního života, vztahů a pocitu naplnění. Hodnocení života seniorů před důchodem může vytvořit prostor pro motivaci v hledání nových způsobů trávení volného času. Mnoho seniorů pociťuje z odchodu do důchodu obavy o to, co budou dál dělat. Někteří to vidí pozitivně, někteří negativně. Je potřeba, aby se se situací vyrovnali a začali nabytý čas vhodně využívat. Mohou se začít věnovat svým zálibám, koníčkům, cestovat, realizovat plány na které neměly dříve čas. Mají i větší prostor pro rodinu a přátele. Často se velkým smyslem další části života stávají vnoučata, pomoc s péčí o ně, výchova a trávení času s nimi. Jiní se zaměří třeba na péči o zahrádku, její zušlechťování a pěstování různých rostlin. Pro mě a moji práci jsou důležité ti, kteří začnou svůj čas věnovat studiu, ať už oboru, kterému se aktivně věnovali ve své profesi nebo oboru, který je osobně láká, zajímá a chtějí se o něm co nejvíce dozvědět.<sup>60</sup>

### 3 Univerzita třetího věku

Podle údajů do roku 2011 funguje U3V na skoro všech univerzitách v České republice. Patří mezi ně česká zemědělská univerzita v Praze, České vysoké učení technické v Praze, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Masarykova univerzita, Mendelova univerzita v Brně, Slezská univerzita v Opavě, Technická univerzita v Liberci, univerzita Hradec Králové, Univerzita Jana evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzita Karlova v Praze, Univerzita

---

<sup>59</sup> VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Str. 365-366.

<sup>60</sup> Srovnej. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Str. 355-367.

Palackého v Olomouci, Univerzita Pardubice, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Vysoká škola ekonomická v Praze, Vysoká škola polytechnická v Jihlavě, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Vysoké učení technické v Brně a Západočeská univerzita v Plzni.<sup>61</sup>

### 3.1 Historie vzdělávání seniorů

Historie vzniku univerzit třetího věku je spojována s rokem 1973. V tomto roce byla založena první univerzita třetího věku ve Francii v Toulouse. Zakladatelem byl profesor práva a ekonomických věd Pierre Vellase, který chtěl vytvořit vzdělávací příležitost pro stárnoucí část populace. Myšlenka francouzského profesora se začala rychle šířit po celé Evropě. Polsko bylo první zemí ve střední Evropě, které mělo univerzitu třetího věku. S narůstajícím počtem U3V ve světě a s potřebou komunikace mezi nimi vedlo v roce 1975 k založení Mezinárodního sdružení U3V – AIUTA (Association Internationale des Universités du Troisième Age), které sídlí v Toulouse.

V České republice byla první Univerzita třetího věku realizována v Olomouci roku 1986 a o rok později v Praze. V současné době mohou senioři využívat možnosti vzdělávání na univerzitě třetího věku skoro na všech českých vysokých školách.<sup>62</sup>

Historie vzdělávání seniorů na Univerzitách třetího věku v České republice bylo realizováno přibližně od 80. let 20. století prostřednictvím Klubu aktivního stáří a Československého červeného kříže, který v té době zakládal Akademie třetího věku. Činnost Klubu aktivního stáří je spojena už s rokem 1978. V roce 1983 byla Československým červeným křížem založena první česká Akademie třetího věku v Přerově. Pomoc při zakládání univerzit třetího věku poskytla i Česká gerontologická a geriatrická společnost, prostřednictvím níž byla zřízena Sekce akademií a univerzit třetího věku, která poskytovala informace o činnosti jednotlivých akademií později univerzit třetího věku a zprostředkovávala zkušenosti týkajících se seniorského vzdělávání. Z původních akademií postupně začaly vznikat Univerzity třetího věku. Ty byly již samostatně organizovány na veřejných vysokých školách bez pomoci Československého červeného kříže. Ke vzniku prvních českých akademií a univerzit třetího věku byla předlohou Univerzita třetího věku ve Varšavě, jejíž zakladatelkou byla Halina Szwarcová, která o svých zkušenostech opakovaně přednášela na konferencích a seminářích

---

<sup>61</sup> Srovnej. ADAMEC, Petr, ed. a KRYŠTOF, David, ed. *Univerzity třetího věku na vysokých školách*.

<sup>62</sup> MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika* Str. 139-140.

československé geriatrické a gerontologické společnosti. Hlavním cílem vzniku Univerzit třetího věku na území České republiky bylo zkvalitnění života seniorů a jejich dalšího vzdělávání.<sup>63</sup>

Od roku 1993 jsou Univerzity třetího věku sdruženy pod Asociaci univerzit třetího věku (dále AU3V). AU3V byla založena jako nevýdělečná zájmová organizace. Jejím hlavním cílem bylo iniciovat a podporovat zakládání univerzit třetího věku na vysokých školách po celé České republice. Organizovat setkání a pracovní semináře zapojených škol a fakult s účelem výměny poznatků a zkušeností. Dalším cílem bylo koordinování činnosti U3V v České republice ve vysokoškolských střediscích, vzájemná výměna informací o činnosti, a také propagace v hromadných sdělovacích prostředcích. Mezi další cíle patřilo i navazování styků s obdobnými organizacemi na mezinárodní úrovni a snaha o členství v nich. Asociace univerzit třetího věku si také dala za cíl vytvářet prostředí pro mezigenerační dialog s cílem posílit solidaritu generací. Důležitou snahou byla i legislativní iniciativa, která se týkala seniorského vzdělávání.

V roce 1993 se stala AU3V také členem AUITA a v roce 1994 členem sdružení EFOS (Evropská federace studentů seniorů). Od roku 1995 udržuje Asociace těsné kontakty s Centrálou pro všeobecné další vědecké vzdělávání univerzity v Ulmu. Centrála v Ulmu byla jednou z prvních institucí, které si uvědomily důležitost významu vzniku nových komunikačních technologií pro seniorské vzdělávání. Následovně bylo realizováno mnoho evropských projektů, které využívaly možnosti internetu a díky tomu vznikly mezinárodní sítě, které spojují organizátory i účastníky seniorského vzdělávání.

V roce 1999 byla při příležitosti Mezinárodního roku seniorů ustanovena vládní komise složená ze zástupců ministerstev zdravotnictví, sociálních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy a dále organizací věnujících se problematice života seniorů. Tato komise dala prostor pro vznik „Národního programu přípravy na stárnutí“ a rozsáhlejší státní podporu z prostředků MPSV pro seniorské vzdělávání. Hybnou myšlenkou bylo „lépe, když senioři sedí v posluchárnách než v čekárnách u lékaře“.<sup>64</sup>

---

<sup>63</sup> KRYSTOŇ, Miroslav, ed., ŠERÁK, Michal a TOMCZYK, Łukasz. Nové trendy ve vzdělávání seniorů: [česko-polsko-slovenské studie z andragogiky a sociální gerontologie]. Str. 32-33.

<sup>64</sup> Asociace univerzit třetího věku. org: *Historie Asociace univerzit třetího věku*. Asociace univerzit třetího věku, z.s.[online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/historie>.

## 3.2 Funkce univerzity třetího věku

Livečka (1982) stanovuje nejen pro Univerzity třetího věku, ale pro všechny formy vzdělávání v postproduktivním věku čtyři základní funkce. Těmi jsou preventivní, anticipační, rehabilitační a posilovací funkce.

- Preventivní funkce je funkce vzdělávání, která napomáhá k pozitivnímu ovlivnění průběhu stárnutí a stáří. Jedná se o funkci, která působí v předstihu.
- Anticipační funkce pomáhá k přípravě člověka pozitivním směrem na změny ve stylu života, k nimž dochází, když člověk opouští své pracovní místo a odchází do důchodu.
- Rehabilitační funkce je právě tou částí, která pomáhá znovuobnovovat a udržet fyzické a duševní síly pro další etapu života jedince.
- Posilovací funkce neboli stimulační je funkce, která pomáhá rozvíjet zájmy, potřeby a schopnosti jedinců v postproduktivním věku. Podporuje jejich aktivní způsob života.
- Navíc se k těmto čtyřem funkcím řadí i pátá, která v poslední době vstupuje do popředí. Jedná se o sociálně-psychologickou funkci, kterou by měly všechny vzdělávací aktivity plnit. Její důležitost spočívá v uchování přiměřené kvality života a klade důraz na prevenci možného sociálního napětí, které by mohlo vzniknout mezi mladou a starší generací.<sup>65</sup>

Ctibor Határ ve svém díle uvádí podobné ale rozšířené dělení funkcí vzdělávání seniorů, které chápe jako celkový individuální, ale i společenský význam vlastního vzdělávání seniorů.

- Preventivní – vzdělávací aktivity umožňují předcházet různým onemocněním ve stáří a zpomalovat bio-psycho-sociální a duchovní procesy stárnutí. Zároveň předchází různým sociálně-patologickým projevům v chování a konání starších lidí.
- Anticipační – je zaměřená na budoucnost. Jedná se o tvorbu nového životního stylu a změn v kulturním a společenském životě, přičemž prostřednictvím vzdělávacích aktivit ulehčujeme seniorům proces adaptace na měnící se podmínky a nový životní styl. Nové vědomosti, dovednosti a poznatky, které si senior osvojil, mu umožní prožít i další období svého života plnohodnotně.
- Rehabilitační – bezprostředně souvisí s regenerací psychických a fyzických sil a s jejich obnovením. Autor tohoto dělení se domnívá, že mnoho seniorů často právě kvůli

---

<sup>65</sup> PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Str. 484-485.

somatickým a senzomotorickým onemocněním rezignují na další činnost a vlastní životní aktivitu. Vzdělávací programy považuje za možnost opět se vrátit do aktivního života, protože v sobě ukrývají jakousi aktivizující sílu, díky které se starší člověk opět cítí být společensky užitečným.

- Augmentativní – tato funkce je zaměřena na oslovení zájmů a schopností seniora, podporu jeho aktivity a kladení smysluplných otázek.
- Posilovací – souvisí se stimulací seniorů, s rozvojem jejich zájmů, potřeb a podporou různých volnočasových aktivit. Posilovací funkce umožňuje seniorům věnovat se aktivitám a zájmům, které z různých důvodů nemohli vykonávat v minulosti.
- Vzdělávací – je zaměřená na osvojování si nových vědomostí, dovedností a návyků. Autor je toho názoru, že starší člověk, který chce aktivně participovat na dění ve společnosti, se nesmí uspokojit jen s poznatky, které získal během školního vzdělávání, případně životními zkušenostmi, ale musí se permanentně (sebe)vzdělávat, učit a udržovat svou mysl v kondici, jen tak může být přímo zapojený do procesu přetváření lidské společnosti.
- Kulturně-kultivační – jde o rozvoj a kultivaci osobnosti seniora na základě vlivu krásna na člověka z umělecké a mimoumělecké oblasti. Krása v umělecké i mimoumělecké sféře obklopuje a determinuje člověka na každém kroku, poskytuje mu kladný citový zážitek a uspokojení, zušlechťení osobnosti seniora a umožňuje mu odreagovat se od problémů každodenního života.
- Sociálně-psychologická – tato funkce je zaměřena na zachování přiměřené kvality života v oblasti sociálních vztahů a psychického rozvoje. Vzhledem k tomu, že člověk není jen bytost, která má tělo, ale i duši a má přirozenou potřebu navazovat sociální kontakty a vztahy s jinými lidmi, je potřebné edukačními aktivitami sledovat i tyto ambice lidského jednotlivce.
- Adaptační – Její význam a poslání se prolíná a úzce souvisí s anticipační funkcí edukace seniorů. Umožňuje zvládat seniorům proces přizpůsobování se rozdílům mezi prostředím a organizmem, dbá o bio-psycho-sociální a duchovní harmonii osobnosti seniora.
- Komunikační – umožňuje komunikaci seniorů s užším a širším sociálním prostředím. Jako je staršímu člověku přirozená potřeba sociálního kontaktu, tak je poměrně početně zastoupená i potřeba komunikace se svými blízkými, přáteli, spolubydlícími a podobně. Komunikace však slouží také pro získávání nových informací, jako i na výměnu a sdílení vlastních cenných zkušeností, kterých mají senioři nespočetné množství.

- Kompenzační – tato funkce pomáhá seniorům vynahradiť si ty společenské a edukační aktivity, které nemohli dělat v minulosti, jako i ztrátu profesní role. Tato funkce působí v jisté syntéze s posilovací funkcí.
- Aktivizační – přispívá k fyzickému a psychickému zdraví a aktivizuje potenciál a vnitřní předpoklady seniora.
- Relaxační – slouží pro oddych, zpravidla aktivní formou, to znamená například zdravotní tělesná výchova, turistika a podobně. Aktivní oddych působí prospěšně tělu i duši člověka a umožňuje mu odbourat nadbytečnou energii, případně únavu či stres, který se v člověku hromadí v důsledku stereotypu každodenního života.
- Funkce mezigeneračního porozumění – je zaměřená na zlepšování mezigeneračních vztahů a předcházení určitému napětí mezi generacemi. Starší člověk se prostřednictvím vzdělávacích aktivit, například sociálně andragogických výcviků zaměřených na rozvoj komunikačních a sociálních dovedností učí jednat v situaci, v které dochází k mezigeneračním konfliktům a názorovým rozporům.<sup>66</sup>

### 3.3 Univerzita třetího věku Pardubice

První zmínky o vysokoškolském vzdělávání v Pardubicích jsou z roku 1950, kdy byla oficiálně zřízena Vysoká škola chemicko-technologická. V roce 1953 byla nejdříve přejmenována na Vysokou školu chemicko – technologickou v Pardubicích a následně v roce 1994 byla přejmenována na Univerzitu Pardubice, jak ji známe dodnes. V roce 1991 oficiálně vznikla fakulta chemicko – technologická a postupně začaly vznikat i další fakulty jako ekonomicko – správní fakulta (1991), dopravní fakulta Jana Pernera (1993), Fakulta filozofická (1992-2005), fakulta restaurování (2005), fakulta zdravotnických studií (2002-2007), fakulta elektrotechniky a informatiky (2002-2008).<sup>67</sup>

Univerzita třetího věku na Dopravní fakultě Jana Pernera Univerzity Pardubice má jako každá jiná svou historii. První výuka nejdříve probíhala na dislokovaném pracovišti v České Třebové, a to už od roku 1999. Této výuce ještě předcházela výuka v rozsahu čtyř semestrů na Výchovně vzdělávacím pracovišti DFJP v Praze. Studium bylo zaměřeno na problematiku dopravy. Následně po ukončení této první U3V na DFJP v Praze se přesunula výuka do České Třebové, kde probíhaly vždy čtyřsemestrové cykly s tematickým zaměřením jako železniční doprava

<sup>66</sup> HATÁR, Ctibor. Seniori v systéme rezidenčnínej sociálně-edukačnej starostlivosti. Str.65-67.

<sup>67</sup> LENDEROVÁ, Milena. Dějiny vysokého učení v Pardubicích: univerzita v proměnách času 1950-2010. Str. 85.

a technika, moderní dopravní technika, doprava ve třetím tisíciletí a dopravní technika v současné Evropě. Mezi první posluchače patřili převážně bývalí pracovníci z oblasti dopravy. Jednalo se zejména o jedince s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Vzdělávání na Univerzitě třetího věku na Dopravní fakultě Jana Pernera bylo vždy bezplatné. Docházet a absolvovat toto studium mohl v podstatě každý, kdo projevil zájem. Přednášejícími byli především pedagogičtí pracovníci z Univerzity Pardubice jako profesoři a docenti, a odborníci z praxe a výzkumu. Díky velkému zájmu účastníků U3V byli do výuky zváni i pedagogové z jiných univerzit a další odborníci ve svém oboru jako například tehdejší generální ředitel Českých drah Ing. Petr Kousal. Témata přednášek byla různorodá. Posluchači si vyslechli informace o moderních dopravních prostředcích, o aktuálních informačních technologiích, o konstrukčních materiálech, o technologiích, o měřících metodách používaných v dopravě a také mohli nahlédnout do problematiky životního prostředí ve vztahu k dopravě. Veškeré vzdělávání na U3V na DFJP bylo realizováno díky velké podpoře města Česká Třebová a nadačního fondu Jana Pernera.

Od roku 2007 byl projekt Univerzity třetího věku podpořen dotacemi z rozvojových projektů MŠMT. Hlavním cílem bylo rozšířit nabídku přednášených témat, rozšířit okruh zájemců, a především uskutečňovat U3V přímo v kampusu Univerzity Pardubice. Byl vytvořen koncept pro realizaci čtyř okruhů oblasti celoživotního vzdělávání. Jednalo se o cyklus technický, který měl zahrnovat přednášky a semináře z oblasti materiálového inženýrství a technické mechaniky, dopravní infrastruktury, řízení jakosti a spolehlivosti v dopravě, technické diagnostiky, elektrotechniky a elektroniky. Jako druhý byl cyklus technologicko-ekonomický, který obsahoval přednášky a semináře z oboru technologie a řízení dopravy, dopravního managementu, marketingu a logistiky. Jako další byl cyklus počítačově-komunikační, který zahrnoval témata z oblasti aplikované informatiky v dopravě, digitální fotografie a možnosti internetu. Posledním cyklem měl být společensko-vědní cyklus, který se zabýval tématy z historie, dějinami hudby a umění, restaurátorstvím, lékařstvím a životním stylem.<sup>68</sup>

Na podzim roku 2016 byly pro zájemce otevřeny dva bloky kurzů, a to technický a humanitní blok. Na tyto kurzy se mohli zájemci přihlásit prostřednictvím e-mailu či poštou přímo na adresu Univerzity Pardubice Dopravní fakulty. Podmínkou pro přijetí a možnost účastnit se kurzů na U3V je důchodový věk. Kurzy nejsou finančně náročné, zájemci zaplatí 400,-Kč za semestr. Kontaktní osobou a studijní referentkou U3V je paní Zlataše

---

<sup>68</sup> ADAMEC, Petr, ed. a KRYŠTOF, David, ed. *Univerzity třetího věku na vysokých školách*. Str. 75-77.

Sojková. Technický blok se konal každé úterý od 4.října. A humanitní blok každý pátek od 7. října. Na přednáškách přednášejí kantoři z Univerzity Pardubice.

Pro účastníky technického bloku bylo připraveno na dvanáct dní celkem dvacet tři přednášek. V tomto bloku byly zahrnuty i dvě externí přednášky. Účastníci technického bloku navštívili letiště Václava Havla v Praze. A druhou exkurzí byla návštěva hvězdárny v Hradci Králové. Přednášky měly různá zaměření. Mezi ně patřila Doprava Pardubického kraje, Citlivostní analýza při řešení dopravních problémů, Průmyslová, špionáž, Činnost zpravodajských služeb, Bezpečnost v kolejové dopravě, Dluhy od A do Z, Možnosti vibrodiagnostiky dopravních prostředků, Měření emisí automobilů – současnost a budoucnost, Fuzzy množiny a operace s nimi, Fuzzy množiny v každodenním životě, Energie – budoucnost lidstva, Průplav Welland, Vysokorychlostní železniční tratě, Inženýrsko-geologický průzkum dopravních staveb, Chodíme a jezdíme bezpečně a ohleduplně, Úvod do makroekonomie, Život kosmonautů na ISS, Dobyť jižního hvězdného ráje, Doprava v obcích – organizační a regulační opatření, Zpoplatnění železniční dopravní cesty v evropských zemích, Základy konstrukce železničních vozů a Modelování provozu přestupních uzlů.

Pro účastníky humanitního bloku bylo v deseti dnech připraveno celkem čtrnáct přednášek včetně jedné externí, která probíhala v centru Pardubic. Přednáška byla nazvána jako „Procházka známým i neznámým centrem starých Pardubic“. Mezi témata přednášek patří „Zapomenutí cestovatelé“ -Josef Ladislav Erben, Na problémy nejste sami, Příroda a život za polárním kruhem, Sociálně osobnostní a spirituální rozvoj jedince v úhlu logoterapie Viktora Frankla, Mezi demokracií a diktaturou: Polsko ve 20.století, Vybrané etické problémy medicíny, Jak dinosauři ovlivnili heraldiku a mytologii, „Dinosauři měkké tkáně“, Bolest zad – Ne – moc 21.století; Využijme naše tělo ekonomicky, Somatognozie a relaxace – Směrem na východ i na západ, Cítíme své tělo?, Vzdělávání a kompetence zubního lékaře, financování zubní péče, Prevence v zubním lékařství a moderní způsoby ošetření zubů, Třicetiletá válka – konflikt, který změnil Evropu, Dějiny šílenství a poslední přednáškou bylo Opravdové Blues.

Jako na každé klasické přednášce prezenčního studia studentů Univerzity Pardubice se kontroluje docházka i na kurzech U3V.

V rámci kurzů U3V mají účastníci možnost jet na různé exkurze, které jsou spolu s výukou dotovány z prostředků Ministerstva školství. Ministerstvo školství přiděluje prostředky všem Univerzitám třetího věku.

Univerzita třetího věku pořádá pro zájemce o studium mimo základní humanitní a technický blok i zájmové kurzy. Univerzita ve spolupráci s Dopravní fakultou nabízí kurzy se zaměřením na „Krásy národních parků ČR“, Zdraví – základní aspekty zdraví a pohybové aktivity“, „Psychologie“, Praktický kurz“ Lékárna v přírodě“ a Sportovní kurz. Tyto kurzy jsou přístupné také pro veřejnost i mimo přihlášené účastníky na kurzech.

Paní Sojková mi poskytla tabulky z posledních třech let návštěvnosti U3V v Pardubicích, kde jsou zaznamenány počty účastníků jednotlivých kurzů.

<b>kurzy U3V rok 2014 – ZS</b>	
Název	Počet účastníků
Sportovní kurz	12
Technický blok	36
Humanitní blok	77
Lékárna v přírodě I	31
Lékárna v přírodě II	27
Angličtina	12
<b>CELKEM</b>	<b>195</b>
<b>kurzy U3V rok 2015 – LS</b>	
Název	Počet účastníků
Sportovní kurz	13
Technický blok	48
Humanitní blok	82
Lékárna v přírodě I	17
Lékárna v přírodě II	15
Lékárna v přírodě III	28
Angličtina	12
<b>CELKEM</b>	<b>215</b>
<b>kurzy U3V rok 2015 – ZS</b>	
Název	Počet účastníků
Sportovní kurz	16
Technický blok	41
Humanitní blok	80
Lékárna v přírodě I	26
Lékárna v přírodě IV	23
Angličtina - pokročilí	11
<b>CELKEM</b>	<b>197</b>

<b>kurzy U3V rok 2016 – LS</b>	
Název	Počet účastníků
Kurz Zdraví - prodloužení aktivního života	39
Sportovní kurz	16
Technický blok	52
Humanitní blok	79
Lékárna v přírodě II	25
Lékárna v přírodě V	29
Angličtina - pokročilí	11
<b>CELKEM</b>	<b>251</b>
<b>kurzy U3V rok 2016 – ZS</b>	
Název	Počet účastníků
Kurz Zdraví - prodloužení aktivního života	23
Sportovní kurz	6
Technický blok	55
Humanitní blok	78
Lékárna v přírodě I	21
Lékárna v přírodě II	38
Lékárna v přírodě III	5
Angličtina - pokročilí	11
Psychologie	18
Lukostřelba	12
<b>CELKEM</b>	<b>267</b>

Výše uvedené informace byly získány z expertního rozhovoru s paní Zlatuší Sojkovou.

## 4 Metaanalýza

Metaanalýza je metoda, při které se porovnávají a vyhodnocují výsledky z proběhlých výzkumů publikovaných o určitém tématu, problematice apod. Cílem metaanalýzy je shrnout výsledky dvou a více výzkumů, které se zabývají stejným nebo podobným tématem.<sup>69</sup>

V této části své práce se pokusím o metaanalýzu výzkumů vybraných diplomových prací. Nejprve představím mou diplomovou práci a její metodologii. Dále uvedu jednotlivé diplomové práce z různých univerzit, jejich metodologie a výsledky z výzkumu. Závěrem této části bude diskuze, porovnání těchto prací a tabulka shrnující základní parametry metaanalýzy výzkumů.

### **Vzdělávání seniorů jako socioedukační složka**

Zvolené téma vzdělávání seniorů na Univerzitách třetího věku je popsáno v několika publikacích, člancích i v zahraniční literatuře. V českých odborných publikacích se této oblasti věnují například autoři Miroslav Krystoň, Petr Adamec, Michal Šerák, Milena Lenderová, Jana Ondráková a další. Ze zahraničních autorů se tématu vzdělávání seniorů věnují například Ctibor Határ, Łukasz Tomczyk, A. Zych. Podobné výzkumy jsem našla v diplomových pracích, které jsou níže uvedené. Záměrně jsem vybrala práce z více univerzit.

### **Cíle diplomové práce:**

1. Zjištění motivace seniorů ke studiu na Univerzitě třetího věku.
2. Analýza sociodemografických charakteristik seniorů.
3. Zjistit jaké efekty lze vysledovat u cílové skupiny seniorů.
4. Komparace U3V Pardubice a Hradec Králové.
5. Vytvoření výstupu z analyzovaných dat > vytvoření konsensu v názorech a odchylek

---

<sup>69</sup> CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Str. 141.

## **Metodologie celé diplomové práce**

### Teoretická část

V teoretické části diplomové práce se budu věnovat problematice seniorské populace, specifikaci vzdělávání seniorů v podmínkách Univerzit třetího věku. Dále bude zpracována problematika motivace seniorů ke vzdělávání.

### Praktická část

Praktická část diplomové práce bude věnována výzkumu kvantitativního typu mezi seniory, účastníky vzdělávacích aktivit. Výzkumnou technikou bude dotazník vlastní konstrukce se zaměřením na analýzu sociodemografických charakteristik seniorů, jaká je jejich motivace ke studiu a jaké efekty lze vysledovat u cílové skupiny seniorů. V návrzích bude zohledněn koncept vzdělávání seniorů, které je možné chápat jako jednu ze socioedukativních intervencí.

## **Metodika výzkumu**

Kvantitativní výzkum bude probíhat formou dotazování prostřednictvím vlastně sestrojeného dotazníku. Dotazník bude určen pro účastníky Univerzity třetího věku v Pardubicích a v Hradci Králové. Účastníci se budou moci do výzkumu zapojit dobrovolně. Cílem je oslovit všechny účastníky U3V a získat co nejvíce vyplněných dotazníků od předpokládaného počtu respondentů. Předpokládaný počet respondentů je 200. Účastníkem výzkumu budou senioři, kteří využívají možnosti dalšího vzdělávání na Univerzitě třetího věku Univerzity Hradec Králové a Univerzity v Pardubicích.

## **Metodologie výzkumu**

Cílem diplomové práce bylo průzkumové šetření zaměřené na možnosti vzdělávání seniorů a zjištění, zda senioři mají zájem se nadále vzdělávat a jaké překážky jim brání v dalším vzdělávání. Toto šetření bylo realizováno kvantitativním výzkumem prostřednictvím anonymního dotazníkového šetření. Dotazníky byly distribuovány na půdě Fakultní nemocnice v Brně v ambulantní části. Dotazníkové šetření proběhlo v měsíci říjnu a listopadu 2011. Během šetření bylo získáno velké množství dat. Nevýhodou mohlo být nepochopení některých otázek z dotazníku, proto autorka diplomové práce provedla pilotní výzkum u náhodně vybraných dvaceti seniorů, kteří se mohli k otázkám vyjádřit. Následně autorka upravila jen dvě sporné otázky.

Dohromady bylo osloveno 230 respondentů. Podmínkou oslovování respondentů byl věk 65 let a více. Větší zájem o tento způsob šetření projevíli muži, přestože vyplnění dotazníku bylo zcela anonymní. Autorka diplomové práce si stanovila dva cíle a šest hypotéz. První cíl zjišťoval, zda existuje vztah mezi vzděláváním seniorů v souvislosti s věkem, dosaženým vzděláním a zaměstnáním v produktivním věku. Druhý cíl zjišťoval, zda zdravotní stav, místo bydliště a finanční zajištění mají vliv na další vzdělávání seniorů.

## **Závěr výzkumu**

Výsledky šetření shrnula autorka následovně: Dnešní populace seniorů má zájem se vzdělávat, avšak věk je jeden z hlavních limitujících faktorů, který nelze ovlivnit. Průměrný věk nejvíce aktivních seniorů, kteří mají zájem se vzdělávat i v postproduktivním věku, je 70 let. Z 230 dotazovaných bylo použito 210 dotazníků, z toho bylo 119 mužů a 91 žen. Dosažené vzdělání sehrává také důležitou roli při dalším vzdělávání. Senioři, kteří mají středoškolské a vysokoškolské vzdělání projevují větší chuť se vzdělávat. Jako důvod uvedli nutnost celoživotního vzdělávání. Bývalé zaměstnání v postproduktivním věku ovlivňuje vzdělávání v seniorském věku. Přestože stáří není nemoc, je zdravotní stav a s věkem přibývajících nemocí, důležitým determinantem mající vliv na vzdělávání i v seniorském věku. Další důležitou roli hraje místo bydliště a finanční prostředky. Z dotazníkového šetření vyšlo,

že senioři bydlící ve městě využívají více vzdělávací nabídky, protože pro seniory z vesnice bývá problém dostupnost z místa bydliště. Finanční prostředky sehrávají významnou roli. Senioři právě kvůli omezeným financím musí často odmítnout vzdělávací aktivity.

**BLAHOVÁ, Romana. *Motivace vzdělávání seniorů, univerzity třetího věku, možnosti a aspekty jejich edukace.* Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce PhDr. Et Mgr. Jitka Tomanová, Ph.D.**

## **Metodologie výzkumu**

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit nejdůležitější motivační faktory ovlivňující účast seniorů na Univerzitě třetího věku Palackého v Olomouci a na Slezské univerzitě v Opavě. K výzkumu bylo použito kvantitativního dotazníku a rozhovorů na dané téma, aby odpovědi směřovaly k podstatě výzkumu.

K vyplňování dotazníku byli přizváni senioři, kteří docházejí na univerzitu třetího věku bez ohledu na druh studovaného oboru, ročníku studia či pohlaví. V dotazníku bylo použito celkem 22 otázek, z nichž 20 mělo povahu uzavřené odpovědi s možností výběru, nebo případně polouzavřené otázky, kde bylo možno doplnit i odpověď jinou. Jenom dvě otázky měly charakter otevřené výpovědi, kdy respondent odpovídal dle svých osobních dat, dle pocitů, zážitků a dojmů a svou odpověď dopisoval.

Autorka rozdala celkem 150 dotazníků, z toho 142 se jich vrátilo vyplněných. Z počátku chtěla rozdělovat výzkum v Olomouci a Opavě, ale nakonec zjistila, že výsledky jsou srovnatelné, takže jejich rozlišování by nepřineslo žádný nový poznatek.

## **Závěr výzkumu**

Z celkového počtu 142 dotazníků bylo 118 žen a 24 mužů. Důvod menšího zastoupení mužů vyhodnotila autorka tak, že se jedná o celorepublikový trend a zároveň jako možné zkreslení způsobené výběrem studijních skupin, kde prováděla šetření. Výsledky prokázaly, že motivace u žen a u mužů se trochu liší. Pro muže jsou nejdůležitější osobní zájmy, potřeba udržet se v obraze a vyplnění volného času. Naproti tomu u žen je motivací číslo jedna potřeba udržet se v obraze, na druhé místo kladly touhu po znalostech a až na třetí místo posunuly osobní zájmy. Zarážejícím výsledkem bylo, že rodina ani přátelé nehrají téměř žádnou roli,

i když podobně jako je to u dětí a dospělých, kdy tuto roli zastávají primárně převážně tyto dvě skupiny, byl tento jev očekáván.

Převahu ženského pohlaví autorka obhájí tím, že byl výzkum realizován na půdě pedagogické fakulty, a ne na technickém oboru, kde by zastoupení mužů mohlo být pravděpodobně větší. Jednou z otázek dotazníku byla, jak se senioři o možnosti vzdělávání dozvěděli. Nejčastější odpovědí byla media a jako druhou nejčastější možnost uváděli rodinu a známé.

Celkově Univerzitu třetího věku hodnotili senioři velmi kladně a nejvíce oceňovali ústní přednášky nebo přednášky spojené s prezentací.

**HOŠOVÁ, Petra. *Vzdělávání seniorů*. Zlín, 2010. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Ing. Mgr. Leona Hozová.**

### **Metodologie výzkumu**

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký je aktuální stav na Univerzitě třetího věku ve Zlíně. Autorka se zaměřila na to, jak jsou senioři, kteří na tyto kurzy dochází, spokojeni s nabídkou kurzů, jaká jsou jejich očekávání od výuky i samotná motivace ke studiu. Dalším cílem výzkumu, bylo zjištění, jestli seniorům aktuální nabídka kurzů vyhovuje případně, jestli by uvítali větší možnost výběru. Autorka chtěla získat názory respondentů, které by mohli být přínosné i pro samotné vedení univerzity a možné rozšíření kurzů. Práce byla z velké části věnována samotné Univerzitě třetího věku ve Zlíně, její historii, vývoji, metodám a formám výuky. Pro získání více názorů, byl zvolen kvantitativní výzkum s dotazníkovým šetřením. Základním souborem byli senioři, kteří navštěvují U3V ve Zlíně. Celkem bylo získáno 200 vyplněných dotazníků.

### **Závěr výzkumu**

Z celkového počtu účastníků výzkumu bylo 76 % žen a 24 % mužů. Důvodem mohlo být, že bylo otevřeno více kurzů, které spíše zajímají ženy.

O kurzy na U3V se zajímají i mladší lidé, kteří ještě nedosáhli důchodového věku. Mezi účastníky kurzu byli ve větším zastoupení vysokoškolsky vzdělaní lidé. Velkou motivací pro účastníky je zájem o nové informace, potřeba se vzdělávat a jako třetí nejčastější uvedli kontakt s lidmi. Jako nejčastější zdroj informací o U3V uváděli účastníci tohoto výzkumu přátelé a další zdroj byl tisk.

Jedním z hlavních cílů si autorka zvolila „Zjištění, zda seniorům aktuální nabídka kurzů vyhovuje případně, jestli by uvítali větší možnost výběru“. Z výsledků výzkumu vyplývá, že jsou senioři s nabídkou kurzů spokojeni, jen by uvítali rozšíření. Největší zájem projeví o historii, psychologii jako samostatný kurz a třetí nejčastější byly cizí jazyky. I když tuto možnost komentovali tím, že by už možná nebyli schopní se cizí jazyk naučit. Autorka na konci své práce navrhuje přidání cizích jazyků mezi nabízené kurzy. Souhlasím s autorkou, že by takový kurz nebyl pro seniory vůbec špatný, jelikož spousta z nich má možnost a chuť cestovat, ale mohou se bát jet do zahraničí právě z důvodu nemožnosti se domluvit.

**PERNICOVÁ, Jana. *Vzdělávání jako elixír mládí? Motivace seniorů ke studiu Univerzity třetího věku*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Lucie Vidovičová, Ph.D.**

### **Metodologie výzkumu**

Hlavní výzkumná otázka diplomové práce: Co motivuje současné seniory ke studiu na univerzitě třetího věku a jaké jsou benefity získané díky studiu?

Autorka zvolila kvalitativní přístup, jejím cílem nebylo získat data od co největšího počtu studentů, ale od těch, kteří splňují zvolená kritéria a jsou schopni a ochotni zapojit se do výzkumu. Výběr respondentů byl účelový. Autorka chtěla získat data od seniorů, kteří mají přímou zkušenost se studiem v pozdějším věku a jsou stále aktivními studenty. Respondenty hledala a vybírala mezi studenty a studentkami, kteří navštěvují Univerzitu třetího věku v rámci celoživotního vzdělávání na Masarykově univerzitě.

Pro výzkum bylo vybráno pět žen a jeden muž ve věkovém rozmezí 60 až 75 let. Jako hlavní výzkumná metoda bylo použito interview, které má mnoho výhod, ale mohou existovat určité i těžkosti provázené při rozhovorech a ty by mohly ovlivnit kvalitu celého výzkumu. Jedná se zejména o vysoké nároky kladené na roli tazatele, který je v tomto případě klíčovou osobou. Každý respondent měl možnost volně popsat své zkušenosti se studiem na U3V, vysvětlit jakou cestou se k navštěvování univerzity dostal. Reflektovat vlastní dojmy ze studia v postproduktivním věku z hlediska jeho benefitů i problémů. Autorce se osvědčilo užití polostrukturovaného rozhovoru. Základem byly otevřené otázky, které byly předem připravené tak, aby obsáhly základní oblasti, ze kterých chtěla autorka získat data, jejich formulace i pořadí bylo uzpůsobeno podle situace a s ohledem na individuální rozdíly respondentů.

## **Závěr výzkumu**

Vzhledem k tomu že byl výzkum kvalitativního rázu a k získávání dat bylo použito polostrukturovaných rozhovorů, měla autorka předem danou oblast otázek ke konkrétním tématům, která ji zajímala. K tomu se připojily i další oblast, které vyplynuly z odpovědí účastníků šetření.

První oblast: příprava na penzi ano či ne

Z odpovědí všech respondentů vyplynulo, že polovina z nich se na penzi cíleně připravovala a naplánovala si konkrétní činnosti, kterým se chce věnovat právě v tomto období. Naproti tomu druhá polovina dotazovaných neměla jednoznačný plán (anebo původní záměry nebyly vzhledem ke změněným okolnostem naplněny), všichni se nakonec rozhodli pro studium univerzity třetího věku. Někteří z nich využívají dalších kurzů a exkurzí, které jsou organizovány univerzitou a všichni navštěvují navíc jazykový kurz.

Druhá oblast: Motivace ke studiu

Vzhledem k tomu, že většina seniorů již opustila zaměstnání, mají potřebu si hledat nové aktivity, kterými by vyplnili prázdno po dlouholetém vykonávání profese. Pro některé seniory je právě účast na dalším vzdělávání jedním ze způsobů, jak smysluplně strávit čas v období penze. I když se všichni věnují i jiným zájmovým činnostem (například zahrádkaření, četbě knih, setkávání s přáteli), navštěvování univerzity řadí k pravidelné aktivitě, která jim přináší pocit uspokojení a naplnění.

Jako další důvod motivace uváděli účastníci to, že na univerzitě mají možnost navazovat nové vztahy ve skupině stejné generace. Dále často uváděli možnost získání nových poznatků a informací vzhledem k době, ve které dochází k rychlému vývoji moderních technologií. Velmi oceňovali pomoc s ovládnutím počítače, internetu, programu Skype atd.

## Diskuze

Vzorek pro analýzu tématu „Vzdělávání seniorů jako socioedukační složka“ byl zvolen tak, že zahrnuje čtyři diplomové práce, které byly záměrně z tří rozdílných univerzit – tím by měl být u vybraného vzorku zajištěn větší rozptyl v přístupu a k hodnocení vybraného tématu. Všechny práce jsou maximálně 6 let staré, nejstarší je z roku 2010.

Ve všech výzkumných pracích byl jedním ze společných definovaných cílů zjistit motivaci seniorů ke studiu na Univerzitě třetího věku. Dále jestli jsou spokojeni s nabídkou kurzů na U3V, kterou navštěvují a o jaké další kurzy by měli zájem. Jaké překážky a benefity obnáší vzdělávání na U3V.

Většina výzkumných zpráv byla provedena na relativně dostatečném počtu vzorků. Pouze Pernicová (2013) oslovila ke spolupráci na diplomové práci pouze 6 účastníků. Tento výzkum byl hlavně rozdílný tím, že byl jako jediný kvalitativní a metoda sběru dat bylo interview s polostrukturovanými otázkami. Ostatní tři vybrané výzkumy byly kvantitativního typu a metodou sběru dat byl dotazník.

Blahová (2012) se jako jediná pokusila o výzkum na dvou Univerzitách třetího věku. Dotazníky distribuovala na Univerzitě Palackého v Olomouci a na Slezské Univerzitě v Opavě. Nakonec však od porovnávání výsledků z jednotlivých univerzit upustila, protože výsledky byly srovnatelné, takže jejich rozlišování by nepřineslo žádný nový poznatek. Ostatní autorky výzkumů realizovaly výzkum jen na jedné univerzitě a Bartošová (2012) dokonce realizovala svůj výzkum na půdě Fakultní nemocnice v Brně.

Tři ze čtyř výzkumů mělo mezi dotazovanými převahu žen, jediná Bartošová (2012) měla z celkového počtu 210 použitelných dotazníků odpovědi od 119 mužů.

Ze závěrů všech výzkumů lze shrnout, že senioři Univerzity třetího věku hodnotí velice kladně. Avšak uvádějí také faktory, které ovlivňují zájem o vzdělávání. Nejvíce zmiňovali zdravotní stav, dosažené vzdělání, finanční prostředky a často jako velké omezení berou vzdálenost univerzity od jejich bydliště.

O univerzitu třetího věku podle výsledků z výzkumů mají nejvíce zájem středoškolsky či vysokoškolsky vzdělaní senioři. Dále senioři, kteří bydlí v blízkosti univerzity nebo s dobře

zajištěnou dopravou do místa U3V. Větší zájem o U3V mají podle výsledků spíše ženy, ale to je ve výzkumech ovlivněno tím, že si autorky vybraly kurzy, které byly zajímavější více pro ženy. Univerzita třetího věku pro seniory vytváří možnost dalšího vzdělání, vyplnění velkého množství času po vstupu do penze. Dále možnost navázat nové kontakty a přátelství ve stejné věkové skupině. A hlavně oceňují získání nových informací a dovedností, které jsou v současné době vzniku nových technologií nedoceníitelné.

Pro přehlednost jsem vypracovala tabulku, která obsahuje shrnující základní komparační analýzu výše popsaných výzkumných prací. Tato tabulka je uvedena na další straně.

## Tabulka shrnující základní parametry metaanalýzy výzkumů

Název	Studie/institut	Cíl/zaměření	Metoda výzkumu	Skupina/vel. Vzorku	Zpracování dat	Odchytky/proměnné ve výzkumu	Závěry
BARTOŠOVÁ, Možnosti vzdělávání seniorů	Dp – Masarykova Univerzita, Lékařská fakulta, katedra ošetřovatelství	Zjištění, zda senioři mají zájem se nadále vzdělávat, a jaké překážky jim brání v dalším vzdělávání.	dotazník	210 respondentů z U3V Masarykova Univerzita	Vyhodnocení dotazníku slovně a grafy	Vzorek z Fakultní nemocnice	Senioři mají zájem se vzdělávat, ovlivňuje ho původní vzdělání, zdravotní stav, finanční prostředky
BLÁHOVÁ – Motivace vzdělávání seniorů, univerzity třetího věku, možnosti a aspekty jejich edukace	Dp – Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, katedra antropologie a zdravotní vědy	Zjistit nejdůležitější motivační faktory ovlivňující účast seniorů na U3V.	dotazník	142 respondentů z U3V Palackého v Olomouci a ze Slezské univerzity v Opavě	Vyhodnocení dotazníku slovně a grafy	Kurz, převaha žen	Pro muže jsou nejdůležitější osobní zájmy, potřeba udržet se v obraze a vyplnění volného času. X u žen je motivací číslo jedna potřeba udržet se v obraze, na druhé místo kladly touhu po znalostech a až na třetí místo posunuly osobní zájmy.
HOŠOVÁ – Vzdělávání seniorů	Dp – Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, fakulta humanitních studií, ústav pedagogických věd	Zjistit jako je aktuální stav na U3V ve Zlíně a zda nabízené kurzy seniorům vyhovují.	dotazník	200 respondentů z U3V Tomáše Bati ve Zlíně.	Vyhodnocení dotazníku slovně a grafy	Kurz, převaha žen	Velkou motivací pro účastníky je zájem o nové informace a potřeba se vzdělávat.
PERNICOVÁ – Vzdělávání jako elixír mládí? Motivace seniorů ke studiu Univerzity třetího věku	Dp – Masarykova Univerzita, fakulta sociálních studií, katedra sociologie	Co motivuje současné seniory ke studiu na U3V a jaké jsou benefity získané díky studiu?	interview – polostrukturované otázky	6 respondentů z U3V Masarykova Univerzita	Kvalitativní vyhodnocení interview	Malý vzorek, 5 žen a 1 muž	-hledají nové aktivity, -možnost, jak smysluplně strávit čas v období penze, -možnost navazovat nové vztahy ve skupině stejné generace - získání nových poznatků a informací

Použité zkratky: Dp – diplomová práce, U3V – univerzita třetího věku.

## 5 Výzkum

*„Vědecký výzkum je systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy“.<sup>70</sup>*

Praktický výzkum byl realizován dotazníkovým šetřením mezi posluchači Univerzity třetího věku na půdě dopravní fakulty Univerzity Pardubice v prosinci roku 2016.

### 5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo získání informací o U3V na Univerzitě v Pardubicích a o posluchačích, kteří ji navštěvují. Dalším cílem bylo zjistit motivaci seniorů ke studiu na Univerzitě třetího věku. Výsledky mohou být použity jako podklad pro návrhy na další rozvoj U3V, pro doporučení na výběr výukových metod, návrhy nových témat, o které mají posluchači největší zájem a celkově pro rozvoj konceptu U3V.

### 5.2 Předmět výzkumu

Předmětem výzkumu je U3V na Univerzitě v Pardubicích a charakteristika skupiny seniorů, kteří se účastní studia na přednáškových cyklech U3V, jejich původní vzdělání, původní zaměstnání, motivace ke studiu, názory na výuku, preference přednášek a názory na výuku na kurzech.

### 5.3 Metoda výzkumu

Pro diplomovou práci jsem si vybrala kvantitativní výzkum, který bude probíhat formou dotazování. Jako výzkumnou techniku jsem si stanovila dotazník vlastní konstrukce, který bude zaměřen na analýzu sociodemografických charakteristik seniorů. Účastníkem výzkumu byli senioři, kteří využívají možností dalšího vzdělávání na Univerzitě třetího věku na Univerzitě v Pardubicích.

---

<sup>70</sup> CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Str. 12.

## **Metodika statistického zpracování hypotéz**

V práci sem si stanovila šest hypotéz v podobě nulové a alternativní, které budu ověřovat pomocí chí-kvadrát testu. Chí-kvadrát test patří do kategorie statistických testů významnosti, který se jinak nazývá test dobré shody. Tohoto testu významnosti využíváme v případě, že bylo při výzkumu použito dotazníkového šetření. Ověřuje nám, zda jsou mezi četnostmi, které byly získány během výzkumu, statisticky významné rozdíly. Podle stanovených pravidel v nulové hypotéze ( $H_0$ ) platí, že neexistuje mezi zkoumanými veličinami statisticky významná závislost ani vztah. U alternativní ( $H_1$ ) hypotézy existuje mezi zkoumanými veličinami předpoklad, že je mezi výsledky statisticky významná závislost. Abychom mohli rozhodnout o přijetí či odmítnutí stanovených hypotéz, musíme otestovat nulovou hypotézu. Při výpočtech a ověřování hypotéz byl použit Chí-kvadrát test a kontingenční tabulky. Hladina významnosti pro výzkum byla stanovena  $0,05 = \alpha$ .<sup>71</sup>

## **5.4 Vyhodnocení výzkumu**

V rámci kvantitativního výzkumu bylo provedeno dotazníkové šetření. Dotazníky měly být rozdány na dvou univerzitách, ale bohužel Univerzita Hradec Králové spolupráci odmítla. Přesto jsme se rozhodli ve výzkumu pokračovat s Univerzitou Pardubice i v případě neúčasti UHK. Celkově bylo získáno 106 vyplněných a použitelných dotazníků. Z toho maximálně 4 byly z části nevyplněné. To bylo pravděpodobně způsobeno oboustranným tiskem dotazníku spolu s nepozorností účastníků, kteří si nevšimli otázek i na druhé straně listu.

Nejprve jsem provedla univariační analýzu, ve které jsem popsala jednotlivé otázky a jejich výsledky. Pro každou otázku jsem vytvořila tabulku, kde je uvedeno procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí a graf, kde jsou znázorněny výsledky jednotlivých otázek.

V další části kapitoly Vyhodnocení výzkumu jsem zpracovala a vyhodnotila šest hypotéz, které jsem si pro výzkum k diplomové práci stanovila. U každé z hypotéz jsou uvedeny postupy, výpočty a následně i zhodnocení hypotéz.

---

<sup>71</sup> CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 71-76.

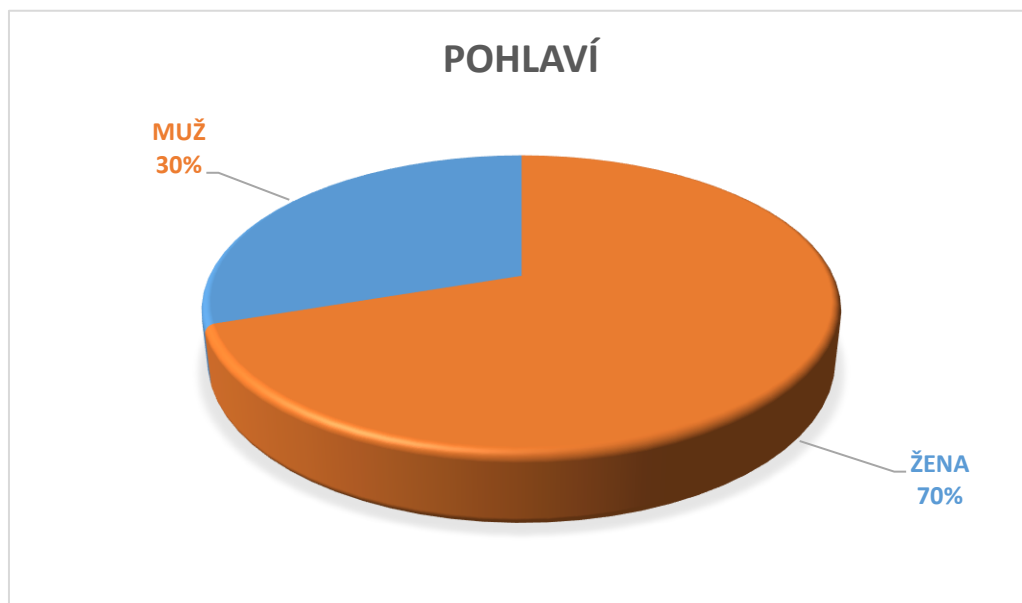
## Otázka č.1 Pohlaví respondentů

Tabulka č.1 Pohlaví

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muži	32	30 %
Ženy	74	70 %
Celkem	106	100 %

Jak můžeme vidět v tabulce i grafu z celkového počtu 106 účastníků dochází na Univerzitu třetího věku v Pardubicích 70 % žen a pouze 30 % mužů. Už při realizaci výzkumu jsem byla překvapena, že i na kurz technického zaměření docházelo větší množství žen než mužů. Tento výsledek ovlivňuje také ten fakt, že na technický blok chodí 52 seniorů a na humanitní blok 61. Z toho 7 lidí využilo možnosti účastnit se obou kurzů zároveň.

Graf č. 1 Pohlaví



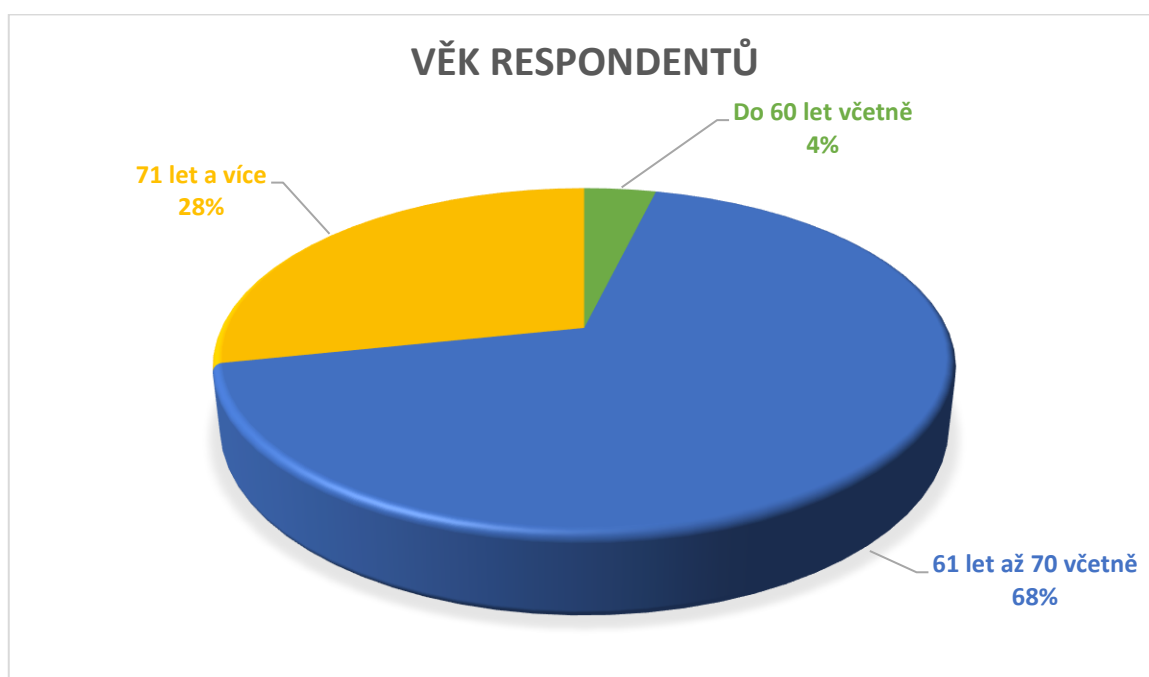
## Otázka č.2 Jaký je Váš věk?

Tabulka č.2 Věk respondentů

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
Do 60 let včetně	4	4 %
61 let až 70 let včetně	72	68 %
71 let a více let	30	28 %
Celkem	106	100 %

Druhá otázka v mém dotazníkovém šetření se týká věku seniorů. Zde měli respondenti na výběr ze tří odpovědí. Mohli se zařadit do skupiny *60 let včetně* nebo *61 až 70let včetně*, či *71 let a více let*. Nejpočetněji byla zastoupena věková skupina 61-70 let a to přesně 68 %, jako druhá nejvíce osazená skupina je 71 let a více a to 28 %. Nejmenší zastoupení měla skupina do 60 let včetně. Do této skupiny se zařadili pouze 4 ze 106 účastníků.

Graf č.2 Věk respondentů



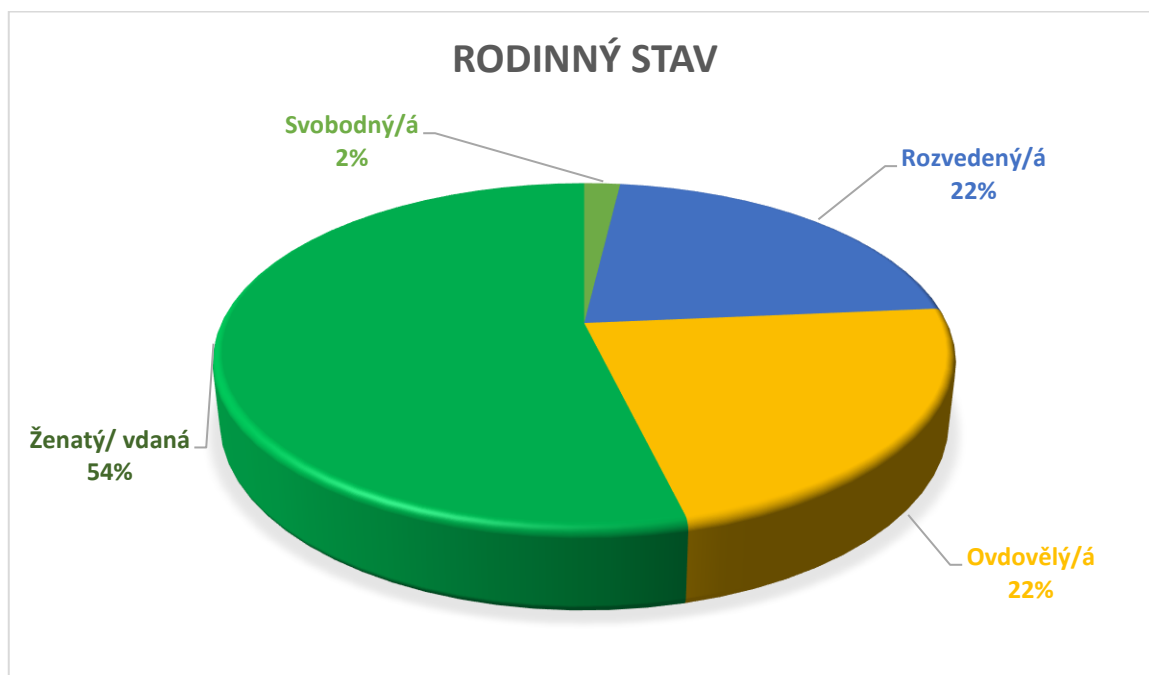
### Otázka č.3 Jaký je Váš rodinný stav?

Tabulka č.3 Rodinný stav

Rodinný stav	Absolutní četnost	Relativní četnost
Svobodný/á	2	2 %
Rozvedený/á	23	22 %
Ovdovělý/á	24	22 %
Ženatý/ vdaná	57	54 %
Celkem	106	100 %

Třetí otázka byla zaměřena na rodinný stav účastníků. Z výsledků je patrné, že více než polovina odpovědí účastníků žije stále se svým partnerem (54 %). Druhá polovina odpovědí účastníků je dělena na rozvedené (22 %) či ovdovělé jedince (22 %). Možnost svobodný/á zvolili jenom 2 z celkového počtu 106 účastníků.

Graf č.3 Rodinný stav



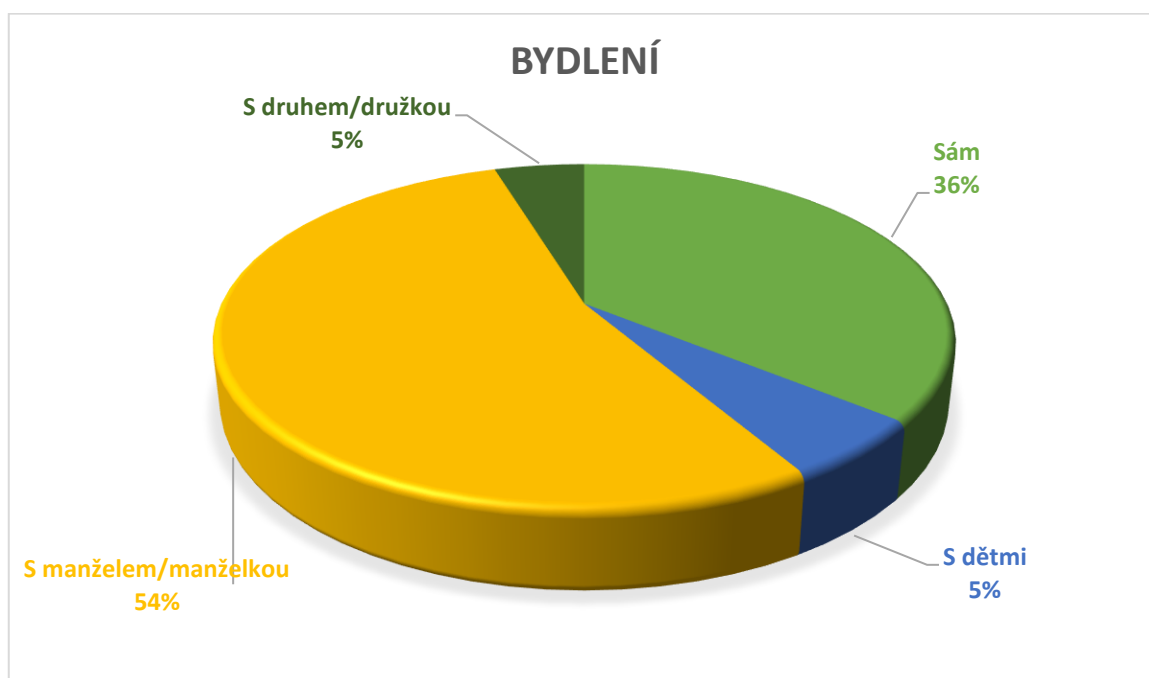
#### Otázka č.4 S kým nyní bydlíte?

Tabulka č. 4 Bydlení

Bydlení	Absolutní četnost	Relativní četnost
Sám	38	36 %
S dětmi	6	5 %
S manželem/ manželkou	57	54 %
S druhem/ družkou	5	5 %
S jinou osobou	0	0 %
V penzionu pro seniory či jiném zařízení	0	0 %
Celkem	106	100 %

Čtvrtá otázka byla zaměřena na to, s kým v současné době účastník Univerzity třetího věku bydlí. Z celkového počtu 106 účastníků bydlí 54 % s partnerem, 36 % bydlí sami, 5 % bydlí s dětmi a zbylých 5 % s novým druhem. Odpověď *s jinou osobou* a *v penzionu pro seniory či jiné zařízení* nevybral ani jeden z účastníků.

Graf č. 4 Bydlení



### Otázka č. 5 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Tabulka č. 5 Dosažené vzdělání

Dosažené vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
Středoškolské bez maturity	9	9 %
Středoškolské s maturitou	62	58 %
Vysokoškolské	33	31 %
Nevyplněno	2	2%
Celkem	106	100 %

Nejčastější dosažené vzdělání u účastníků U3V je *středoškolské s maturitou* celých 58 % a 31 % z účastníků dosáhlo *vysokoškolského vzdělání*, 9 % z účastníků dosáhli *středoškolského vzdělání bez maturity*. Pouze 2 dotazníky (2%) neměli tuto otázku zodpovězenou. Tyto výsledky mohou být ovlivněny dobou, kdy senioři vyrůstali a možnostmi, které tato doba umožňovala.

Graf č. 5 Dosažené vzdělání



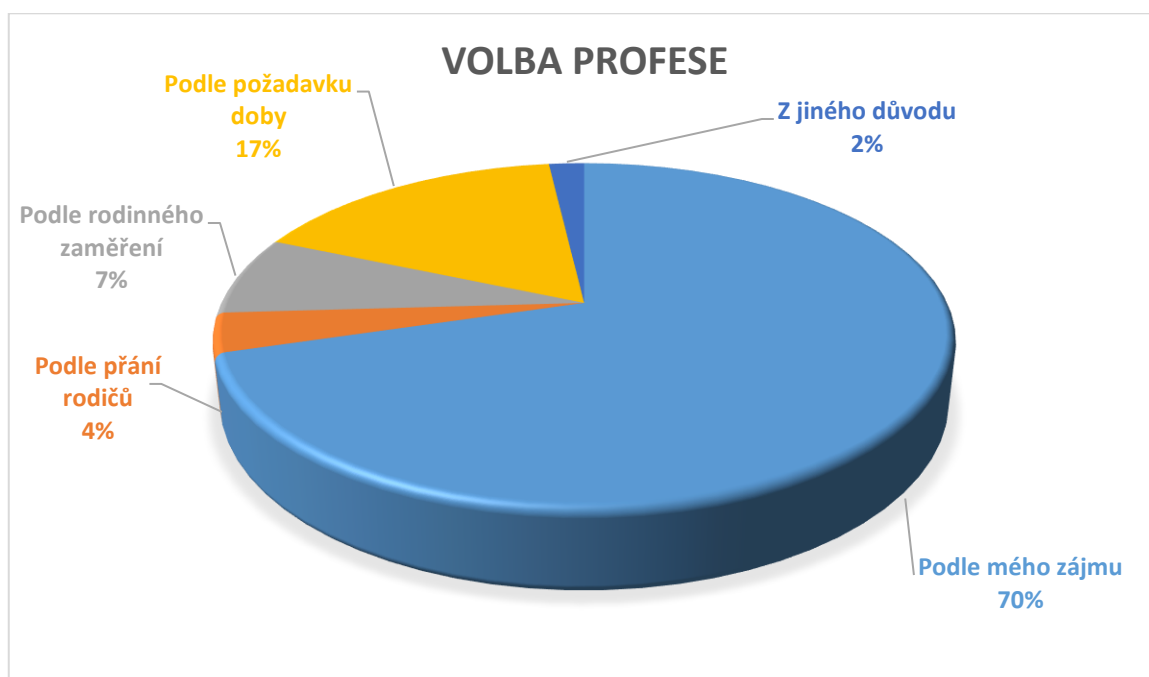
## Otázka č.6 Jakým způsobem jste si zvolil svou profesi?

Tabulka č. 6 Volba profese

Volba profese	Absolutní četnost	Relativní četnost
Podle mého zájmu	76	70 %
Podle přání rodičů	4	4 %
Podle rodinného zaměření	8	7 %
Podle požadavku doby	18	17 %
Z jiného důvodu	2	2 %
Celkem	108	100 %

Otázka číslo 6 byla zaměřena na důvod či způsob výběru bývalé profese účastníků U3V. Účastníci dostali na výběr z pěti možných odpovědí. Podle výsledků je patrné, že nejvíce z nich mělo svobodnou volbu ve výběru a to celých 70% z celkového počtu. Druhou nečastější odpovědí bylo *podle požadavku doby*. Tuto odpověď zvolilo 17%, 7% získalo *rodinné zaměření*, 4 % volili *podle přání rodičů* a 2% což odpovídá dvěma účastníkům uvedli *jiný důvod* výběru profese než z nabídnutých možností. Jeden z účastníků uvedl jako důvod výběru profese „komunisti mi nedovolili studovat, co jsem chtěl“ a druhý uvedl důvod „náhoda“.

Graf č. 6 Volba profese



**Otázka č.7 Jaké bylo vaše zaměstnání v produktivním věku (co jste vykonával/a nejdéle)**

**Tabulka č. 7 Povolání v produktivním věku**

<b>THP</b>	<b>2</b>
<b>Výzkumný pracovník</b>	<b>5</b>
<b>Ing. na dispečingu</b>	<b>1</b>
<b>Ekonom/ka</b>	<b>4</b>
<b>Učitel/ka, profesor/ka</b>	<b>10</b>
<b>IT</b>	<b>2</b>
<b>Řidič autobusu</b>	<b>1</b>
<b>Výpravčí vlaků</b>	<b>1</b>
<b>Pracovnice v bance</b>	<b>1</b>
<b>Práce v kanceláři, úřednice</b>	<b>10</b>
<b>Programátor</b>	<b>4</b>
<b>Projektant</b>	<b>5</b>
<b>Technik, technický úř.</b>	<b>11</b>
<b>Konstruktér</b>	<b>1</b>
<b>Účetní</b>	<b>9</b>
<b>Strojník traťových strojů</b>	<b>1</b>
<b>Systémový specialista ČD</b>	<b>1</b>
<b>Voják</b>	<b>2</b>
<b>Elektromechanik</b>	<b>2</b>
<b>Zdravotní sestra</b>	<b>3</b>
<b>Dělnice</b>	<b>2</b>
<b>Likvidátor škod</b>	<b>2</b>
<b>Vodohospodář</b>	<b>1</b>
<b>Výtvarnice</b>	<b>1</b>
<b>OSPOD</b>	<b>1</b>
<b>Reklama</b>	<b>1</b>
<b>Chemický prům.</b>	<b>6</b>
<b>Obchodní oddělení</b>	<b>3</b>
<b>Vedoucí závodu, střediska</b>	<b>3</b>
<b>Mechanik ČP</b>	<b>1</b>
<b>Referent</b>	<b>1</b>
<b>Lékař</b>	<b>1</b>
<b>Personalista</b>	<b>1</b>
<b>Dopravní oddělení</b>	<b>1</b>
<b>Zdravotní laborantka</b>	<b>1</b>
<b>Vedoucí zásobování</b>	<b>1</b>
<b>Právník</b>	<b>1</b>
<b>Elektrikář</b>	<b>1</b>
<b>Nevyplněno</b>	<b>2</b>
<b>Celkem</b>	<b>106</b>

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že nejvíce účastníků pracuje v technickém a chemickém oboru. Dále pak je vysoké zastoupení v profesi jako je účetní, pracovník v kanceláři, učitel/ka a další.

## Otázka č.8 Jak hodnotíte vaše původní zaměstnání?

Tabulka č. 8 Hodnocení původního zaměstnání

Hodnocení původního zaměstnání	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně fyzicky namáhavé	18	16 %
Fyzicky namáhavé	10	9 %
Méně duševně náročné	10	9 %
Duševně náročné	76	66 %
Nepracoval/a jsem	0	0 %
Celkem	114	100 %

V otázce číslo 8 měli někteří z účastníků potřebu vyjádřit se o svém zaměstnání jak z pohledu fyzického, tak duševního stavu. To způsobilo výsledný počet odpovědí 114. Poměrná většina 66 % účastníků hodnotí své původní zaměstnání jako *duševně náročné*. Dále 16 % zvolilo *méně fyzicky namáhavé*, 9% *fyzicky namáhavé*, 9% *méně duševně namáhavé*. Odpověď *nepracoval/a jsem* nezvolil ani jeden z účastníků.

Graf č. 7 Hodnocení původního zaměstnání



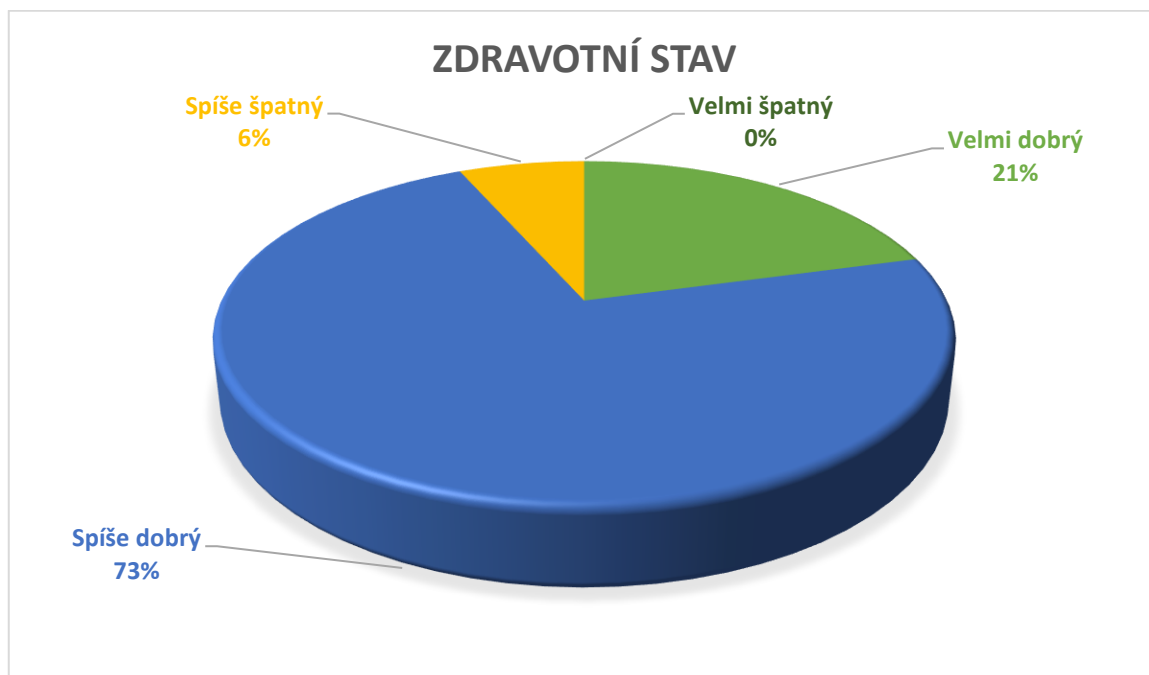
### Otázka č.9 Jaký je váš zdravotní stav?

Tabulka č. 9 Zdravotní stav

Zdravotní stav	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi dobrý	22	21 %
Spíše dobrý	77	73 %
Spíše špatný	7	6 %
Velmi špatný	0	0 %
Celkem	106	100 %

Devátá otázka byla zaměřená na zdravotní stav. Zde měli účastníci možnost vybírat ze čtyř odpovědí. Nejčastější zvolenou odpovědí byl *spíše dobrý* zdravotní stav (77%), 21 % z dotazovaných zvolilo *velmi dobrý* zdravotní stav. A pouze 6% což bylo 7 účastníků ohodnotilo svůj zdravotní stav jako *spíše špatný*. Odpověď *velmi špatný* zdravotní stav nevybral ani jeden z účastníků.

Graf č. 8 Zdravotní stav



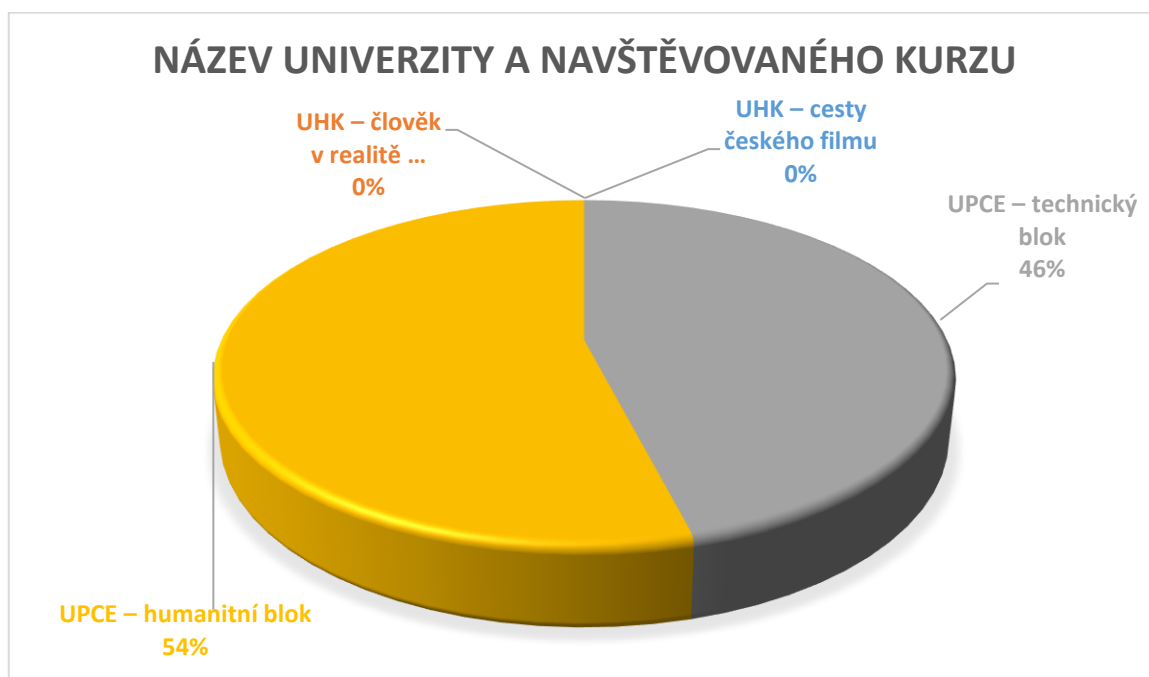
### Otázka č.10 Název univerzity a navštěvovaného kurzu?

Tabulka č. 10 Název univerzity a navštěvovaného kurzu

Název univerzity a kurzu	Absolutní četnost	Relativní četnost
UHK – cesty českého filmu	0	0 %
UHK – člověk v realitě ...	0	0 %
UPCE – technický blok	52	46 %
UPCE – humanitní blok	61	54 %
Celkem	113	100 %

Jak už bylo dříve zmíněno, po odmítnutí spolupráce Univerzity Hradec Králové jsem se rozhodla ve výzkumu pokračovat. Účastníci Univerzity Pardubice měli možnost vybírat ze dvou studijních bloků. Na výběr měli technický a humanitní blok. *Humanitní blok* si vybralo celkem 52 seniorů a *technický blok* 61. Více výsledných odpovědí je způsobeno tím, že 7 účastníků chodí současně na oba studijní bloky.

Graf č. 9 Název univerzity a navštěvovaného kurzu



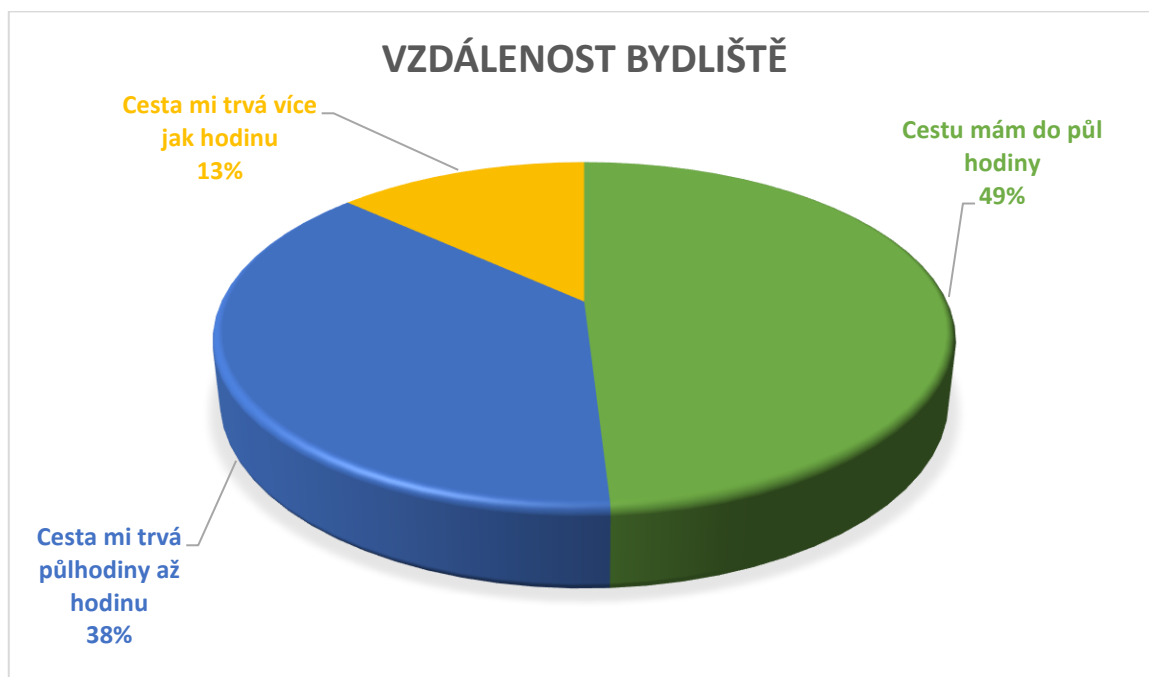
### Otázka č. 11 Nachází se kurz v blízkosti vašeho bydliště?

Tabulka č. 11 Vzdálenost bydliště

Vzdálenost bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost
Cestu mám do půl hodiny	52	49 %
Cesta mi trvá půlhodiny až hodinu	40	38 %
Cesta mi trvá více jak hodinu	14	13 %
Celkem	106	100 %

Otázka číslo 11 se týkala vzdálenosti bydliště návštěvníků od místa konání kurzu. U této otázky měli účastníci na výběr ze tří možností. Největší zastoupení měla odpověď *cestu mám do půl hodiny* 49 %, na druhém místě byla odpověď *cesta mi trvá půlhodiny až hodinu* 38% a odpověď *cesta mi trvá více jak hodinu* zvolilo 13% z účastníků.

Graf č. 10 Vzdálenost bydliště



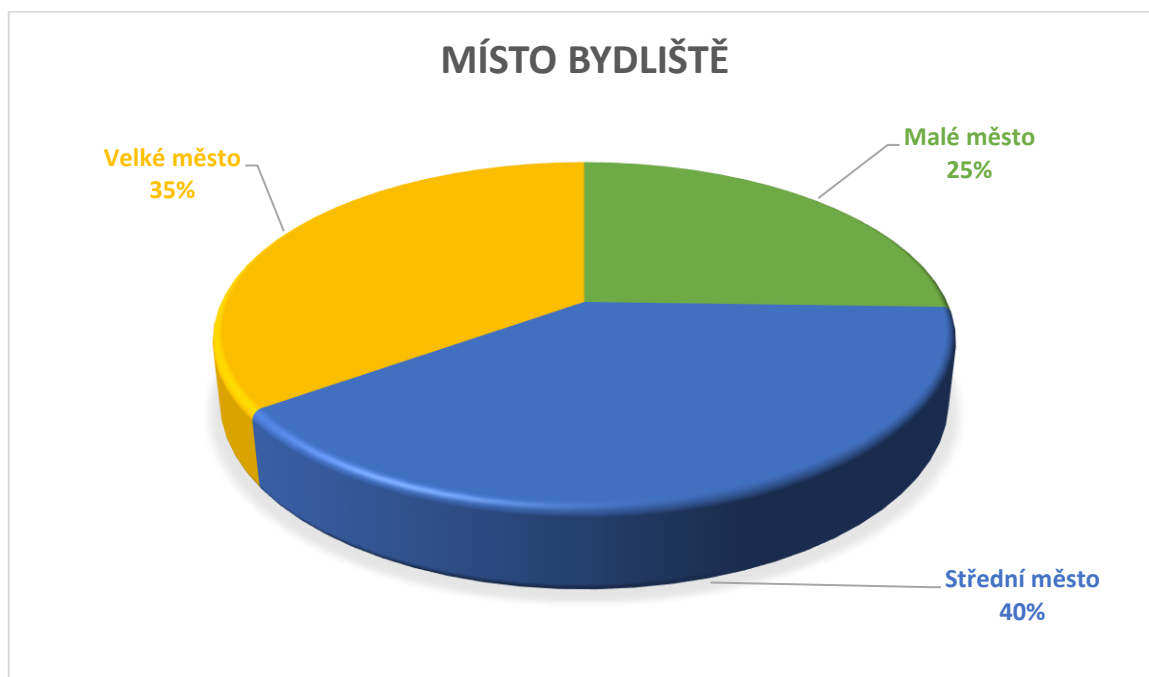
## Otázka č.12 Jaké je místo vašeho bydliště?

Tabulka č. 12 Místo bydliště

Místo bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost
Malé město	27	25 %
Střední město	42	40 %
Velké město	37	35 %
Celkem	106	100 %

Otázka číslo 12 byla pro účastníky trochu problematická. Pro účastníky bylo nejednoznačné označení velké město, střední město a malé město. Jednalo se hlavně o účastníky, kteří bydlí v Pardubicích. V případě bydliště v Pardubicích volili nejčastěji označení středního města. Avšak někteří jedinci vnímají Pardubice jako velké město. Ze sebraných dat měla nejčastější zastoupení odpověď *střední město* 40 %. Dále pak *velké město* zvolilo 35 % a *malé město* 25%. Odpověď malé město volili i účastníci, kteří bydlí ve vesnicích okolo Pardubic.

Graf č. 11 Místo bydliště



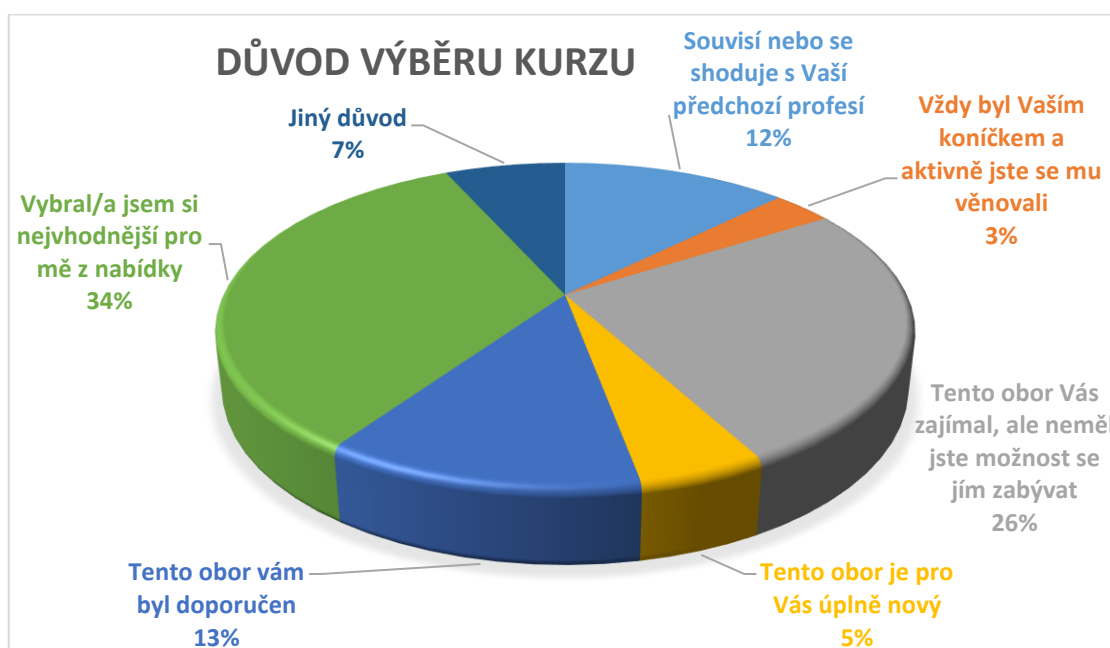
### Otázka č. 13 Z jakého důvodu jste si vybral/a tento konkrétní kurz?

Tabulka č. 13 Důvod výběru daného kurzu

Důvod výběru kurzu	Absolutní četnost	Relativní četnost
Souvisí nebo se shoduje s Vaší předchozí profesí	15	12 %
Vždy byl Vaším koníčkem a aktivně jste se mu věnovali	4	3 %
Tento obor Vás zajímal, ale neměl jste možnost se jím zabývat	31	26 %
Tento obor je pro Vás úplně nový	6	5 %
Tento obor vám byl doporučen	15	13 %
Vybral/a jsem si nejvhodnější pro mě z nabídky	40	34 %
Jiný důvod	8	7 %
Celkem	119	100 %

Výsledky odpovědí v této otázce jsou opět ovlivněny potřebou účastníků zvolit více možností. Z celkového počtu 119 odpovědí byla účastníky U3V nejčastěji volena odpověď *vybral/a jsem si nejvhodnější pro mě z nabídky* (34%), 26% zvolilo studijní blok podle svého zájmu a proto že neměli možnost se jím dříve zabývat, 13% z účastníků vybíral podle doporučení, 12% vybralo podle shody s předchozí profesí, 7% uvedlo jiný důvod například – „další vzdělávání, kontakt s lidmi“, „aby mi neodumíral mozek“, „hlavě procvičovat mozek“, „poprvé jsem ho dostal jako dárek od té doby se účastním pravidelně“, „blízkost mého bydliště“. Zbýlých 5 % si zvolilo úplně nový obor a 3% si zvolili obor, který byl jejich koníčkem.

Graf č. 12 Důvod výběru daného kurzu



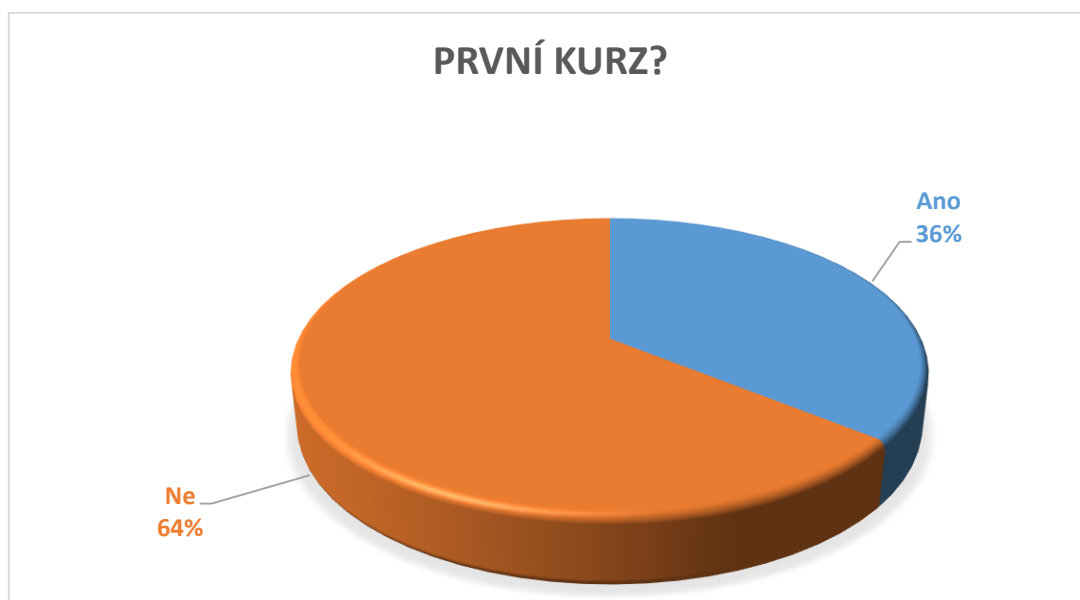
### Otázka č. 14 Je tento kurz, který právě navštěvujete na U3V Vaším prvním kurzem?

Tabulka č. 14 První kurz?

Kolikátý kurz	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	38	36 %
Ne	68	64 %
Celkem	106	100 %

Otázka číslo 14 zjišťovala, zda je tento kurz prvním kurzem účastníků U3V. Pro většinu účastníků tento kurz nebyl prvním (64%), pro zbylých 36% z účastníků byl tento kurz první.

Graf č. 13 První kurz?



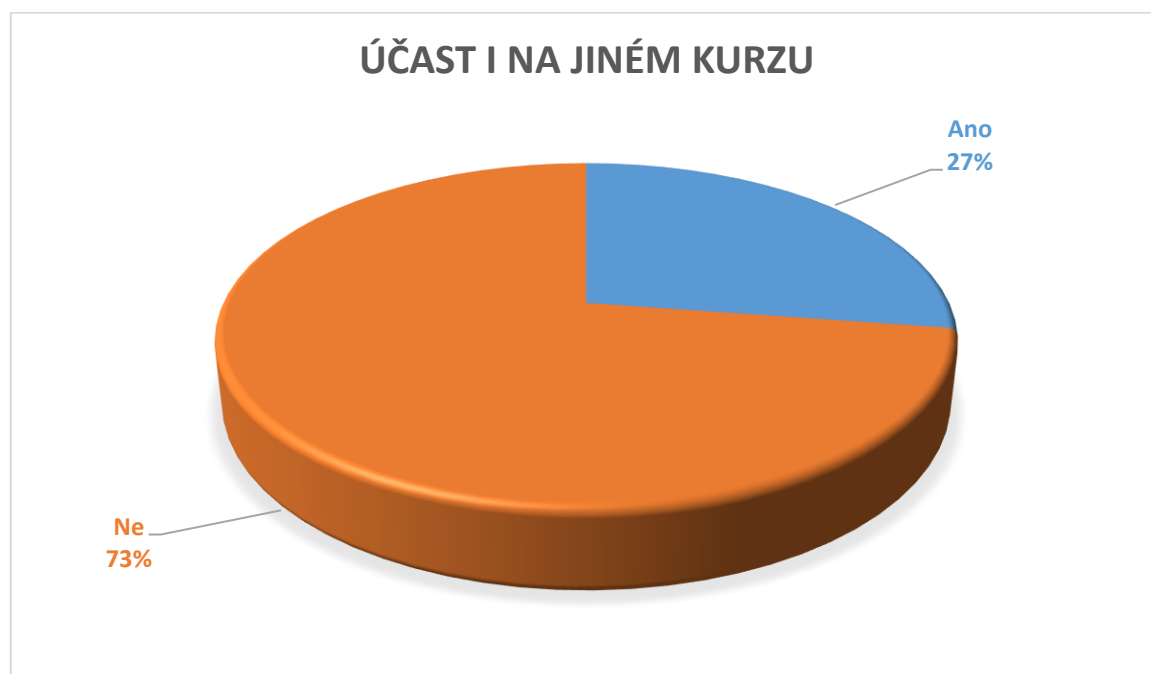
### Otázka č. 15 Navštěvujete mimo tento kurz i jiný cyklus z U3V?

Tabulka č. 15 Účast i na jiném kurzu

Účast i na jiném kurzu	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	29	27 %
Ne	77	73%
Celkem	106	100 %

Otázka 15 úzce souvisí s předchozí otázkou. Většina z účastníků (73%) se účastní jen tohoto kurzu. Zbýlých 27 % navštěvuje více kurzů najednou.

Graf č. 14 Účast i na jiném kurzu



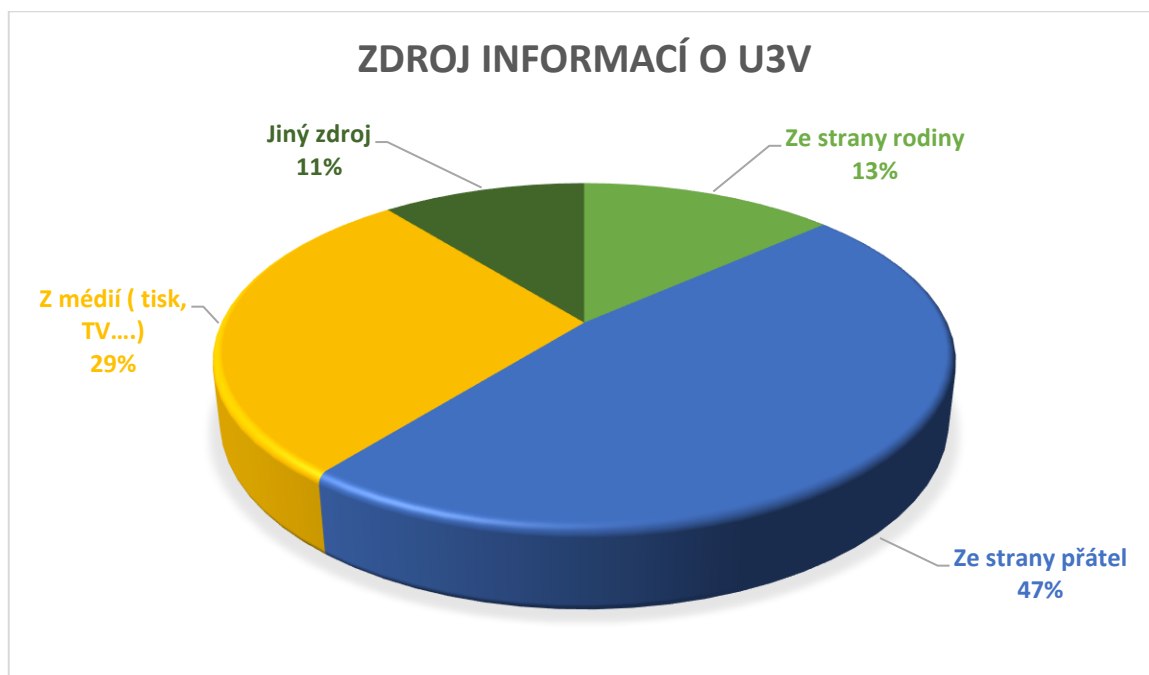
**Otázka č. 16 Odkud jste se dozvěděli, že se můžete vzdělávat? /v případě odpovědi d), prosím odpovězte volně.**

**Tabulka č. 16 Zdroj informací o U3V**

Zdroj informací o U3V	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ze strany rodiny	15	13 %
Ze strany přátel	53	47 %
Z médií ( tisk, TV....)	32	29 %
Jiný zdroj	12	11 %
Celkem	112	100 %

V otázce číslo 16 měli účastníci odpovídat na otázku, která se týkala zdroje informací o U3V. Nejvíce účastníků (47%) získalo informace *ze strany přátel*, další nejčastější bylo z médií, tisku a televize (29%), 13% od *rodiny* a zbylých 11% zvolili *jiný zdroj*. Nejvíce účastníků, kteří dopisovali odpověď, získalo informace z internetu. Dále pak uvedli odpovědi jako „vlastní aktivita“, „informace z fakulty“, „hledala jsem“.

**Graf č. 15 Zdroj informací o U3V**



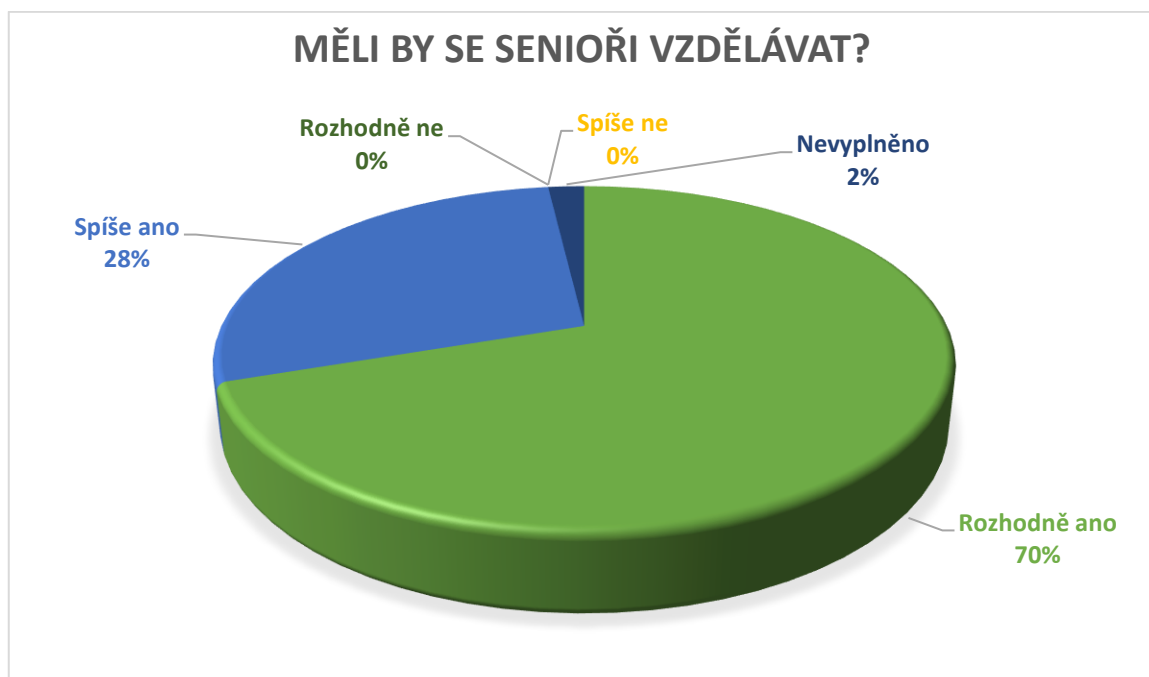
**Otázka č. 17** Myslíte si, že by se lidé ve stáří měli vzdělávat bez ohledu na své původně dosažené vzdělání?

**Tabulka č. 17** Měli by se senioři vzdělávat?

Měli by se senioři vzdělávat?	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ano	74	70 %
Spíše ano	30	28 %
Spíše ne	0	0 %
Rozhodně ne	0	0 %
Nevyplněno	2	2 %
Celkem	106	100 %

Na otázku číslo 17 odpovídali účastníci U3V jenom kladně. Odpověď *rozhodně ano* byla zvolena v 70%, odpověď *spíše ano* 28%, odpověď *spíše ne* a *rozhodně ne* nebyly ani jednou zvoleny. A ve dvou dotaznících byla tato otázka vynechána.

**Graf č. 16** Měli by se senioři vzdělávat?



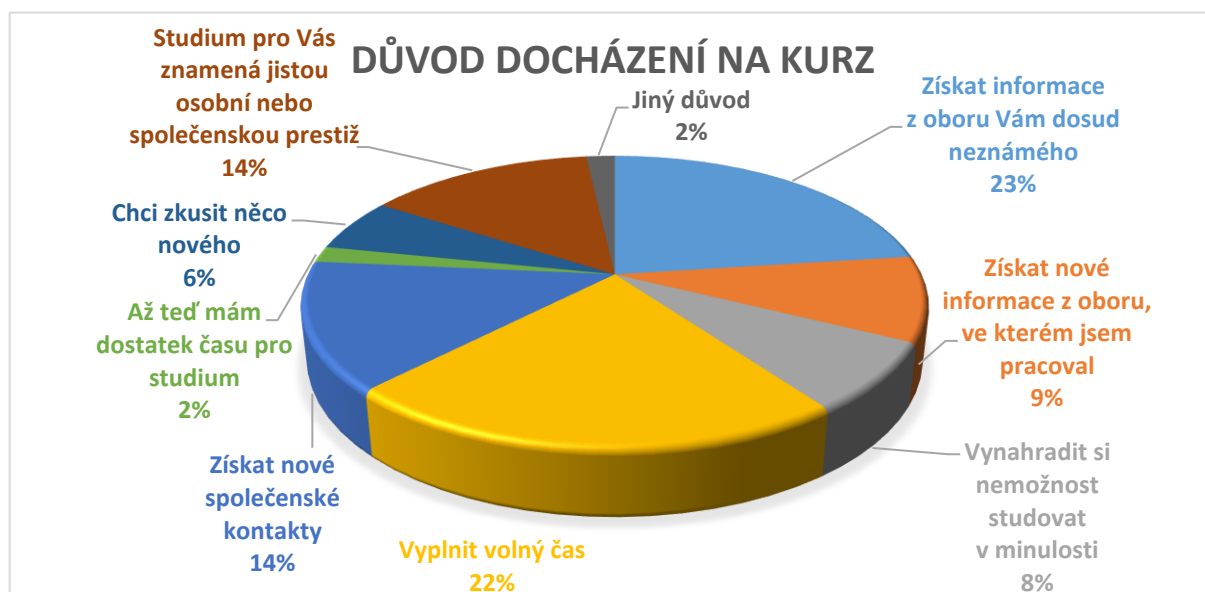
## Otázka č. 18 Z jakého důvodu, jste se rozhodl/a pro studium na U3V?

Tabulka č. 18 Důvod docházení na kurz

Důvod návštěvy kurzů	Absolutní četnost	Relativní četnost
Získat informace z oboru Vám dosud neznámého	39	23 %
Získat nové informace z oboru, ve kterém jsem pracoval	16	9 %
Vynahradiť si nemožnost studovat v minulosti	13	8 %
Vyplnit volný čas	38	22 %
Získat nové společenské kontakty	24	14 %
Až teď mám dostatek času pro studium	3	2 %
Chci zkusit něco nového	10	6 %
Studium pro Vás znamená jistou osobní nebo společenskou prestiž	24	14 %
Jiný důvod	3	2 %
Celkem	170	100 %

V otázce 18 jsme zjišťovali, jaký je důvod účasti na Univerzitě třetího věku. Účastníci opět vybírali z několika možností a v několika dotaznících bylo zaškrtnuto více odpovědí proto celkové číslo 170. Nejčastější odpovědí byla *Získat informace z oboru Vám dosud neznámého* (23%), dále pak skoro ve stejné míře odpověď *Vyplnit volný čas* (22%), ve stejném počtu byla zvolena i odpověď *Studium pro Vás znamená jistou osobní nebo společenskou prestiž* (14%) a *Získat nové společenské kontakty* (14%). Další odpovědi byly voleny v menší míře 9% *Získat nové informace z oboru, ve kterém jsem pracoval*, 8% *Vynahradiť si nemožnost studovat v minulosti*, 6% *Chci zkusit něco nového*, 2% *Až teď mám dostatek času pro studium*, 2% uvedli jiný důvod například „*Získat informace pro rodinu*“, „*aktivní způsob života*“ a „*pro radost*“.

Graf č. 17 Důvod docházení na kurz



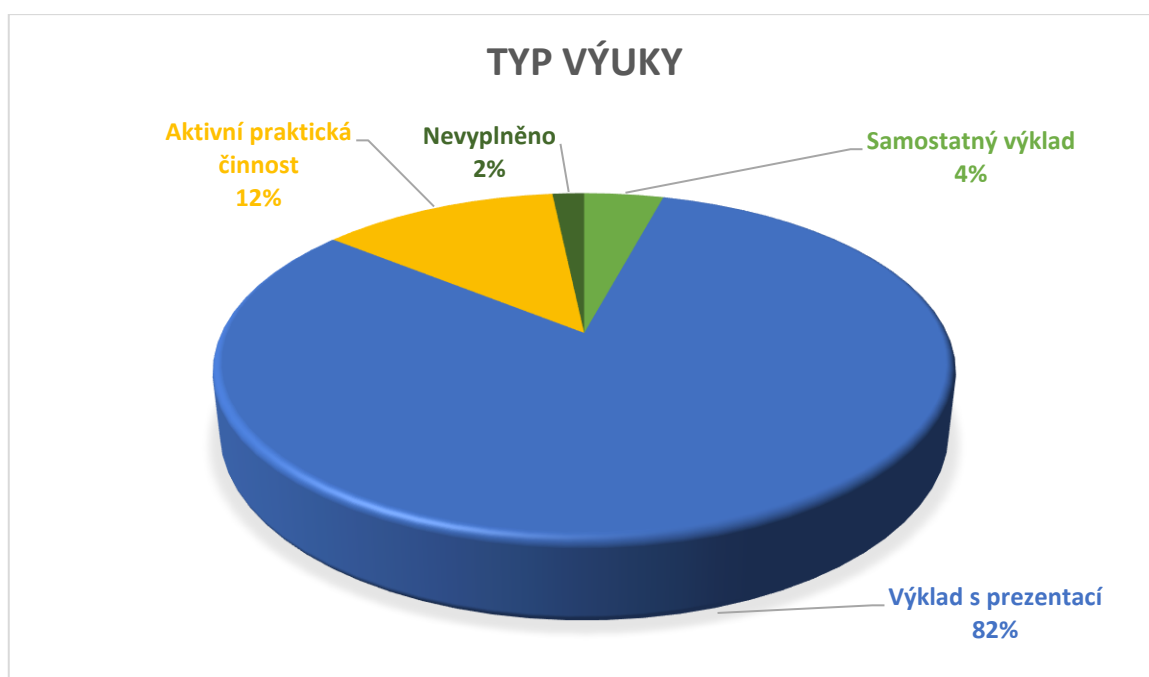
### Otázka č. 19 Jaký způsob výuky preferujete?

Tabulka č. 19 Typ výuky

Typ výuky	Absolutní četnost	Relativní četnost
Samostatný výklad	5	4 %
Výklad s prezentací	98	82 %
Aktivní praktická činnost	15	12 %
Nevyplněno	2	2 %
Celkem	120	100 %

V otázce, která se týkala preferencí výuky, účastníci U3V nejčastěji volili *výklad s prezentací* (82%), dále pak *aktivní praktickou činnost* (12%), *samostatný výklad* (4%). Ve dvou dotaznících byla tato otázka vynechána, a to odpovídá zbylým 2%.

Graf č. 18 Typ výuky



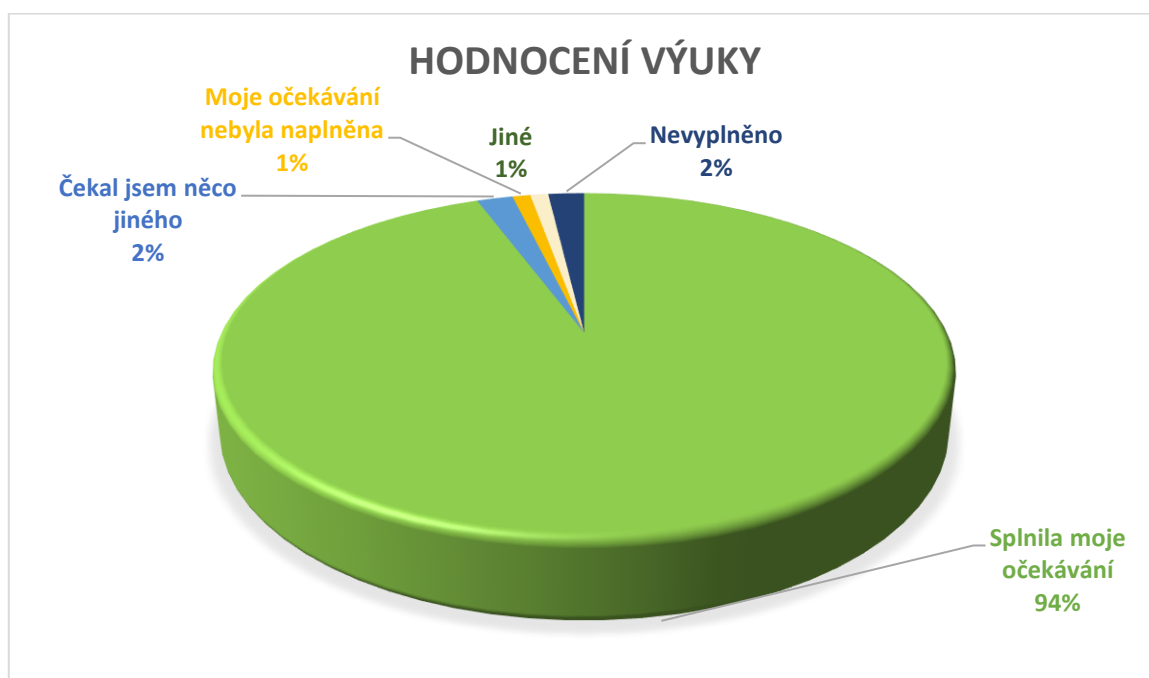
## Otázka č. 20 Jak hodnotíte výuku na univerzitě třetího věku?

Tabulka č. 20 Hodnocení výuky

Hodnocení výuky	Absolutní četnost	Relativní četnost
Splnila moje očekávání	100	94 %
Čekal jsem něco jiného	2	2 %
Moje očekávání nebyla naplněna	1	1 %
Jiné	1	1 %
Nevyplněno	2	2 %
Celkem	106	100 %

Otázka číslo 20 byla zaměřena na hodnocení výuky účastníky U3V. Nejčetnější zastoupení měla odpověď *splnila moje očekávání* (94%), zbylých 6% bylo rozděleno v ostatní odpovědi. 2% získala odpověď *čekal jsem něco jiného*, 1% *moje očekávání nebyla naplněna*. Poslední 2% odpovídají 2 dotazníkům, ve kterých nebyla tato otázka zodpovězena.

Graf č. 19 Hodnocení výuky



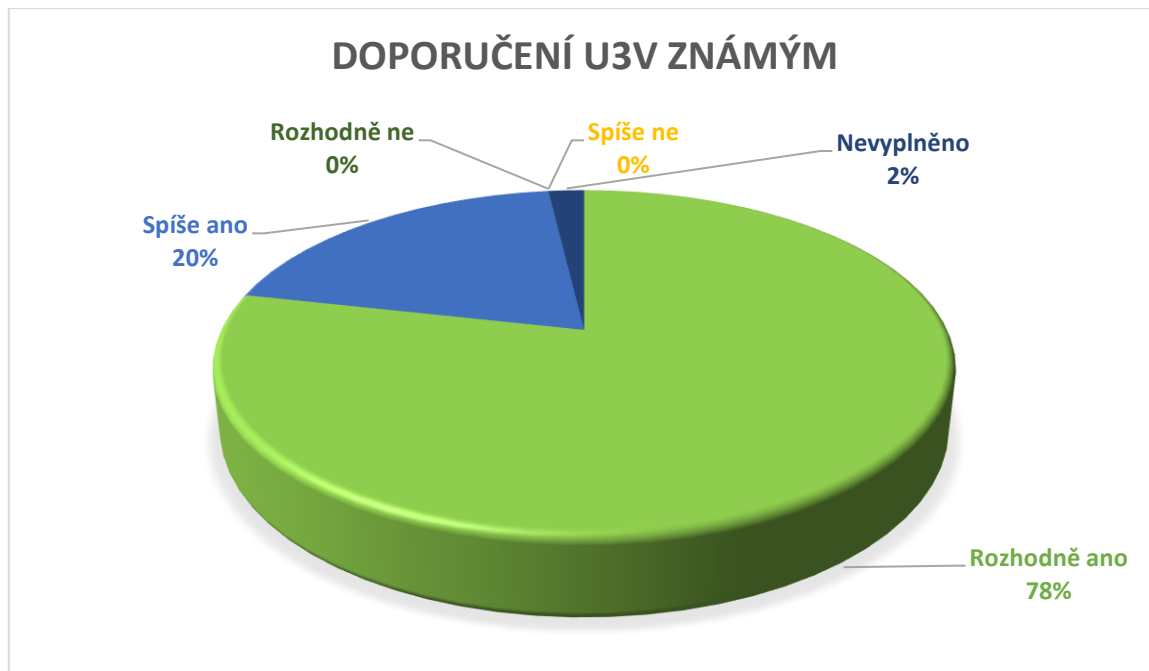
## Otázka č. 21 Doporučil/a byste kurzy na U3V svým známým?

Tabulka č. 21 Doporučení U3V známým

Doporučení U3V známým	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ano	84	78 %
Spíše ano	21	20%
Spíše ne	0	0 %
Rozhodně ne	0	0%
Nevyplněno	2	2 %
Celkem	106	100 %

Během odpovídání na tuto otázku, měli účastníci potřebu komentovat i slovně, takže jsem vyslechla velmi příjemný a vtipný komentář. Jedna z účastnic řekla, že kurz nechce nikomu doporučovat, protože se bojí, že by pak nezbylo místo pro ty co už tam chodí a chtějí pokračovat. I ostatní reakce byly velmi pozitivní. Z možných odpovědí byly zvoleny jen ty kladné, a to *rozhodně ano* (78%) a *spíše ano* 20%. zbylá 2% odpovídají opět 2 dotazníkům, kde byla otázka vynechána.

Graf č. 20 Doporučení U3V známým



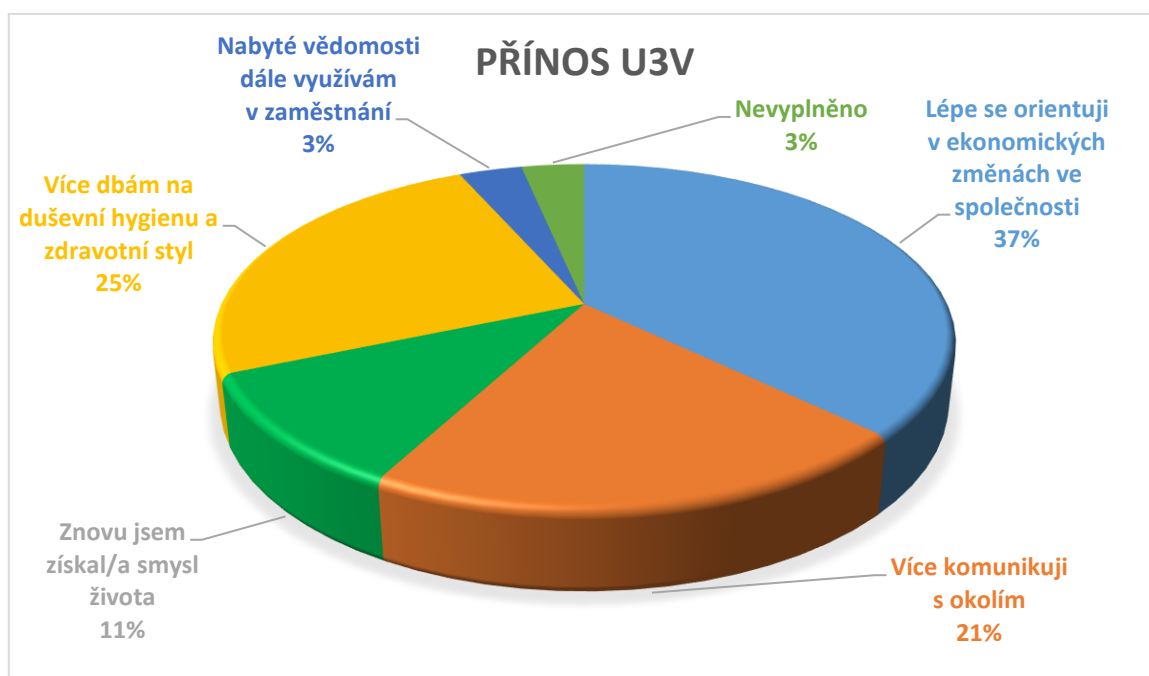
## Otázka č. 22 Co vám přináší další vzdělávání v běžném životě?

Tabulka č. 22 Přínos U3V v běžném životě

Přínos U3V	Absolutní četnost	Relativní četnost
Lépe se orientuji v ekonomických změnách ve společnosti	45	37 %
Více komunikuji s okolím	25	21 %
Znovu jsem získal/a smysl života	13	11 %
Více dbám na duševní hygienu a zdravotní styl	30	25 %
Nabyté vědomosti dále využívám v zaměstnání	4	3 %
Nevyplněno	4	3 %
Celkem	121	100 %

U otázky číslo 22 vybírali účastníci U3V opět z několika možností a také volili několik možností, proto celkové číslo 121 odpovědí. Z toho 37% získala odpověď *Lépe se orientuji v ekonomických změnách ve společnosti*, 25% *Více dbám na duševní hygienu a zdravotní styl*, 21% *Více komunikuji s okolím*, 11% *Znovu jsem získal/a smysl života*, po 3% získala poslední odpověď *Nabyté vědomosti dále využívám v zaměstnání* a 3% tvoří 4 dotazníky, ve kterých nebyla tato otázka zodpovězena.

Graf č. 21 Přínos U3V v běžném životě



**Otázka č. 23 Motivuje vás studium na U3V k dalšímu zjišťování nových informací i mimo kurz?**

**Tabulka č. 23 Motivace k dalšímu studiu**

Motivace k dalšímu studiu	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	52	49 %
Spíše ano	43	40 %
Spíše ne	7	7 %
Ne	0	0 %
Nevyplněno	4	4 %
Celkem	106	100 %

Otázka číslo 23 se zabývala motivací seniorů k dalšímu získávání informací i mimo kurz. Účastníci vybírali ze čtyř možností. Potřebu vyhledávat i další informace mimo kurz mělo 49%, 40% volilo *spíše ano*. Motivaci nemělo (*spíše ne*) 7% z účastníků. Jednoznačnou odpověď *Ne* nevybral ani jeden z účastníků.

**Graf č. 22 Motivace k dalšímu studiu**



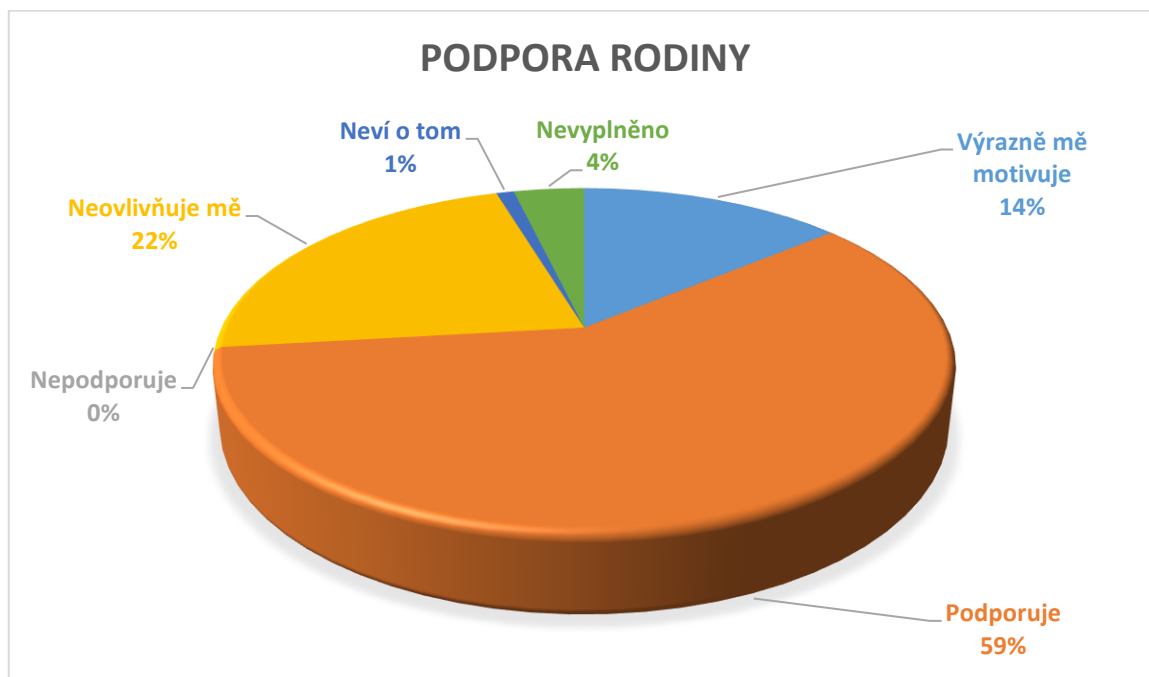
## Otázka č. 24 Jak vnímá rodina a okolí Vaše studium na U3V?

Tabulka č. 24 Podpora rodiny

Podpora rodiny	Absolutní četnost	Relativní četnost
Výrazně mě motivuje	15	14 %
Podporuje	64	59 %
Nepodporuje	0	0 %
Neovlivňuje mě	24	22 %
Neví o tom	1	1 %
Nevyplněno	4	4 %
Celkem	108	100 %

Otázka, která se týká postoje rodiny vůči účasti na kurzech U3V, byla hodnocena spíše pozitivně. Celkem 64 účastníků volilo odpověď *Podporuje* (59%), 24 účastníků zvolilo *Neovlivňuje mě* (22%), 15 zvolilo *Výrazně mě motivuje* (14%), pouze jedna osoba dala odpověď *Neví o tom* (1%) a bohužel ve 4 dotaznících byla tato otázka vynechána (4%).

Graf č. 23 Podpora rodiny



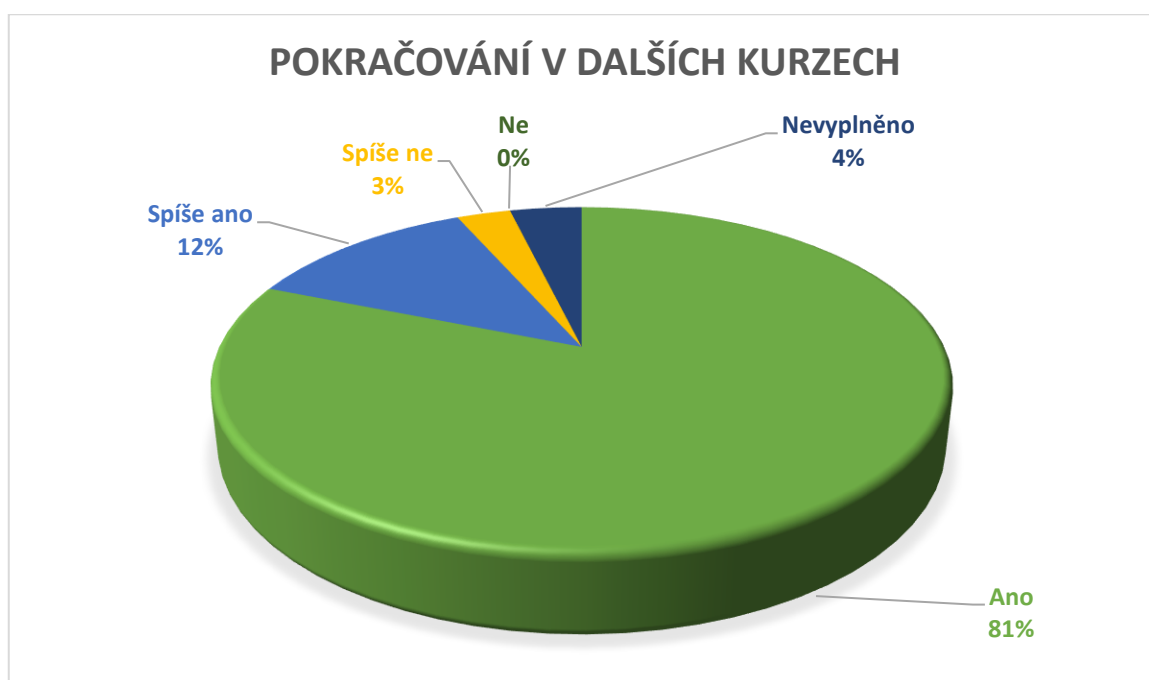
### Otázka č. 25 Budete chtít po ukončení tohoto kurzu pokračovat v dalším vzdělávání?

Tabulka č. 25 Pokračování v dalších kurzech

Pokračování v dalších kurzech	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	86	81 %
Spíše ano	13	12 %
Spíše ne	3	3 %
Ne	0	0 %
Nevyplněno	4	4 %
Celkem	106	100 %

Odpověď na otázku, zda budou chtít účastníci U3V pokračovat na dalších kurzech, byla zcela jednoznačně kladná. Většina účastníků odpovědělo *Ano* (81%) nebo *spíše ano* (12%), pouze 3 (3%) odpověděli *spíše ne* a zbylých 4 (4%) byly nevyplněné odpovědi.

Graf č. 24 Pokračování v dalších kurzech



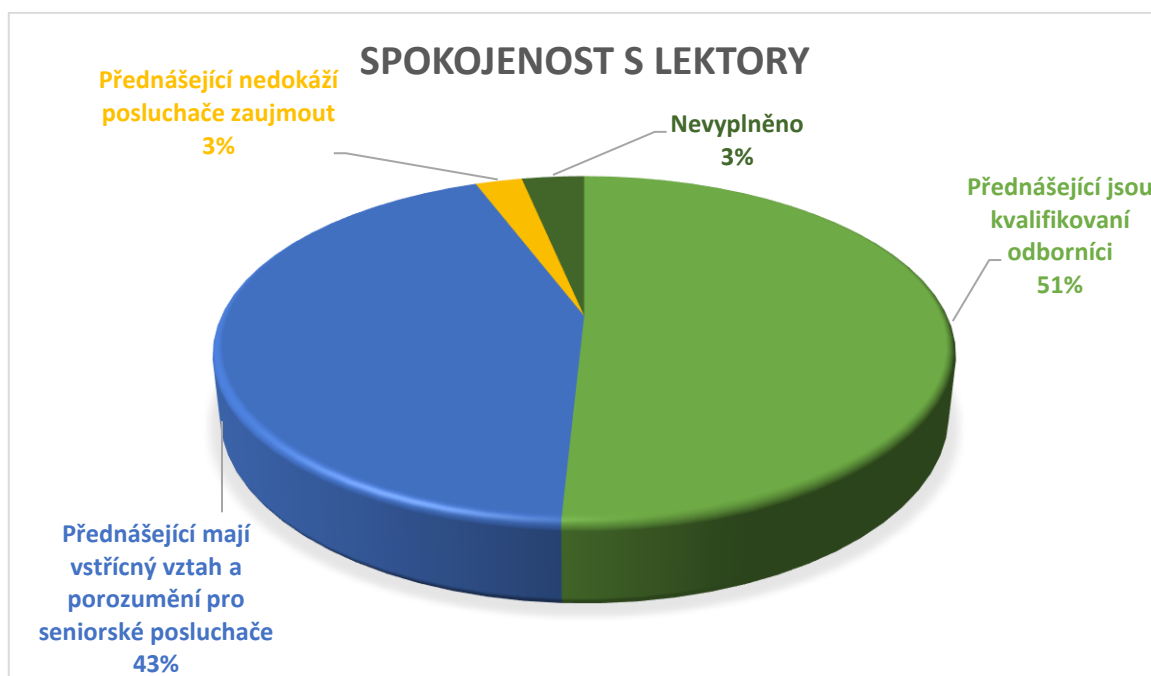
## Otázka č. 26 Jste spokojen/a s přístupem a kvalitou lektorů v kurzu, který navštěvujete?

Tabulka č. 26 Spokojenost s lektory

Spokojenost s lektory	Absolutní četnost	Relativní četnost
Přednášející jsou kvalifikovaní odborníci	62	51 %
Přednášející mají vstřícný vztah a porozumění pro seniorské posluchače	53	43 %
Přednášející nedokáží posluchače zaujmout	3	3 %
Nevyplněno	4	3 %
Celkem	122	100 %

Otázka číslo 26 byla zaměřena na spokojenost účastníků U3V s lektory, kteří na jednotlivých přednáškách přednášeli. V této otázce se opět několik seniorů vyjádřilo dvěma odpověďmi, proto máme celkové číslo 122 odpovědí. Podle výsledku lze říci, že účastníci jsou spíše spokojeni. Nejčastěji byla vybírána odpověď *Přednášející jsou kvalifikovaní odborníci* (51%), *Přednášející mají vstřícný vztah a porozumění pro seniorské posluchače* (43%). Pouze 3 účastníci zvolili odpověď *Přednášející nedokáží posluchače zaujmout* (3%) a 4 dotazníky (3%) nebyly vyplněny.

Graf č. 25 Spokojenost s lektory



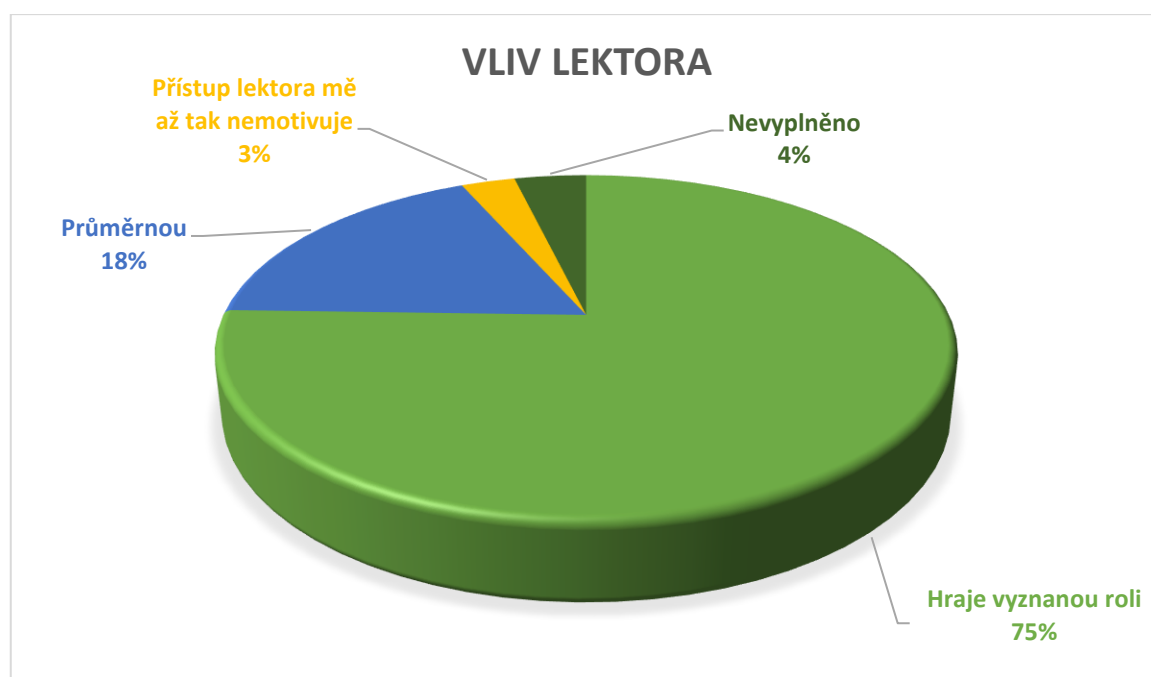
### Otázka č. 27 Má na Váš postoj ke studiu tohoto kurzu vliv přístup lektora?

Tabulka č. 27 Vliv lektora

Vliv lektora	Absolutní četnost	Relativní četnost
Hraje vyznanou roli	80	75 %
Průměrnou	19	18 %
Přístup lektora mě až tak nemotivuje	3	3 %
Nevyplněno	4	4 %
Celkem	106	100 %

V otázce zaměřené na vliv lektora na postoj ke studiu kurzu vybírali účastníci U3V nejčastěji odpověď *Hraje vyznanou roli* (75%), *Průměrnou* (18%), *Přístup lektora mě až tak nemotivuje* (3%) a 4 dotazníky (4%) zůstaly opět nevyplněny.

Graf č. 26 Vliv lektora



### Otázka č. 28 Jste spokojen/a s tématy přednášek v kurzu, který navštěvujete?

Tabulka č. 28 Spokojenost s tématy přednášek

Spokojenost s tématy přednášek	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi spokojen	51	48 %
Spíše spokojen	55	52 %
Spíše nespokojen	0	0 %
Nespokojen	0	0 %
Celkem	106	100 %

Otázka číslo 28 se týkala spokojenosti s přednášenými tématy přednášek. Tato otázka byla hodnocena velmi kladně. Účastníci volili mezi čtyřmi možnostmi, ze kterých byly nejčastěji zvoleny *Spíše spokojen* (52%) a *Velmi spokojen* (48%). Ostatní dvě možnosti nebyly zvoleny ani jednou.

Graf č. 27 Spokojenost s tématy přednášek



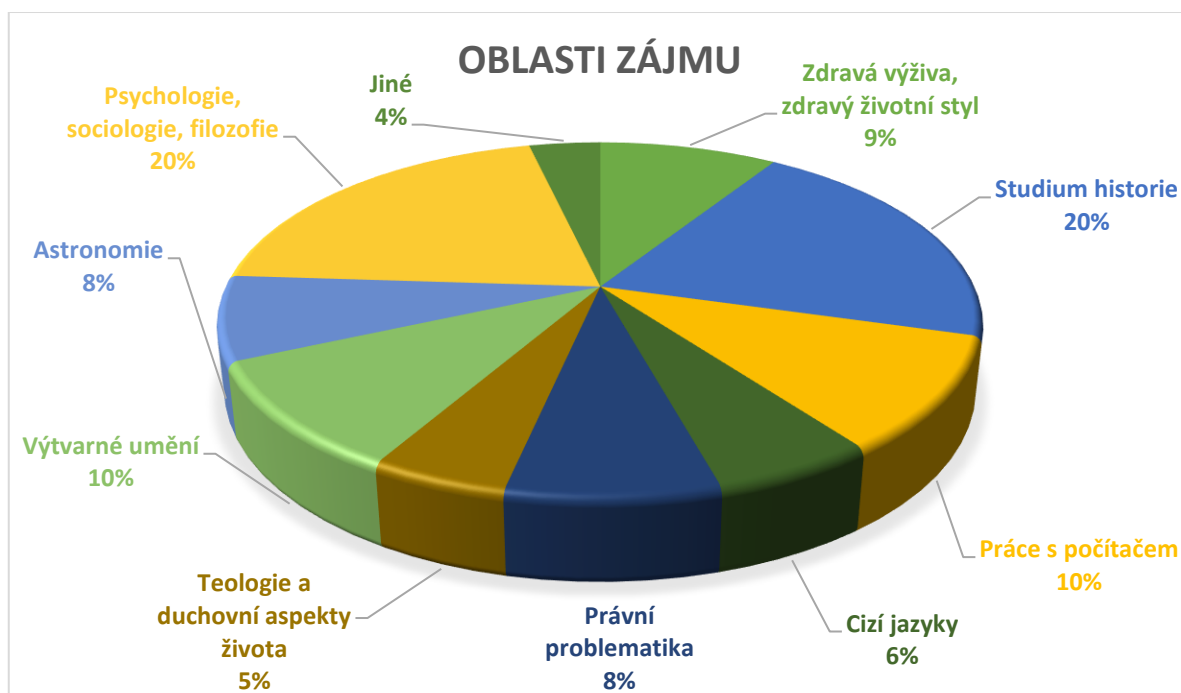
### Otázka č. 29 Jaká další oblast vzdělávání by Vás zajímala a není v nabídce?

Tabulka č. 29 Oblasti zájmu

Oblasti zájmu	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zdravá výživa, zdravý životní styl	20	9 %
Studium historie	45	20 %
Práce s počítačem	23	10 %
Cizí jazyky	13	6 %
Právní problematika	17	8 %
Teologie a duchovní aspekty života	11	5 %
Výtvarné umění	22	10 %
Astronomie	17	8 %
Psychologie, sociologie, filozofie	45	20 %
Jiné	8	4 %
Celkem	221	100 %

V otázce číslo 29 měli možnost se účastníci U3V vyjádřit, o která další témata by měli zájem, kdyby byly v nabídce. Měli na výběr z 10 možných odpovědí, kdy 9 jich bylo stanoveno a v poslední mohli napsat obor, který nebyl ve výběru. Jelikož účastníci U3V volili více odpovědí, celkový počet máme 221. Z toho nejčastěji bylo zvoleno *Studium historie* (20%) a *Psychologie, sociologie, filozofie* (20%), dále pak *Práce s počítačem* (10%), *Výtvarné umění* (10%), *Zdravá výživa, zdravý životní styl* (9%), *Právní problematika* (8%), *Astronomie* (8%), *Cizí jazyky* (6%), *Teologie a duchovní aspekty života* (5%) a poslední možnost *Jiné* bylo zvoleno celkem 8 x, což tvoří je 4% z celkového počtu. Obory, které by účastníci rádi mezi přednáškami viděli, zmínili přírodní vědy, lékařskou chemii, nanotechnologie, vývoj techniky, letectví, kosmonautiku, přírodu a zdravotnictví. Jeden z účastníků uvedl odpověď, že by ocenil více exkurzí a zájezdů. A další z účastníků by měl zájem o přednášky profesora Jaroslava Petra. Někteří psali místo návrhu jiných témat, že jsou spokojeni s nabízenými tématy, které mají na přednáškách.

**Graf č. 28 Oblasti zájmu**



**Otázka č. 30 Zkuste popsat, co Vám studium na univerzitě třetího věku přináší, proč je pro Vás významné?**

**Tabulka č. 30 Co U3V respondentům přináší?**

V této otázce měli účastníci vzdělávání v U3V možnost volně odpovídat a napsat svůj názor na vzdělávání, vyjádřit svoji spokojenost, co se jim líbilo nelíbilo. Celkem odpovědělo na tuto otázku 77 účastníků a 29 se nevyjádřilo vůbec.

V níže uvedené tabulce jsou uvedeny nejčastější odpovědi a jejich četnost.

Nové informace ze svého oboru, z jiných oborů	26
Komunikace s lidmi, vrstevníky	32
Smysluplné, příjemné vyplnění volného času, zpestření	16
Rozšíření vzdělání, znalostí	30
Duševní, fyzická pohoda, zdraví, udržují se funkční	5
Celková spokojenost	13
Bez komentáře	29

Na konci práce budou v přílohách přiloženy komentáře k této otázce.

## Statistické testování a ověřování hypotéz

### Testování hypotézy č.1

Pro testování hypotézy č.1 jsem si vybrala porovnání dotazníkových otázek číslo 1 a 10.

Otázka číslo jedna se týkala pohlaví a otázka číslo 10 byla zaměřena na zvolený kurz.

Stanovila jsem si:

H0: Ženy navštěvují stejný typ kurzů jako muži.

H1: Ženy nenavštěvují stejný typ kurzů jako muži.

Pro otestování hypotézy jsem použila kontingenční tabulky. Vytvořila jsem si nejprve kontingenční tabulku ze získaných dat. Poté jsem ji použila znovu a data označila jako empirická. V další tabulce byly vypočteny teoretické četnosti, které jsme získali z empirických četností.

Další tabulka je použita pro výpočet testového kritéria.

Pro výpočet testového kritéria použijeme vzorec:

$$TK = \sum \left( \frac{empr-teor}{teor} \right)^2$$

Pro výpočet kritické hodnoty využijeme statistických funkcí:

$$KH = CHISQ.INV.RT$$

Pro výpočet přesné chyby prvního druhu = p hodnoty použijeme statistické funkce:

$$p\text{-hodnota} = CHISQ.DIST. RT$$

$$\text{alfa} = 0,05$$

1 x 10	technický blok	humanitní blok	Celkem
Žena	21	53	74
Muž	28	4	32
	49	57	106

empirické čet.	technický blok	humanitní blok	celkem
Žena	21	53	74
Muž	28	4	32
	49	57	106

teoretické čet.	technický blok	humanitní blok	celkem
Žena	34,20754717	39,79245283	74
Muž	14,79245283	17,20754717	32
	49	57	106

	technický blok	humanitní blok
Žena	5,099439062	4,383728316
Muž	11,79245283	10,13737173

alfa	0,05
TK	31,41299194
KH	3,841458821
p-hodnota	2,08581E-08

TK > KH  
H1 – přijímám

Z výsledků vyplívá, že platí alternativní hypotéza H1 – Ženy nenavštěvují stejný typ kurzů jako muži. To je způsobeno tím, že se celého dotazníkového šetření zúčastnilo více žen než mužů. A ženy navštěvují ve větší míře humanitní blok než muži. Muži zase navštěvují ve větším počtu technický blok. Výsledky by mohli být odlišné, kdyby byl získán větší počet dat. Proto nemůžeme závěr zobecnit pro celou populaci.

## Testování hypotézy č.2

Pro testování hypotézy č.2 jsem si vybrala porovnání dotazníkových otázek číslo 1 a 15. Otázka číslo 1 se týkala pohlaví a otázka číslo 15. se dotazovala, zda účastníci navštěvují mimo tento i jiný cyklus U3V.

Stanovila jsem si:

H0: Ženy i muži navštěvují jenom tento kurz.

H1: Ženy i muži nenavštěvují jenom tento kurz.

Pro otestování hypotézy jsem použila kontingenční tabulky. Vytvořila jsem si nejprve kontingenční tabulku ze získaných dat. Poté jsem ji použila znovu a data označila jako empirická. V další tabulce byly vypočteny teoretické četnosti, které jsme získali z empirických četností.

Další tabulka je použita pro výpočet testového kritéria.

Pro výpočet testového kritéria použijeme vzorec:

$$TK = \sum \left( \frac{empr - teor}{teor} \right)^2$$

Pro výpočet kritické hodnoty využijeme statistických funkcí:

$$KH = CHISQ.INV.RT$$

Pro výpočet přesné chyby prvního druhu = p hodnoty použijeme statistické funkce:

p-hodnota = CHISQ.DIST. RT

alfa= 0,05

1 x 15	ano	Ne	Celkem
Žena	26	48	74
Muž	3	29	32
	29	77	106

empirické čet.	ano	Ne	Celkem
Žena	26	48	74
Muž	3	29	32
	29	77	106

teoretické čet.	ano	Ne	Celkem
Žena	20,24528302	53,75471698	74
Muž	8,754716981	23,24528302	32
	29	77	106

	ano	Ne
Žena	1,635776961	0,616071842
Muž	3,782734223	1,424666136

alfa 0,05

TK 7,459249162

KH 3,841458821

p-hodnota 0,006311133

TK > KH  
H1 – přijímám

Podle získaných výsledků platí alternativní hypotéza H1 – Ženy i muži nenavštěvují jenom tento kurz. Výsledek je pravděpodobně ovlivněn kvůli malému počtu respondentů a také rozdílným zastoupením žen a mužů na kurzech. Předpokládám, že hypotéza byla potvrzena z důvodu větší účasti žen než mužů na nabízených kurzech U3V Pardubice. Výsledky by mohli být odlišné při vyšším počtu získaných dat. Proto nelze generalizovat závěr pro celou populaci.

### Testování hypotézy č.3

Pro testování hypotézy č.3 jsem si vybrala porovnání dotazníkových otázek číslo 2 a 14. Otázka číslo 2. byla zaměřena na věk posluchačů a v otázce číslo 14. jsem se účastníků dotazovala, zda kurz na U3V v Pardubicích je jejich prvním kurzem.

Stanovila jsem si:

H0: Věkově mladší senioři mají současný kurz zapsaný jako jejich první ve studiu jako starší účastníci.

H1: Věkově mladší senioři nemají současný kurz zapsaný jako jejich první ve studiu stejně jako starší účastníci kurzu.

Pro otestování hypotézy jsem použila kontingenční tabulky. Vytvořila jsem si nejprve kontingenční tabulku ze získaných dat. Poté jsem ji použila znovu a data označila jako empirická. V další tabulce byly vypočteny teoretické četnosti, které jsme získali z empirických četností.

Další tabulka je použita pro výpočet testového kritéria.

Pro výpočet testového kritéria použijeme vzorec:

$$TK = \sum \left( \frac{empr - teor}{teor} \right)^2$$

Pro výpočet kritické hodnoty využijeme statistických funkcí:

$$KH = CHISQ.INV.RT$$

Pro výpočet přesné chyby prvního druhu = p hodnoty použijeme statistické funkce:

$$p\text{-hodnota} = CHISQ.DIST. RT$$

$$\text{alfa} = 0,05$$

2 x 14	Ano	Ne	Celkem
do 70 let	27	49	76
nad 70 let	11	19	30
	38	68	106

emp.čet.	Ano	Ne	Celkem
do 70 let	27	49	76
nad 70 let	11	19	30
	38	68	106

teor.čet.	Ano	Ne	Celkem
do 70 let	27,24528302	48,75471698	76
nad 70 let	10,75471698	19,24528302	30
	38	68	106

teor.čet.	Ano	Ne
do 70 let	0,002208227	0,001234009
nad 70 let	0,005594174	0,003126156

alfa	0,05
TK	0,012163
KH	5,991465
p-hodnota	0,993937

TK < KH  
H0 – přijímám

V tomto případě byla potvrzena nulová hypotéza H0 – Věkově mladší senioři mají současný kurz zapsaný jako jejich první ve studiu stejně jako starší účastníci kurzu. Tento výsledek lze vysvětlit tak, že věk respondentů neovlivňuje míru účasti na kurzech. Výsledek může být ovlivněn menším množstvím získaných dat během dotazníkového šetření, proto nelze výsledek generalizovat na celou populaci.

#### Testování hypotézy č.4

Pro testování hypotézy č.1 jsem si vybrala porovnání dotazníkových otázek číslo 2 a 15.

Otázka číslo 2. je zaměřena na věk a otázka 15. na to, zda navštěvují i jiný cyklus U3V.

Stanovila jsem si:

H0: Věkově mladší senioři navštěvují stejný počet kurzů jako věkové starší senioři.

H1: Věkově mladší senioři nenavštěvují stejný počet kurzů jako věkové starší senioři.

Pro otestování hypotézy jsem použila kontingenční tabulky. Vytvořila jsem si nejprve kontingenční tabulku ze získaných dat. Poté jsem ji použila znovu a data označila jako empirická. V další tabulce byly vypočteny teoretické četnosti, které jsme získali z empirických četností.

Další tabulka je použita pro výpočet testového kritéria.

Pro výpočet testového kritéria použijeme vzorec:

$$TK = \sum \left( \frac{empr - teor}{teor} \right)^2$$

Pro výpočet kritické hodnoty využijeme statistických funkcí:

$$KH = CHISQ.INV.RT$$

Pro výpočet přesné chyby prvního druhu = p hodnoty použijeme statistické funkce:

p-hodnota = CHISQ.DIST. RT

alfa= 0,05

2 x 15	ano	Ne	Celkem
do 70 let	22	54	76
nad 70 let	7	23	30
	29	77	106

emp.čet.	ano	Ne	celkem
do 70 let	22	54	76
nad 70 let	7	23	30
	29	77	106

teor.čet.	ano	Ne	celkem
do 70 let	20,79245283	55,20754717	76
nad 70 let	8,20754717	21,79245283	30
	29	77	106

teor.čet.	ano	Ne
do 70 let	0,070129781	0,026412515
nad 70 let	0,177662112	0,066911705

alfa 0,05

TK 0,341116

KH 3,841459

p-hodnota 0,559186

TK < KH

H0 – přijímám

Při testování hypotézy číslo 4. se nám potvrdila nulová hypotéza H0 – Věkově mladší senioři navštěvují stejný počet kurzů jako věkově starší senioři. Tento výsledek nám říká, že věk neovlivňuje počet kurzů, na které účastníci chodí. Výsledek však nelze generalizovat, protože při vyšším počtu získaných dat, by se mohl změnit.

## Testování hypotézy č.5

Pro testování hypotézy č.5 jsem si vybrala porovnání dotazníkových otázek číslo 5 a 10.

Otázka číslo 5. byla zaměřena na nejvyšší dosažené vzdělání a otázka číslo 10. zjišťovala název kurzu, na který účastník dochází.

Stanovila jsem si:

H0: Výše vzdělání neovlivňuje preferenci při výběru kurzu.

H1: Výše vzdělání ovlivňuje preferenci při výběru kurzu.

Pro otestování hypotézy jsem použila kontingenční tabulky. Vytvořila jsem si nejprve kontingenční tabulku ze získaných dat. Poté jsem ji použila znovu a data označila jako empirická. V další tabulce byly vypočteny teoretické četnosti, které jsme získali z empirických četností.

Další tabulka je použita pro výpočet testového kritéria.

Pro výpočet testového kritéria použijeme vzorec:

$$TK = \sum \left( \frac{empr - teor}{teor} \right)^2$$

Pro výpočet kritické hodnoty využijeme statistických funkcí:

$$KH = CHISQ.INV.RT$$

Pro výpočet přesné chyby prvního druhu = p hodnoty použijeme statistické funkce:

$$p\text{-hodnota} = CHISQ.DIST. RT$$

$$\text{alfa} = 0,05$$

5 x 10	technický blok	humanitní blok	Celkem
SŠ	31	41	72
VŠ	18	16	34
	49	57	106

emp.čet.	technický blok	humanitní blok	celkem
SŠ	31	41	72
VŠ	18	16	34
	49	57	106

teor.čet.	technický blok	humanitní blok	celkem
SŠ	33,28301887	38,71698113	72
VŠ	15,71698113	18,28301887	34
	49	57	106

	technický blok	humanitní blok
SŠ	0,156601634	0,134622458
VŠ	0,33162699	0,285082851

alfa	0,05
TK	0,90793393
KH	3,84145882
p-hodnota	0,3406632

TK < KH  
H0 – přijímám

V případě testování hypotézy číslo 5 podle výsledků byl potvrzena nulová hypotéza H0 – Výše vzdělání neovlivňuje preferenci při výběru kurzu. Bohužel jsem během dotazníkového šetření nezískala velký počet celkových dat, proto nelze výsledek generalizovat.

### Testování hypotézy č.6

Pro testování hypotézy č.6 jsem si vybrala porovnání dotazníkových otázek číslo 12 a 23.

V otázce číslo 12. jsem se dotazovala na velikost místa bydliště účastníka a v otázce číslo 23. na to, zda je studium na U3V motivuje k dalšímu sebevzdělávání i mimo kurz.

Stanovila jsem si:

H0: Velikost bydliště seniorů neovlivňuje jejich snahu doplňovat si informace dalším samostudiem.

H1: Velikost bydliště seniorů ovlivňuje jejich snahu doplňovat si informace dalším samostudiem.

Pro otestování hypotézy jsem použila kontingenční tabulky. Vytvořila jsem si nejprve kontingenční tabulku ze získaných dat. Poté jsem ji použila znovu a data označila jako empirická. V další tabulce byly vypočteny teoretické četnosti, které jsme získali z empirických četností.

Další tabulka je použita pro výpočet testového kritéria.

Pro výpočet testového kritéria použijeme vzorec:

$$TK = \sum \left( \frac{empr - teor}{teor} \right)^2$$

Pro výpočet kritické hodnoty využijeme statistických funkcí:

$$KH = CHISQ.INV.RT$$

Pro výpočet přesné chyby prvního druhu = p hodnoty použijeme statistické funkce:

$$p\text{-hodnota} = CHISQ.DIST. RT$$

$$alfa = 0,05$$

12 x 23	ANO	spíše ano	spíše ne	Celkem
malé a střední	42	20	7	69
Velké	12	25	0	37
	54	45	7	106

emp.čet.	ANO	spíše ano	spíše ne	celkem
malé a střední	42	20	7	69
velké	12	25	0	37
	54	45	7	106

teor.čet.	ANO	spíše ano	spíše ne	celkem
malé a střední	35,1509434	29,29245283	4,556603774	69
velké	18,8490566	15,70754717	2,443396226	37
	54	45	7	106

	Ano	Spíše ano	spíše ne
malé a střední	1,334518275	2,947847355	1,310226962
velké	2,488696243	5,49733696	2,443396226

alfa            0,05  
 TK              16,02202202  
 KH              5,991464547  
 p-hodnota    0,000331789

TK > KH  
 H1 – přijímám

V tomto testování hypotézy se nám potvrdila alternativní hypotéza H1 – Velikost bydliště seniorů ovlivňuje jejich snahu doplňovat si informace dalším samostudiem. Tyto výsledky je možné vysvětlit tak, že pokud jsou senioři z blízkého okolí místa konání U3V, jsou více nadšení pro další studium. Výsledky však mohou být ovlivněné menším počtem získaných dat v dotazníkovém šetření. Pravděpodobně by při vyšším počtu získaných dat, byl výsledek odlišný. Výsledky nemůžeme zobecnit na celou populaci.

## Shrnutí výsledků dat z dotazníkového šetření

Na Univerzitu třetího věku v Pardubicích se přihlásilo na podzim roku 2016 celkem 133 seniorů. V rámci dotazníkového šetření bylo získáno 106 vyplněných a použitelných dotazníků. Rozdíl v počtu účastníků a získaných dotazníků byl pravděpodobně způsoben termínem mých návštěv, protože v tyto termíny nemuseli být všichni účastníci z různých důvodů přítomni. Účastníci U3V mají už od začátku kurzů k dispozici témata jednotlivých přednášek, takže mohou přijít jen na ty přednášky, které je zajímají. Někteří vyplnění dotazníků odmítli, nebo byli v termín mé návštěvy nemocní.

- Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 32 mužů a 74 žen.
- Nejčastější zastoupení měla věková skupina 61 až 70 let včetně.
- Většina účastníků jsou ženatí/vdaní, druhá polovina je dělena na rozvedené a ovdovělé.
- Předešlý výsledek potvrzuje i fakt, že většina účastníků bydlí s manželem/ manželkou nebo sami.
- Na U3V se hlásí účastníci hlavně středoškolského vzdělání s maturitou a dále pak s vysokoškolským vzděláním.
- Účastníci si nejčastěji volili profesi během jejich mládí podle svého zájmu.
- Mezi nejčastější zaměstnání účastníků U3V patří pracovník v chemickém nebo technickém průmyslu, ve zdravotnictví, v sociálních službách, školství, pracovnice na úradě a další. Nelze říci, že se na U3V hlásí jen uchazeči s určitým zaměstnáním. Spektrum původního zaměstnání je opravdu široké.
- Většina z účastníků se shodla, že jejich původní zaměstnání bylo duševně náročné.
- Účastníci jsou spíše v dobré zdravotní kondici. Pouze 7 z respondentů odpovědělo, že mají spíše špatný zdravotní stav. Myslím si, že to je velmi pozitivní pro U3V, že i jedinec v horší zdravotní kondici má motivaci a snahu se přihlásit a účastnit se vzdělávacích kurzů.
- Co se týče výběru kurzu, větší počet účastníků navštěvuje humanitní blok. To je pravděpodobně ovlivněno větší účastí žen na U3V.
- Mnoho z účastníků U3V bydlí v blízkosti Pardubic. Bylo tu však 14 účastníků, kteří dojíždějí z větší dálky a dojezd jim trvá více jak hodinu.
- Otázka zaměřená na velikost bydliště byla pro účastníky problematická. Někteří z účastníků považují Pardubice za velké město jiní za střední.

- Účastníci si vybírali nejčastěji kurz podle zajímavosti nabídky. Dále pak si vybrali obor, kterým se dřív nemohli zabývat, nebo který souvisí s jejich předchozí profesí.
- Většina z účastníků už byla i na jiném kurzu. Tento není jejich první.
- Účastníci nenavštěvují více kurzů najednou, pouze 29 z nich ano.
- Informace o U3V nejčastěji získávají od přátel a rodiny, a druhým nejčastějším zdrojem jsou média.
- Sami senioři si myslí, že by se jejich část populace měla vzdělávat.
- Nejčastější důvod účastni na kurzu – získat informace z dosud neznámého oboru, vyplnit volný čas, získat nové kontakty, studium má pro ně prestiž.
- Účastníci preferují na přednáškách převážně výklad s prezentací.
- Senioři hodnotí výuku na U3V velice pozitivně.
- Všichni z účastníků kurzu na podzim roku 2016 se shodli, že by studium na U3V doporučili i dalším lidem.
- Podle odpovědí z dotazníku studium na U3V přináší seniorům do života lepší orientaci v ekonomických změnách ve společnosti, více dbají na hygienu a zdravotní styl, více komunikují s okolím a je to pro ně nový smysl života.
- Studium účastníky motivuje k hledání informací i mimo kurzy U3V.
- Většinu účastníků U3V rodina podporuje a motivuje, 24 účastníků odpovědělo, že je neovlivňuje. Jeden dokonce vybral možnost, že o tom rodina ani neví.
- Většina z účastníků by ráda pokračovala ve studiu na dalších kurzech U3V.
- Účastníci jsou s přednášejícími spokojeni, hodnotí je jako kvalifikované odborníky, kteří mají vstřícný vztah a porozumění pro seniorské posluchače.
- Osoba a povaha lektora je pro účastníky velice důležitá.
- Účastníci jsou spokojeni s tématy přednášek.
- Z nabídnutých témat by účastníky velice zajímalo studium historie, velký zájem projeví i o práci na počítači, studium psychologie, sociologie, filozofie, zdravou výživu a životní styl, výtvarné umění, astronomii, právní problematika a cizí jazyky.
- Účast na U3V účastníkům přinesla možnost komunikace s novými lidmi, s vrstevníky, nové informace z oboru, který je zajímá anebo i z jiných oborů, rozšíření vzdělání a znalostí, smysluplné vyplnění času a zpestření dnů.

Při testování hypotéz nám vyšlo, že pohlaví v jisté míře ovlivňuje výběr vzdělávacího bloku. Ženy častěji navštěvují více kurzů než muži. Věk neovlivňuje míru účasti na kurzech, ani počet navštěvovaných kurzů. Výše vzdělání neovlivňuje seniory při výběru kurzu. Velikost bydliště seniorů ovlivňuje jejich snahu doplňovat si informace dalším

samostudiem. Tyto výsledky z testování hypotéz jsou ovlivněny několika faktory, a to větší účastí žen na kurzech U3V, malým počtem respondentů a menším počtem získaných dat během dotazníkového šetření. Proto nelze výsledky z testování hypotéz generalizovat na celou populaci.

## **5.5 Návrhy a opatření**

Na základě získaných výsledků navrhuji opatření, která se týkají dvou rovin, a to roviny samotné práce a dále pak využití výsledků pro fungující U3V na Univerzitě v Pardubicích.

Co se týče samotné diplomové práce a uskutečněného výzkumu, tak by práce mohla být rozšířena o další výzkumná šetření. Výzkum by mohl být rozšířen například o rozhovory. Zajímavé a přínosné by určitě bylo, kdyby byl použit i na jiných Univerzitách třetího věku. Výsledky a názory účastníků z jednotlivých U3V by mohli být odlišné.

Domnívám se, že využití pro fungující U3V v Pardubicích má tato práce široké.

Diplomová práce by mohla být například použita jako jedna z možností, kde získat informace o univerzitách třetího věku. Jedinec díky této práci může získat představu, jaké jsou nabízeny různé vzdělávací aktivity pro seniory, jakým stylem jsou jednotlivé vzdělávací aktivity pořádány. Co obnáší vzdělávání přímo na U3V, jaké jsou podmínky a možnosti tohoto typu vzdělávání pro seniory.

Dále by mohla tato práce a data, která byla při výzkumu získána, použita pro další rozvoj a možná i zlepšení fungující U3V v Pardubicích. Účastníci hodnotili U3V velice kladně, ale přesto se našlo několik jedinců, kteří by ocenily jiný styl výuky či jiná témata, která jsou na přednáškách prezentována, jako například studium historie, psychologie, sociologie, filozofie, astronomie a další zajímavá témata.

Přínosná by pro účastníky U3V mohla být určitě i výuka práce na počítači. Právě orientace na počítači, internetu, v počítačových programech pomáhá seniorům být stále v obraze, aktivní a součástí stále se vyvíjející společnosti.

Mnoho z účastníků projevilo také velký zájem o větší počet exkurzí a výjezdů mimo posluchárny. Tímto způsobem se mohou účastníci U3V dostat na místa, kam by se normálně sami nedostali nebo kam by sami nevydali.

Myslím si, že tato forma dalšího vzdělávání seniorů je určitě pro tuto část populace velice prospěšná, a proto by stálo za to, aby byla nabídka U3V dále rozšiřována. Domnívám se, že by posluchače určitě zaujala možnost spolupracovat se studenty Univerzity Pardubice na různých projektech. Tím by se přispělo k mezigenerační spolupráci, studenti by mohli získat mnoho zajímavých zkušeností od seniorů a naopak.

Za zvážení by stálo, uspořádat více kurzů s menším počtem účastníků, kde by se mohlo diskutovat na různá témata. Kde by mohli senioři sdílet své zkušenosti a vědomosti právě například se studenty z Univerzity Pardubice.

Mnoho z účastníků jsou původně jedinci, kteří byli zaměřeni v pracovním životě technicky, chemicky, ekonomicky či sociálně. Zajímavé by pro ně mohlo být účastnit se praktických ukázek například různých chemických či technických pokusů, či kurzy asertivity. Opět by to mohlo být za spolupráce se studenty z Univerzity Pardubice.

## Závěr

Díky této práci jsem si uvědomila, jak je vzdělávání seniorů a další kurzy pro seniory velmi důležité. Nejen kvůli vědomostem, ale právě kvůli kontaktu a smysluplnému trávení času, které jim kurzy poskytují.

Cílem diplomové práce bylo prostřednictvím dotazníkového šetření zjistit jaká je motivace seniorů ke studiu na Univerzitě třetího věku. Účastníci U3V v Pardubicích byli velice ochotní spolupracovat. Při vyhodnocování otázek jsem zjistila, že některé by bylo vhodné pro další použití formulovat jednodušeji. Vhodné by bylo i lépe strukturovat nabízené možnosti odpovědí, aby respondenti neměli tendenci vybírat více odpovědí. Během získávání odpovědí jsem si také všimla faktu, že senioři byli mírně podrážděni z vysokého počtu otázek.

Avšak všichni senioři, kteří byli přítomni při mém dotazníkovém šetření se s nadšením zúčastnili a dotazníky mi vyplnili. Mnoho z nich mělo i další poznámky, které chtěli sdílet i mimo dotazník. Číslo z nich nadšení a spokojenost s kurzy.

Myslím si, že i když byl výzkum nakonec uskutečněn jen na Univerzitě třetího věku v Pardubicích a tím bylo získáno menší množství dat, tak i přesto jsem díky mému výzkumu získala podstatné informace. Podle těchto informací můžeme charakterizovat jedince, který se účastní kurzů U3V v Pardubicích. Je to žena ve věku 61 let až 70, která je stále vdaná a bydlí se svým manželem. Dosáhla středoškolského vzdělání s maturitou a své původní povolání si zvolila podle svého zájmu. Její povolání je jedno z těchto nejčastěji volených zaměstnání a to učitel, technický pracovník, chemický pracovník, úředník nebo účetní. Její povolání bylo především duševně namáhavé a v současné době je ve spíše dobrém zdravotním stavu. Navštěvuje humanitní blok. Tato žena bydlí v dojezdu půl hodiny maximálně hodiny od místa konání kurzu. Místo jejího bydliště je střední město. Při výběrání kurzu si zvolila ten, který ji připadl nejvhodnější pro ni z nabídky. Tento kurz pro ni není první, dříve už navštěvovala i jiné kurzy. V současné době, ale dochází pouze na tento kurz. Informace o vzdělávání na U3V získala od přátel. Tato žena zastává názor, že by se senioři rozhodně měli i ve svém věku dále vzdělávat. Na U3V se přihlásila, protože chtěla vyplnit volný čas a získat informace z dosud neznámého oboru. Při přednáškách preferuje spíše výklad spojený s prezentací. Výuku hodnotí velice pozitivně, protože splnilo přesně její očekávání. Kurz by rozhodně doporučila i dalším seniorům. Kurzy U3V jí do běžného života přinesly lepší orientaci v ekonomických změnách ve společnosti, více dbá na duševní hygienu a zdravotní styl a více

komunikuje s okolím. Studium kurzů U3V ji motivuje k vyhledávání dalších informací i mimo návštěvy kurzů. Její rodina ji podporuje ve vzdělávání na U3V. Po dokončení tohoto kurzu by ráda ve studiu pokračovala. O lektorech se vyjadřuje tak, že to jsou kvalifikovaní odborníci, kteří mají vstřícný vztah a porozumění pro seniorské posluchače. Lektor pro ni při vzdělávání hraje významnou roli. Nabízená témata přednášek ji vyhovují. Do budoucna by ji zajímala témata jako je historie, psychologie, sociologie, filozofie, zdravá výživa a zdravý životní styl, práce s počítačem, výtvarné umění a astronomie. Největším přínosem studia na U3V je pro tuto ženu komunikace s vrstevníky, rozšíření znalostí, vědomostí a smysluplné, příjemné vyplnění volného času.

Tato charakteristika typického účastníka na U3V v Pardubicích může být použita pouze pro tuto diplomovou práci. V případě že by bylo dotazníkové šetření rozšířeno a výzkum by byl realizován na více Univerzitách třetího věku, tím by bylo získáno mnohem více dat a výsledky by mohly být rozhodně odlišné a typický účastník by mohl mít i jinou charakteristiku.

Tato diplomová práce by mohla být dále zpracována za účelem zlepšení podmínek a rozšíření vzdělávacích bloků a témat jednotlivých přednášek na U3V v Pardubicích. Jednotlivé návrhy a opatření jsou zmíněné v patřičné kapitole.

## Použitá literatura a zdroje

### Primární literatura:

ADAMEC, Petr, ed. a KRYŠTOF, David, ed. *Univerzity třetího věku na vysokých školách*. 1. vyd. Brno: Asociace univerzit třetího věku České republiky, 2011. 135 s. ISBN 978-80-210-5640-4.

Asociace univerzit třetího věku. org: *Historie Asociace univerzit třetího věku*. Asociace univerzit třetího věku, z.s.[online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/historie>.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4824-5.

DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 112 s. ISBN 978-80-247-4138-3.

ĎOUBAL, Stanislav et al. *Teoretická gerontologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 103 s. ISBN 80-7184-481-0.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

HATÁR, Ctibor. *Seniori v systéme rezidenční sociálně-edukační starostlivosti*. 1. vyd. Praha: Rozlet, 2011. 130 s. Česká a slovenská andragogika; sv. 6. ISBN 978-80-904824-1-8.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

KALVACH, Zdeněk a kol. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. I. díl, Gerontologie obecná a aplikovaná*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 193 s. ISBN 80-7184-366-0.

KRYSTOŇ, Miroslav, ed., ŠERÁK, Michal a TOMCZYK, Łukasz. *Nové trendy ve vzdělávání seniorů: [česko-polsko-slovenské studie z andragogiky a sociální gerontologie] = Nowe trendy w edukacji seniorów: [Czesko-Polsko-Słowackie studia z zakresu andragogiki i gerontologii społecznej]*. Vyd. 1. Banská Bystrica: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2014. 252 s. ISBN 978-80-904531-8-0.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 141 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3604-4.

LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny vysokého učení v Pardubicích: univerzita v proměnách času 1950-2010*. 3. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. 124 s. ISBN 978-80-7395-734-6.

Memorandum o celoživotním učení, 2000. Zpravodaj, 2001, příloha II/2001, str. 6-7. [online] Praha, 2001, [cit. 2017-02-10] Dostupné z:

<http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>.

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 203 s. ISBN 80-210-3345-2.

- MÜLLEROVÁ, Lenka. *Vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2016. 134 s. Edice učebních textů. ISBN 978-80-87839-70-6.
- ONDRÁKOVÁ, Jana et al. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. 168 s. ISBN 978-80-7465-038-3.
- ORZECZOWSKA G., *Seniorzy wobec marginalności i marginalizacji społecznej*, str. 486., w: K. Białobrzecka i S. Kawula (red.), *Cłowiek w obliczu wykluczenia i marginalizacji społecznej. Wokół zagadnień teoretycznych*. Toruń: Wyd. Edukacyjne „Akapit“, 2006.
- PACOVSKÝ, Vladimír a HEŘMANOVÁ, Hana. *Gerontologie*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1981. 298 s. Knižnice praktického lékaře. ISBN 80-044-81.
- PALÁN, Z. Andragogický slovník. [online]. [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/andragogika>.
- PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vyd. 2., přeprac., V Portálu 1. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.
- Schéma vzdělávacího systému ČR. Vzdělávací soustava. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/vzdelavaci-soustava>.
- Strategie celoživotního učení ČR. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. ISBN 978-80-254-2218-2.
- STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. Překlad Jiří Krejčí. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 319 s. ISBN 80-7178-274-2.
- SÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 284 s. Studie; sv. 45. ISBN 978-80-86429-62-5.
- ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
- ŠPATENKOVÁ, Naděžda a SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 232 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5446-8.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
- Walancik M. i Radojewska M., *Uniwersytet trzeciego wieku jako forma kształcenia ustawicznego – dobre praktyki*. Str. 413-414. in: ZYCH, A. *Starość darem, zadaniem i wyzwaniem*. Wydawnictwo: Sosnowiec-Dąbrowa Górnicza. 2014. 517 s. ISBN 978-83-939715-0-3.
- ZYCH, A. *Starość darem, zadaniem i wyzwaniem*. Wydawnictwo: Sosnowiec-Dąbrowa Górnicza. 2014. 517 s. ISBN 978-83-939715-0-3. str. 18.

### Sekundární literatura:

BARTOŠOVÁ, Táňa. *Možnosti vzdělávání seniorů*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Hana Pinkavová.

BLAHOVÁ, Romana. *Motivace vzdělávání seniorů, univerzity třetího věku, možnosti a aspekty jejich edukace*. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce PhDr. Et Mgr. Jitka Tomanová, Ph.D.

CINGROŠOVÁ, Klára a DVOŘÁKOVÁ, Klára. *Knížka pro vzpomínání a procvičování paměti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. 141 s. ISBN 978-80-262-0703-0.

ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka*. Překlad Jiří Šimek. Vyd. 2., přeprac., V Portálu 1. Praha: Portál, ©2015. 147 s. ISBN 978-80-262-0786-3.

GRUSS, Peter, ed. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 222 s. ISBN 978-80-7367-605-6.

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Páté, rozšířené vydání. Praha: Portál, 2015. 734 stran. ISBN 978-80-262-0981-2.

HEŘMANOVÁ, E. *Lidské zdroje, celoživotní vzdělávání a vzdělávání seniorů v Česku a EU*. [online]. [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: [http://kdem.borec.cz/P\\_PDF/Hermanova.pdf](http://kdem.borec.cz/P_PDF/Hermanova.pdf).

HOŠOVÁ, Petra. *Vzdělávání seniorů*. Zlín, 2010. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Ing. Mgr. Leona Hozová.

CHRÁSKA, Miroslav a KOČVAROVÁ, Ilona. *Kvantitativní metody sběru dat v pedagogických výzkumech*. Vydání 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2015. 132 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-7454-553-5.

MÜHLPACHR, Pavel, ed. *Schola gerontologica*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 314 s. ISBN 80-210-3838-1.

*Národní program přípravy na stárnutí na období 2013-2017*. [online]. [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/13113>.

PERNICOVÁ, Jana. *Vzdělávání jako elixír mládí?: Motivace seniorů ke studiu Univerzity třetího věku*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Lucie Vidovičová, Ph.D.

SUCHÁ, Jitka. *Trénink paměti pro každý věk*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 202 s. ISBN 978-80-7367-438-0.

ŠTĚPÁNKOVÁ, Hana a kol. *Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. 288 s. ISBN 978-80-246-2628-4.

*Vzdělávání 3. věku – příležitost pro společnost*. Mladá Boleslav: 2015. Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, o. s.

## Seznam Obrázků

Obr.1 Schéma vzdělávací soustavy	13
----------------------------------	----

## Seznam Tabulek

Tabulka č. 1 Pohlaví	61
Tabulka č. 2 Věk respondentů	62
Tabulka č. 3 Rodinný stav	63
Tabulka č. 4 Bydlení	64
Tabulka č. 5 Dosažené vzdělání	65
Tabulka č. 6 Volba profese	66
Tabulka č. 7 Povolání v produktivním věku	67
Tabulka č. 8 Hodnocení původního zaměstnání	68
Tabulka č. 9 Zdravotní stav	69
Tabulka č. 10 Název univerzity a navštěvovaného kurzu	70
Tabulka č. 11 Vzdálenost bydliště	71
Tabulka č. 12 Místo bydliště	72
Tabulka č. 13 Důvod výběru daného kurzu	73
Tabulka č. 14 První kurz	74
Tabulka č. 15 Účast i na jiném kurzu	75
Tabulka č. 16 Zdroj informací o U3V	76
Tabulka č. 17 Měli by se senioři vzdělávat?	77
Tabulka č. 18 Důvod docházení na kurz	78
Tabulka č. 19 Typ výuky	79
Tabulka č. 20 Hodnocení výuky	80
Tabulka č. 21 Doporučení U3V známým	81
Tabulka č. 22 Přínos U3V v běžném životě	82
Tabulka č. 23 Motivace k dalšímu studiu	83
Tabulka č. 24 Podpora rodiny	84
Tabulka č. 25 Pokračování v dalších kurzech	85
Tabulka č. 26 Spokojenost s lektory	86
Tabulka č. 27 Vliv lektora	87
Tabulka č. 28 Spokojenost s tématy přednášek	88
Tabulka č. 29 Oblasti zájmu	89

Tabulka č. 30 Co U3V respondentům přináší?	90
--	----

## **Seznam Grafů**

Graf č. 1 Pohlaví	61
Graf č. 2 Věk respondentů	62
Graf č. 3 Rodinný stav	63
Graf č. 4 Bydlení	64
Graf č. 5 Dosažené vzdělání	65
Graf č. 6 Volba profese	66
Graf č. 7 Hodnocení původního zaměstnání	68
Graf č. 8 Zdravotní stav	69
Graf č. 9 Název univerzity a navštěvovaného kurzu	70
Graf č. 10 Vzdálenost bydliště	71
Graf č. 11 Místo bydliště	72
Graf č. 12 Důvod výběru daného kurzu	73
Graf č. 13 První kurz	74
Graf č. 14 Účast i na jiném kurzu	75
Graf č. 15 Zdroj informací o U3V	76
Graf č. 16 Měli by se senioři vzdělávat?	77
Graf č. 17 Důvod docházení na kurz	78
Graf č. 18 Typ výuky	79
Graf č. 19 Hodnocení výuky	80
Graf č. 20 Doporučení U3V známým	81
Graf č. 21 Přínos U3V v běžném životě	82
Graf č. 22 Motivace k dalšímu studiu	83
Graf č. 23 Podpora rodiny	84
Graf č. 24 Pokračování v dalších kurzech	85
Graf č. 25 Spokojenost s lektory	86
Graf č. 26 Vliv lektora	87
Graf č. 27 Spokojenost s tématy přednášek	88
Graf č. 28 Oblasti zájmu	90

## **Seznam Příloh**

Příloha číslo 1.: Dotazník k diplomové práci

Příloha číslo 2.: Odpovědi na otázku číslo 30. Zkuste popsat, co Vám studium na univerzitě třetího věku přináší, proč je pro Vás významné?

## **Příloha č.1**

### **Dotazník k diplomové práci**

Dobrý den,

jmenuji se Lucie Panenková, jsem studentkou 2. ročníku magisterského oboru Resocializační pedagogiky na Univerzitě Pardubice. Ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká motivace seniorů ke vzdělávání a jejich spokojenosti na Univerzitě třetího věku. Dotazník je zcela anonymní. Získaná data budou použita pouze pro moji diplomovou práci.

Děkuji Vám za Vaši důvěru, ochotu a Váš čas strávený vyplňováním dotazníku.

Lucie Panenková

#### **1. Pohlaví:**

- a) Žena
- b) Muž

#### **2. Jaký je Váš věk?**

- a) Do 60 let včetně
- b) 61 až 70 let včetně
- c) 71 let a více let

#### **3. Jaký je Váš rodinný stav?**

- a) Svobodný/á
- b) Rozvedený/á
- c) Ovdovělý/á
- d) Ženatý/vdaná

#### **4. S kým nyní bydlíte?**

- a) Sám
- b) S dětmi
- c) S manželem/manželkou
- d) S druhem/ družkou
- e) S jinou osobou
- f) V penzionu pro seniory či jiném zařízení

**5. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?**

- a) Středoškolské bez maturity
- b) Středoškolské s maturitou
- c) Vysokoškolské

**6. Jakým způsobem jste si zvolil svou profesi?**

- a) Podle mého osobního zájmu
- b) Podle přání rodičů
- c) Podle rodinného zaměření
- d) Podle požadavku doby
- e) Z jiného důvodu, jakého.....

**7. Jaké bylo vaše zaměstnání v produktivním věku (co jste vykonával/a nejdéle)**

Prosím vypište.....

**8. Jak hodnotíte vaše původní zaměstnání?**

- a) Méně fyzicky namáhavé
- b) Fyzicky namáhavé
- c) Méně duševně náročné
- d) Duševně náročné
- e) Nepracoval/a jsem

**9. Jaký je váš zdravotní stav?**

- a) Velmi dobrý
- b) Spíše dobrý
- c) Spíše špatný
- d) Velmi špatný

**10. Název univerzity a navštěvovaného kurzu:**

- a) **Univerzita Hradec Králové**
  - I. Cesty českého filmu do roku 1945
  - II. Člověk v realitě mezilidských vztahů
- b) Univerzita Pardubice
  - I. Technický blok
  - II. Humanitní blok

**11. Nachází se kurz v blízkosti vašeho bydliště?**

- a) Cestu mám do půl hodiny
- b) Cesta mi trvá půlhodiny až hodinu
- c) Cesta mi trvá více jak hodinu

**12. Jaké je místo vašeho bydliště?**

- a) Malé město
- b) Střední město
- c) Velké město

**13. Z jakého důvodu jste si vybral/a tento konkrétní kurz?**

- a) Souvisí nebo se shoduje s Vaší předchozí profesí
- b) Vždy byl Vaším koníčkem a aktivně jste se mu věnovali
- c) Tento obor Vás zajímal, ale neměli jste možnost se jím zabývat
- d) Tento obor je pro Vás úplně nový
- e) Tento obor Vám byl doporučen
- f) Vybral/a jsem si nejvhodnější pro mě z nabídky
- g) Jiný důvod, jaký? .....

**14. Je tento kurz, který právě navštěvujete na U3V Vaším prvním kurzem?**

- a) Ano
- b) Ne
- c) Pokud NE, kolikátý kurz již navštěvujete?.....

**15. Navštěvujete mimo tento kurz i jiný cyklus z U3V?**

- a) Ano
- b) Ne

**16. Odkud jste se dozvěděli, že se můžete vzdělávat? /v případě odpovědi d), prosím odpovězte volně**

- a) Ze strany rodiny (a jiných příbuzných)
- b) Ze strany přátel
- c) Z médií (tisk, TV...)
- d) Jiný zdroj:.....

**17. Myslíte si, že by se lidé ve stáří měli vzdělávat bez ohledu na své původně dosažené vzdělání?**

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

**18. Z jakého důvodu, jste se rozhodl/a pro studium na U3V?**

- a) Získat informace z oboru Vám dosud neznámého
- b) Získat nové informace z oboru, ve kterém jsem pracoval
- c) Vynahradiť si nemožnosť studovať v minulosti
- d) Vyplnit volný čas
- e) Získat nové společenské kontakty
- f) „přesvědčili Vás známí“
- g) Až teď mám dostatek času pro studium (který jste doposud neměli, např. kvůli péči o rodinu)
- h) Chci zkusit něco nového
- i) Studium pro Vás znamená jistou osobní nebo společenskou prestiž /úroveň
- j) Jiný důvod, jaký:.....

**19. Jaký způsob výuky preferujete?**

- a) Samostatný výklad
- b) Výklad s prezentací
- c) Aktivní praktická činnost

**20. Jak hodnotíte výuku na univerzitě třetího věku?**

- a) Splnila moje očekávání
- b) Čekal jsem něco jiného
- c) Moje očekávání nebyla naplněna
- d) Jiné.....

**21. Doporučil/a byste kurzy na U3V svým známým?**

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně Ne

**22. Co vám přináší další vzdělávání v běžném životě?**

- a) Lépe se orientuji v ekonomických změnách ve společnosti
- b) Více komunikuji s okolím
- c) Znovu jsem získal/a smysl života
- d) Více dbám na duševní hygienu a zdravotní styl
- e) Nabyté vědomosti dále využívám v zaměstnání

**23. Motivuje vás studium na U3V k dalšímu zjišťování nových informací i mimo kurz?**

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

**24. Jak vnímá rodina a okolí Vaše studium na U3V?**

- a) Výrazně mě motivuje
- b) Podporuje
- c) Nepodporuje
- d) Neovlivňuje mě
- e) Neví o tom

**25. Budete chtít po ukončení tohoto kurzu pokračovat v dalším vzdělávání?**

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

**26. Jste spokojen/a s přístupem a kvalitou lektorů v kurzu, který navštěvujete?**

- a) Přednášející jsou kvalifikovaní odborníci
- b) Přednášející mají vstřícný vztah a porozumění pro seniorské posluchače
- c) Přednášející nedokáží posluchače zaujmout

**27. Má na Váš postoj ke studiu tohoto kurzu vliv přístup lektora?**

- a) Hraje významnou roli – lektor a jeho přístup mě velice motivuje
- b) Průměrnou – vliv lektora je pro můj postoj nepodstatný
- c) Přístup lektora mě až tak nemotivuje

**28. Jste spokojen/a s tématy přednášek v kurzu, který navštěvujete?**

- a) Velmi spokojen
- b) Spíše spokojen
- c) Spíše nespokojen
- d) Nespokojen

**29. Jaká další oblast vzdělávání by Vás zajímala a není v nabídce?**

- a) Zdravá výživa, zdravý životní styl
- b) Studium historie (prohlídky galerií, zámků, hradů, zájezdy)
- c) Práce s počítačem
- d) Cizí jazyky
- e) Právní problematika
- f) Teologie a duchovní aspekty života
- g) Výtvarné umění
- h) Astronomie
- i) Psychologie, sociologie, filozofie
- j) Jiné uveďte.....

**30. Zkuste popsat, co Vám studium na univerzitě třetího věku přináší, proč je pro Vás významné?**

## **Příloha číslo 2.:**

**Odpovědi na otázku číslo 30. Zkuste popsat, co Vám studium na Univerzitě třetího věku přináší, proč je pro Vás významné?**

*„Nové informace a poznávání, styk s lidmi.“*

*„Smysluplné naplnění volného času po skončení aktivní pracovní části života. Ing. Miroslav Nožička.“*

*„Pro získávání nových informací z oboru techniky. Mám 4 vnuky, kteří se za 5-7 let budou rozhodovat pro specializaci (většinou technickou), takže se už teď můžu s nimi o tom líp bavit. Zajímá mě to.“*

*„Dozvídám se hodně nových informací.“*

*„Pobyt mezi "vrstevníky" se stejnými zájmy. Exkurze navazující na přednášky. Doplnění a rozšiřování nových znalostí.“*

*„Dává mi rozšíření všeobecných vědomostí, nedovolí mi žít pasivně. Navíc pocit povinnosti člověka nutí k činnosti. A v neposlední řadě studium považuji za účelné využití volného času. „  
*„Výrazně mě obohacuje v poznání.“**

*„Možnost sledovat (alespoň zpozdíli) vývoj v technických oborech.“*

*„Zajímavé informace.“*

*„Otevírá nová témata, dříve moc neznámá, i příjemné prostředí mezi lidmi.“*

*„Vyplnění volného času, rozšíření znalostí.“*

*„Získání nových vědomostí. Využití volného času v důchodu. Styk se stejně uvažujícími lidmi.“*

*„1) Jsem v kolektivu lidí optimisticky laděných. 2) Získávám informace, které z tisku nezískám.“*

3) Motivuje k hlubšímu zamyšlení nad tématem, který dosud zůstává jen na okraji zájmu, protože člověk neměl čas. 4) Myšlením – nejsem tak starý.“

„Kontakt s praktickými zkušenostmi lektorů, nabytí nových vědomostí.“

„Přináší duševní a odborné naplnění. Významné je poznání jiných oborů, které jsem neznal.“

„Některé poznatky jsem si obnovila, spoustu věcí, informací jsem e dozvěděla zajímavou formou. Líbí se mi diskuze při přednáškách. Jsem mezi vrstevníky, což je velmi důležité pro osobní pocit. Jsem tu zkrátka spokojená a těším se každé úterý do Pardubic.“

„1) Pravidelnost návštěv – čas pouze pro sebe. 2) Poznání nových oblastí 3) Účast v kolektivu stejné generace.“

„Nezrezne mi mozek (nabitý).“

„Celková spokojenost.“

„Širší rozhled, náplň času.“

„Seznámení se s novinkami nejen v oboru, v kterém jsem pracoval, ale také s lidmi, s kterými se nevidím denně. „

„Dostanu se "mezi lidi" a dozvím se nové věci.“

„Myslel jsem, že se potkám s někým, kdo dělal něco jako já. To se nenaplnilo, ale získávám informace o jiných oblastech z dopravy.“

„Kontakt s lidmi, nové informace, udržování duševní úrovně.“

„Poznávám věci nové a dozvím se spoustu nových informací, poznala jsem nové fajn lidi, jsou úžasné exkurze kam by se člověk sám nepodíval.“

„Rozšíření znalostí v oboru, který jsem nestudovala. Zajímavá setkání s lidmi, se kterými bych se jinak nesečkala velmi mně motivují exkurze, vždy se dozvím něco nového.“

*„Je to pěkné vyplnění mého času, při kterém se mohu vzdělávat (tím si cvičím paměť), jezdit po exkurzích do míst, kam bych se asi sama nedostala (TEMELÍN...) a přátelství se spolužáky.“*

*„Rozšíření vzdělání“*

*„Dozvim se nové věci. Poznám nové lidi.“*

*„Setkávání s vrstevníky“*

*„Získávám informace z různých oborů. Pobývám mezi vrstevníky se stejnými zájmy. Exkurze navazující na přednášky jsou perfektně zajištěné.“*

*„Rozšiřuje obzor a udržuje mě v aktivním přístupu k životu.“*

*„Udržuje při duševním i fyzickém zdraví a rozšiřuje obzor.“*

*„Pro seniorský věk je lépe poznávat, než sedět doma!“*

*„Další vzdělávání.“*

*„Jsem spokojená!“*

*„Rozšíření všeobecného rozhledu.“*

*„Dělám to jen pro sebe. Jsem spokojená, že se něco naučím.“*

*„Zpestření důchodového věku, kontakt s novými lidmi, nové znalosti.“*

*„Příjemné vyplnění času. Společenský kontakt.“*

*„Ráda se vzdělávám. Ke stáří patřila moudrost, což se dnes ve většině případů nedá říct. „*

*„Možnost potkat jiné lidi, debaty, poznání nových věcí, zábava, nutnost vyjít z bytu a nekrnět u televize.“*

*„Doplnění dalších informací, získání informací z jiného oboru.“*

*„Přináší mi nové poznatky z různých oborů v životě.“*

*„Určitě je dobré poznávat něco nového i v seniorském věku. I když určitá témata již nevyužiji v pracovním procesu, tak rozhodně obohatí jeho život. Je dobré mozek provětrávat a tím si i prodlužovat život. I poznávání lidí.“*

*„Větší rozhled“*

*„Společenství stejně založených lidí. Radost z poznání.“*

*„Pobyt mezi stejně založenými přáteli a možnost nových vzdělávacích aktivit.“*

*„Nový pohled na život.“*

*„Vyplývá z předchozího.“*

*„Nové poznatky současné vědy.“*

*„Získávání nových znalostí.“*

*„Obohacuje mě!“*

*„Velká spokojenost.“*

*„Nové poznatky, kontakt s lidmi“*

*„Je to super =)“*

*„Jsem ráda součástí kolektivu, výlety, které se konají jsou perfektní a ledaskam bych se vůbec nedostala (Temelín), Olomouc s výkladem historika apod.“*

*„Udržuji se "funkční" ...“*

*„Vždy se na přednášku U3V těším. Mám pocit, že díky jim jsem ještě člověkem.“*

*„Na nové poznatky, velmi zajímavé a vzdělané přednášející, setkání s dobrými přáteli. Krásné a smysluplné využití pátečního dne...“*

*„Smysluplné vyplnění pátečního dne, setkávání se zajímavými lidmi, přínos nových poznatků z různých oborů.“*

*„Vyplnění volného času, rozšíření obzoru v různých oblastech přednášek.“*

*„Prohloubení znalostí. Kontakt s kamarádkou.“*

*„Dozvídám se nové a zajímavé informace, setkání s bývalými spolužačkami.“*

*„Velmi mě přizpůsobuje k okolnostem kolem sebe, prospívá k velkému oduševnění a spolehlivosti na sebe, ohledu k lidem kolem sebe, k vnímání pozitiv i negativ celkově k porozumění a pomoci k lidem, kteří moji pomoc přijmou, k celkovému ozdravení mého ega a přístupem ke všemu živému. Pozitivní náhled s aktivitami, hlavně vyjádřit a být nápomocná, nebýt za každých okolností negativní. paní Jiřina“*

*„Zvyšování vzdělání, obohacení vědomostí.“*

*„Doplňuje vědomosti“*

*„Styk s dalšími posluchači. Větší rozhled v různých oborech.“*

*„Zprostředkuje mi nové poznatky z různých oborů, umožní poznání nových lidí, získala jsem nové přátele z oborů, které jsou jiné než moje.“*

*„Vždy jsem měla zájem se vzdělávat, ale s ohledem na své pracovní zaměření jsem na spoustu věcí, které by mě zajímali jsem neměla čas. Teď si to užívám.“*

*„Je to skvělé, více poznávám, zajímavé přednášky. DĚKUJI.“*

*„Setkávání s lidmi. Nové poznatky.“*

*„Celková spokojenost.“*

*„Rozšíření obzoru.“*

*„Doplnění vědomostí.“*

*„Vyplnění volného času.“*

*„Nové informace, kontakt s lidmi.“*